

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Historický ústav

**Historie rodu Dohalských z Dohalic
v období středověku**

Bakalářská práce

Autor: Jana Hamrová

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: 7105R071 Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Beran, Ph.D.

Hradec Králové, 2018

Zadání bakalářské práce

Autor:	Jana Hamrová
Studium:	F14BP0175
Studijní program:	B7105 Historické vědy
Studijní obor:	Prezentace a ochrana kulturního dědictví
Název bakalářské práce:	Historie rodu Dohalských z Dohalic v období středověku
Název bakalářské práce AJ:	The History of the House of Dohalský of Dohalice in the Middle Ages

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce je zaměřena na výzkum rodu Dohalských z Dohalic v období středověku (cca do roku 1526). Jejím cílem je studie vývoje rodu v kontextu sociálních vazeb a společenských změn. Součástí práce je pojednání o proměnách rodového majetku a erbu, včetně vytvoření rekonstrukčních map. V práci budou také nastíněny možnosti prezentace dějin rodu ve spojitosti s dochovanými památkami. Práce využívá metody přímé a nepřímé spolu s diachronním přístupem.

Archivní prameny: SOKA Hradec Králové, fond AM Hradec Králové. Edice pramenů: Archiv český 1-22, edd. F. Palacký, J. Kalousek, Praha 1840-1905; Libri confirmationum 1, 3-4, edd. F. A. Tingl, J. Emler, Praha 1867, 1870; Libri erectionum 2-3, ed. C. Borový, Praha 1878-1879; Reliquiae tabularum terrae 1-2, ed. J. Emler, Praha 1870-1872. Literatura: BUBEN, Milan, Dohalští z Dohalic, in: Střední Evropa. Revue pro středoevropskou kulturu a politiku, Praha 1996, s. 111-123; SEDLÁČEK, August, Dohalský z Dohalic, in: Ottův slovník naučný 7, Praha 1893, s. 758-760; SEDLÁČEK, August, Hrady, zámky a tvrze Království českého 5. Podkrkonoší, Praha 1887, s. 341-342; SVOBODA, Ladislav, Stavebně historický průzkum feudálního sídla v Dohalicích, in: Průzkumy památek (= Denkmalforschung / Historical Monuments' Research & Documentation) 7, 2000, č. 2, s. 91-98; ŠIMEK, Tomáš a kol., Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Východní Čechy, Praha 1989; ŽUPANIČ, Jan, Bořkové Dohalští z Dohalic, in: Heraldická ročenka, Praha 2008, s. 144-156.

Garantující pracoviště:	Historický ústav, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	PhDr. Zdeněk Beran, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Lenka Doová, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	18.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Podpis

Anotace

HAMROVÁ, Jana, *Historie rodu Dohalských z Dohalic v období středověku*, Hradec Králové: Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018, 96 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se věnuje historii rodu Dohalských z Dohalic od nejstarších zmínek o rodu až do roku 1526. Práce zkoumá významné životní události jednotlivých členů rodu, proměny rodového majetku a územní zisky či ztráty v kontextu dobového dění. Velká pozornost je věnována Bořkovi Dohalskému z Dohalic a jeho synovi Václavovi, který se stal hejtmanem Hradeckého kraje. V práci je také zpracován kulturní odkaz Dohalských z Dohalic, především bývalé sídlo rodu – tvrz v obci Dohalice, které je také věnována krátká prezentace a úvaha o dalším možném využití. Součástí práce je studie rodového erbu a jeho recepce ve znacích měst a vesnic.

Klíčová slova: Dohalský z Dohalic, Bořek Dohalský z Dohalic, Václav Dohalský z Dohalic, Dohalice, erb, tvrz, nižší šlechta.

Annotation

HAMROVÁ, Jana, *The History of the House of Dohalský of Dohalice in the Middle Ages*, Hradec Králové: Faculty of Arts University of Hradec Králové, 2018, 96 pp. Bachelor Degree Thesis.

The Bachelor Degree Thesis focuses on the history of lineage of Dohalská from Dohalice from the first mention about the family until 1526. Thesis studies significant life moments of family members, changes of their property and territorial gains and losses in historical context. The author focuses on Bořek Dohalský of Dohalice and his son Václav, who became a governor of Hradec Králové region. Cultural legacy of Dohalský of Dohalice family is described, mainly their former mansion – a fort situated in Dohalice about which a short presentation and essay of potential future use is written. Thesis includes study of Dohalský family coat of arms and its reception in emblems of cities and villages.

Keywords: Dohalský of Dohalice, Bořek Dohalský of Dohalice, Václav Dohalský of Dohalice, Dohalice, coat of arms, fort, gentry.

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své bakalářské práce panu PhDr. Zdeňkovi Beranovi, Ph.D. za cenné odborné rady, celkové vedení, trpělivost a vstřícnost.

Obsah

Úvod	1
1. Historický kontext	10
2. Nejstarší historie rodu Dohalských z Dohalic	13
3. Dohalští z Dohalic v období středověku	20
3.1 Prokop Dohalský z Dohalic (1440–1460)	20
3.2 Bořek Dohalský z Dohalic (1475–1512)	23
3.3 Václav a Mikuláš Dohalští z Dohalic (1513–1576)	33
3.4 Spor o vodní díla v okolí Hradce Králové (1502–1524) ...	38
3.5 Další členové rodu Dohalských z Dohalic	41
4. Paměť a kulturní dědictví	43
4.1 Antonín Bořek-Dohalský – paměť příslušníka rodu	43
4.2 Pověst o vzniku rodového erbu, erb a jeho recepce	45
4.3 Hmotné kulturní dědictví Dohalských	55
4.4 Presentace tvrze v Dohalicích – návrh naučné stezky obcí a expozice tvrze	68
Závěr	83
Seznam pramenů a literatury	86
Archivní prameny	86
Edice	87
Literatura	89
Internetové zdroje	94
Jmenný rejstřík Dohalských z Dohalic	97
Seznam příloh	99
Přílohy	101

Seznam zkratek

AČ	Archiv český
AM HK	Archiv města Hradec Králové
Atlasy	Atlasy erbů a pečetí české a moravské středověké šlechty
CIM	Codex juris municipalis regni Bohemiae
Dějiny	Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě
Erbovník	Erbovník, aneb kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě Velký erbovník. 1. díl
Hrady	Hrady, zámky a tvrze Království českého
Lexikon	Lexikon české šlechty
LC	Libri confirmationum (= Knihy konfirmační)
LE	Libri erectionum (= Knihy erekční)
MVB	Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustratia
NA	Národní archiv
RT	Reliquiae tabularum terrae (= Pozůstatky desek zemských)
SA	Soudní akta konzistoře pražské
SokA	Státní okresní archiv
Velké dějiny	Velké dějiny zemí Koruny české

Úvod

Cílem této práce je lépe prozkoumat nejstarší historii rodu na základě dochovaných materiálů – pramenů a zejména pramenných edicí, v souvislosti s děním v Českém království, v kontextu sociálních vazeb a společenských změn. Dále se bakalářská práce zabývá kulturním dědictvím rodu Dohalských z Dohalic, zejména pak tvrzí ve vsi, od které celý rod převzal jméno, rodovým erbem a jeho změnami a nepřesnými interpretacemi a také jeho recepcemi do znaků měst a obcí. Práce se také snaží najít odpověď na otázku, zda Dohalští z Dohalic zastávali nějaké významnější úřady v Českém království.

Ve sledovaném období je zřetelný vzestup rodu z původní drobné vladycké rodiny na rod poměrně výrazný, i když v lokálním měřítku kraje, ve kterém měli většinu majetků. Toho dosáhli stálým a cílevědomým budováním majetkové základny, ať už se jednalo o nákupy statků nebo obecně o dobré hospodaření. Ve shromážděných pramenech a pramenných edicích nebyl nalezen důkaz, že by některý z majetků získal rod výbojem na úkor svých sousedů, či darem od panovníka za prokázané služby.

Na základě výše uvedeného vyvstává otázka, proč nedošlo k výraznějšímu okamžitému rozšíření majetku i území nad rámec lokality Hradeckého kraje. Pravděpodobnou příčinou se jeví právě ono společné budování rodových držav a silných vazeb v rámci rodu. Až na drobné výjimky nebyly zaznamenány soudní spory v rámci rodu a také se neobjevil žádný „dravý“ člen, který by toužil prosadit sebe na úkor ostatních. Ve sledovaném období Dohalští z Dohalic vždy zřetelně dbali na budoucnost rodu jako celku.

Období sledované v této práci počíná rokem 1352 a končí rokem 1526 s nástupem Habsburků na český trůn – až na několik výjimek, kdy kvůli kontextu jsou velmi krátce zmíněny i další události z pozdějších let. První pramenná písemná zmínka o vladykovi z Dohalic pochází z roku 1352. Za praotce Dohalských je Augustem

Sedláčkem považován Bořek z Dohalic doložený k roku 1395. Vzhledem k tomu, že potomci rodu žijí dodnes, byla horní hranice zkoumaného období uměle stanovena na rok 1526, kdy na královský trůn nastupuje Ferdinand I. Habsburský. Další dějiny rodu jsou pouze krátce naznačeny, protože jim je věnováno dostatek jiných studií a nespádají do kompetence této práce.

Vlastní jméno Bořek bylo příslušníky rodu Dohalských z Dohalic používáno velmi často jako – dnes bychom řekli křestní jméno – a bylo natolik oblíbeno, že se dokonce stalo součástí označení rodu ve formě Bořek Dohalský a později přešlo přímo v příjmení Bořek-Dohalský psané se spojovníkem.

V pramenných edicích je nejčastěji ve zkoumaném období zmiňován Bořek Dohalský z Dohalic žijící v době na přelomu 15. a 16. století. Jedná se opravdu ve všech zkoumaných případech o jednu osobu? Posuzováním vazeb mezi dochovanými záznamy v pramenných edicích a porovnáváním jejich datace lze usoudit že ano a že Bořek Dohalský z Dohalic byl skutečně tak významným členem rodu, až v tomto období zastínil i ostatní příslušníky rodiny. Nicméně nelze s určitostí říci, zda vyšší počet dochovaných záznamů o jeho osobě lze přičíst na vrub jeho inteligenci a hospodářským schopnostem, kdy chtěl mít vše v pořádku zaznamenáno, anebo prostému štěstí, že tyto záznamy nebyly v průběhu doby ztraceny nebo zničeny.

Také se jeví zajímavou otázka, zda byl Mikuláš z Dohalic, zmiňovaný v pramenné listině z roku 1352, skutečně členem rodu Dohalských z Dohalic, nebo zda se jednalo pouze o vladyku pocházejícího ze vsi Dohalice. Vzhledem k tomu, o jak významnou majetkovou transakci se v listině jedná, se lze domnívat, že Mikuláš z Dohalic byl příslušník významnějšího rodu, tedy že byl členem Dohalských z Dohalic, ačkoli to nelze s naprostou jistotou v současné době prokázat.

Krátké pojednání je věnováno proměnám rodového majetku a erbu. Většina tehdejších rodových držav se nacházela v místě původu

rodu, tedy ve východních Čechách. Jednalo se především o okolní vsi, například Dohaličky, Hlohov, Jesenici a Mokrovousy. Větší pozornost je zaměřena na tvrz v Dohalicích – důležitý kulturní odkaz rodu Dohalských z Dohalic, který se v poměrně dobrém stavu dochoval do dnešních dnů, ačkoli mnoho studií uvádí opak – tedy, že tvrz zanikla. Erb Dohalských z Dohalic ve sledovaném období mnoha změnami neprošel, přesto je zajímavé porovnat různá vyobrazení, která byla vypracována s většími či menšími chybami. K výraznějším proměnám erbu došlo až v pozdějším období a jsou v této práci tedy pouze nastíněny. Protože erb Dohalských patří ke kulturnímu dědictví, promítl se také do znaků a vlajek měst a vesnic, které jsou v práci taktéž uvedeny.

Pro obsah práce byl využit diachronní přístup s progresivní i retrospektivní metodou. Například u sporu o pernštejnská vodní díla v okolí Hradce Králové nebo u pramenné listiny z roku 1527, ze které lze vyčíst skutečnost, že Václav Bořek Dohalský z Dohalic byl nejméně deset let hejtmanem Hradeckého kraje. Práce také doplňkově používá synchronního přístupu, především u Bořka Dohalského z Dohalic a jeho syna Václava. Dále je využita metoda indukce a dedukce, například u zpracování pramenné edice zabývající se výčtem zemské hotovosti vyslané proti Šlikům. Mezi další využití postupy patří přímá a nepřímá metoda. Byly použity zejména u případu sporu mezi Bořkem Dohalským z Dohalic a Boršem z Újezda. Pro snadnější orientaci v dějinách rodu Dohalských je celý obsah práce doplněn rekonstrukční mapou, která zachycuje umístění rodových majetků, zejména tvrzí, a časovou osou, která zaznamenává nalezené údaje o Dohalských z Dohalic v širším kontextu českých dějin.

Práce se potýká s nedostatkem pramenů archivní povahy. Využívá především Státní okresní archiv v Hradci Králové. Autorce práce se podařilo dopátrat listinu z roku 1352 s nejstarší dochovanou

zmínkou o vladykovi z Dohalic.¹ Tento dokument byl sepsán při příležitosti prodeje rychty v Kostelci nad Orlicí, kterou od Mikuláše z Dohalic koupila Alžběta, vdova po Mikulášovi z Potštejna. Tato listina je i pro laickou veřejnost k nahlédnutí v překrásné dvousvazkové publikaci *Kostelec nad Orlicí v zrcadle času*.² Nejvýznamnějším pramenem pro tuto bakalářskou práci je listina z roku 1527, kterou Václav Bořek Dohalský z Dohalic adresoval Vojtěchovi z Pernštejna. Lze z ní vyčíst, že Václav Bořek Dohalský je již deset let hejtmanem Hradeckého kraje.³ V edici Archiv český se nachází přepis listiny, která se týká sporu o vodní díla v okolí Hradce Králové a na níž figuruje i Bořek Dohalský z Dohalic. K celému záznamu se vztahuje úvodní poznámka „1502, 24.června - Lib.docum. I.ab a.1532 f.81 v městském museu v Hradci Kr“.⁴ Nicméně pátráním v muzeu i v hradeckém archivu nedošlo k nalezení listiny a lze tedy usuzovat, že originál již neexistuje. K tomuto dlouholetému sporu o vodní díla se vztahují i listiny, které se nedotýkají přímo Dohalských z Dohalic, nicméně byly v práci uvedeny pro ucelenější obraz. V listině z roku 1509 pardubický hejtman Bohuslav Beško z Beškova pozval Hradecké na kontrolu opatovického splavu, aby byla případně učiněna náprava ve smyslu předešlé smlouvy.⁵ Následně se spory na chvíli utišily a v roce 1513 došlo k dohodě, kdy Vilém z Pernštejna dovolil Hradeckým lámat kámen na Kunětické hoře výměnou za pozemek, který potřeboval k dokončení úprav vodního díla.⁶ K listině z roku 1477, v níž Matěj Salava z Lípy jistému Janu Tychtovi z Ještetic a na Hrádku povolil vybudování rybníka

¹ Státní okresní archiv v Rychnově nad Kněžnou, fond Archiv města Kostelec, inventární číslo 1, karton 1/1.

² Kolektiv autorů, *Kostelec nad Orlicí v zrcadle času*, Kostelec nad Orlicí 2016.

³ Státní okresní archiv v Hradci Králové (dále SOKA HK), fond (dále f.) Archiv města Hradec Králové (dále AMHK), národní archivní dědictví (dále NAD) 283, inventární číslo (dále inv. č.) p55, karton (dále kart.) 35.

⁴ *Archiv český 17*, ed. Josef Kalousek, Praha 1899, s. 13.

⁵ SOKA HK, f. AMHK, NAD 283, inv. č. p47, kart. 35.

⁶ SOKA HK, f. AMHK, NAD 283, inv. č. p50, kart. 35.

u Sobětuše, původně přivěsil pečeť Bořek Dohalský z Dohalic, ale bohužel se tato pečeť do dnešní doby nedochovala.⁷

Práce nejvíce čerpá poznatky z pramenných edic, především z *Archivu českého*.⁸ Jedná se o púhony, tedy obeslání k soudu, svědectví a smlouvy na majetky. Další významnou pramennou edicí je *Reliquiae tabularum terae*, ze které lze především vyčíst fakt, že Bořek Dohalský z Dohalic působil jako zemský soudce již za vladycký stav.⁹ *Libri confirmationum* doplňují zejména období z konce 14. století, ze kterého se mnoho jiných záznamů nedochovalo.¹⁰ V *Libri erectionum* nebylo nalezeno mnoho zmínek o rodu a plní tak spíše funkci doplňkovou.¹¹ Několik záznamů o rodu Dohalských bylo nalezeno také v edicích *Codex juris municipalis regni Bohemiae*, *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustratia* a *Soudní akta konsistoře pražské*.¹²

Pro snadnější orientaci je používán přepis vlastních jmen podle vžitých pravidel současné češtiny, mimo přímé citace, zejména se jedná třeba o jméno Václav, v pramenných edicích obvykle uvedené jako Wáclaw. Práci s některými edicemi velmi ztížil fakt, že neobsahují rejstříky. Vzhledem k tomu, o jak staré období dějin se jedná, jsou některé texty edic zcela logicky uvedeny v latině, jazyku vzdělanců. Některé kratší texty byla autorka bakalářské práce

⁷ Archiv města Prahy, fond Pergamenové listiny II, inventární číslo 303, signatura AMP SGL II – 192.

⁸ Jedná se o tyto svazky: *Archiv český 1–2*, ed. František Palacký, Praha 1840–1842; *Archiv český 4–6*, ed. František Palacký, Praha 1846–1872; *Archiv český 7*, ed. Josef Kalousek, Praha 1887; *Archiv český 9–10*, ed. Josef Kalousek, Praha 1889–1890; *Archiv český 13*, ed. Josef Kalousek, Praha 1894; *Archiv český 15–20*, ed. Josef Kalousek, Praha 1896–1902; *Archiv český 22*, ed. Josef Kalousek, Praha 1905; *Archiv český 31*, ed. Gustav Friedrich, Praha 1921; *Archiv český 32–33*, edd. Jaromír Čelakovský – Gustav Friedrich, Praha 1915–1918; *Archiv český 35*, ed. Gustav Friedrich, Praha 1935; *Archiv český 37/I*, ed. Gustav Friedrich, Praha 1941.

⁹ *Reliquiae tabularum terae 1–2*, ed. Josef Emler, Praha 1870–1872.

¹⁰ *Libri confirmationum 1/1*, ed. Francisci Antonii Tingl, Praha 1867; *Libri confirmationum 3–4*, ed. Josef Emler, Praha 1879; *Libri confirmationum 5*, ed. Francisci Antonii Tingl, Praha 1865; *Libri confirmationum 6*, ed. Josef Emler, Praha 1883; *Libri confirmationum 7*, ed. Josef Emler, Praha 1886.

¹¹ *Libri erectionum 2–3*, ed. Clemens Borový, Praha 1878–1879.

¹² *Codex juris municipalis regni Bohemiae 3*, edd. Jaromír Čelakovský – Gustav Friedrich, Praha 1948; *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustratia 4*, ed. Caroli Stloukal, Praha 1949; *Soudní akta konsistoře pražské 4–5*, ed. Ferdinand Tadra, Praha 1898–1899.

s pomocí latinsko-českého slovníku schopna přeložit a u dlouhých a komplikovaných textů byla využita překladatelská služba.¹³

O Dohalských z Dohalic, jednom z českých šlechtických rodů, jehož členové žijí dodnes a kteří za každé politické situace stáli na straně českých zemí, existuje poměrně málo prací – ať už se jedná o články v periodikách, či o monografie. Tyto studie se obvykle zabývají konkrétním tématem, např. erbem, či historií rodu, ovšem většinou se jedná o novodobé dějiny, zejména období světových válek a socialistického režimu. Většina z prací navíc čerpá vzájemně jedna z druhé. Pojednání o starších dějinách rodu Dohalských z Dohalic je však opravdu málo a monografie věnovaná prvním příslušníkům rodu chybí zcela. Shromážděné práce byly podrobeny pečlivému zkoumání a srovnávání s fakty získanými z edic a pramenů. Některá díla, především ta, jež se týkala erbu nebo tvrze v obci Dohalice byla pak mezi sebou porovnána.

Krátkou, ale cennou studií rozrodu Dohalských z Dohalic, je dílo Augusta Sedláčka *Hrady, zámky a tvrze Království českého 5* (dále jen *Hrady*), kde jsou zmíněni členové rodu důležití pro tuto bakalářskou práci.¹⁴ V Hradech je nejvíce prostoru, v období sledovaném prací, věnováno Prokopovi z Dohalic. Navíc jsou zde důležité odkazy na edice. Avšak i tento text o rodu je velmi stručný. Pouze v Hradech byl nalezen alespoň částečně přínosný rodokmen Dohalských z Dohalic, který z důvodu chybějících údajů z pramenů či pramenných edic nelze doplnit, ani rozšířit pro období sledované v této bakalářské práci – tedy o předchůdce, případně současníky Bořka Dohalského z Dohalic žijícího na přelomu 15. a 16. století. O něco ucelenější pohled na historii rodu přináší stavebně historický průzkum tvrze v Dohalicích – *Sýpka, bývalá tvrz v Dohalicích*, tedy část *Dějiny objektu* od Martina Ebela.¹⁵ Tento text je částečně

¹³ Silva ŠENKOVÁ, *Latinsko-český, česko-latinský slovník*, Olomouc 2002.

¹⁴ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého 5. Podkrkonoší*, Praha 1887.

¹⁵ Martin EBEL – Ladislav SVOBODA, *Sýpka, bývalá tvrz v Dohalicích okres Hradec Králové. Stavebně historický průzkum*, Pardubice 1999.

k nahlédnutí na internetových stránkách pana Svobody, který se dlouhodobě věnuje zkoumání historických sídel, ale chybí zde poznámkový aparát a seznam pramenů a literatury.¹⁶ Ten je k dispozici pouze v kompletní tištěné studii o tvrzi, která existuje jen v několika exemplářích. Pro vypracování bakalářské práce Svobodův průzkum ochotně zapůjčili na obecním úřadě v Dohalicích.

Některé objevené prameny ze Státního okresního archivu v Hradci Králové uvádí také, včetně obrazové přílohy, kniha *Dějiny Hradce Králové do roku 1850*. Lze zde vyčíst velmi cenné informace o regionálních dějinných souvislostech, jejichž součástí, jak je uvedeno v pramenech i pramenných edicích, byli právě Dohalští z Dohalic.¹⁷

Pro tuto práci byly velmi přínosné studie v periodikách, především článek od Milana Bubna *Dohalští z Dohalic*.¹⁸ Historií rodu se také poměrně podrobně a fundovaně zabývá Jan Županič ve svém heraldickém rozboru *Bořkové Dohalští z Dohalic*.¹⁹

Ranným dějinám rodu, byť by pouze okrajově, se taktéž věnuje Zdeněk Hazdra ve své diplomové práci *Šlechtici demokracie: František, Antonín a Zdeněk Bořek-Dohalští*.²⁰ Navíc zde uvádí mylnou informaci, že důležitý kulturní odkaz rodu – tvrz – byl zničen.

Mezi kulturní dědictví rodu zcela jistě patří erb, v němž je hledána inspirace i pro dnešní znaky měst a obcí – například Slatiny a především Dohalice. Bohužel znakům těchto obcí nebyl věnován žádný prostor ve známých odborných publikacích, proto se autorka bakalářské práce opět obrátila na městský úřad Dohalic a také nahlédla do bakalářské práce Anny Süssovové *Městská a obecní heraldika*

¹⁶ Martin EBEL – Ladislav SVOBODA, *Sýpka, bývalá tvrz v Dohalicích okres Hradec Králové. Stavebně historický průzkum*, Pardubice 1999, dostupné online (<http://mujweb.cz/pruzkpam/page5.htm>), [citováno k 21. 6. 2018].

¹⁷ Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. Díl 1/1. Od nejstarších dob do r. 1526*, Hradec Králové 1996.

¹⁸ Milan M. BUBEN, *Bořkové-Dohalští z Dohalic*, in: *Střední Evropa. Revue pro středoevropskou kulturu a politiku*, Praha 1996, s. 111–123.

¹⁹ Jan ŽUPANIČ, *Bořkové Dohalští z Dohalic*, in: *Heraldická ročenka*, Praha 2008.

²⁰ Zdeněk HAZDRA, *Šlechtici demokracie: František, Antonín a Zdeněk Bořek-Dohalští. Postavení hraběcího rodu Bořků-Dohalských z Dohalic v české společnosti 20. století*, diplomová práce, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Nymburk – Olomouc 2007.

*okresů Jičín, Trutnov a Náchod.*²¹ Poznatky z práce Anny Süsserové měla autorka této bakalářské práce v úmyslu doplnit informacemi alespoň z internetových stránek obcí, avšak ve většině případů obce své znaky neprezentují vůbec, což je nepochybně škoda. Odborný popis znaků byl však nalezen na internetových stránkách Poslanecké sněmovny parlamentu České republiky v oddělení symbolů.²² Za nejpřínosnější rozbor erbu autorka bakalářské práce považuje výše zmíněný článek od Jana Županiče *Bořkové Dohalští z Dohalic*.

Dalším dědictvím rodu Dohalských jsou hmotné kulturní památky, ať již dochované či zaniklé tvrze a kostel v Dohaličkách. Do pseudogotického kostela v Dohaličkách byly přeneseny z původního kostela náhrobníky Dohalských z Dohalic, které lze považovat za cenné archeologické památky. Píše o nich Antonín Cechner ve svém díle *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okreseu královéhradeckém*.²³

O většině tvrzí, jakožto o sídle drobných vladyků, pojednává jednoduše a stručně, ale velmi souborně, publikace *Hrady, zámky a tvrze na Královéhradecku* od Pavla Křížka a Miloše Řezníka.²⁴ V pátém díle knihy *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, se těmto sídlům samozřejmě věnuje i August Sedláček, ovšem studie jsou obvykle poměrně krátké a například u tvrze v Dohalicích je uvedeno, že zanikla. Některým z těchto tvrzí je věnován prostor i v *Encyklopedii českých tvrzí*.²⁵ Tvrzi v Dohalicích se nejpodrobněji a velice pečlivě a odborně věnuje Ladislav Svoboda ve svém stovebně

²¹ Anna SÜSSEROVÁ, *Městská a obecní heraldika okresů Jičín, Trutnov a Náchod*, bakalářská práce, Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, Pardubice 2013.

²² Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. Symboly – Dohalice, dostupné online (<https://rekos.psp.cz/detail-symbolu/id/796e150e-c0e4-48ea-830a-132437f0c141>), [citováno k 25. 6. 2018]; Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. Symboly – Slatiny, dostupné online (<https://rekos.psp.cz/detail-symbolu/id/749201f8-c3c1-466e-83ce-3f8997ccabf4>), [citováno k 25. 6. 2018].

²³ Antonín CECHNER, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okreseu královéhradeckém*, Praha 1904.

²⁴ Pavel KRÍŽEK – Miloš ŘEZNÍK, *Hrady, zámky a tvrze na Královéhradecku. Historický průvodce*, Hradec Králové 1992.

²⁵ Jiří ÚLOVEC a kol., *Encyklopedie českých tvrzí, 3. díl, S–Ž*, Praha 2005.

historickém průzkumu *Sýpka, bývalá tvrz v Dohalicích*, který byl zmíněn již výše.

Dané poznatky získané z pramenů, edic a literatury byly rozebrány a sloučeny a byl z nich vyvozen důsledek, který je předkládán čtenáři, aby mu přiblížil jeden ze starých českých šlechtických rodů.

1. Historický kontext

Práce je zasazena do období mezi lety 1352 – 1526. Pro snazší orientaci a zpřehlednění je v přílohách připojena časová osa začleňující jednotlivé nalezené členy Dohalských z Dohalic do obecného širšího kontextu českých dějin.

Země Koruny české či zkráceně Koruna česká a vrcholící vláda Karla IV., to je období, ze kterého se dochovaly první písemné záznamy o Dohalských z Dohalic.²⁶ Jedná se o čtyři osoby.

V počátcích vlády Václava IV. zasáhla České království jedna z nejničivějších epidemií moru, která šlechtu i duchovenstvo připravila o pracovní síly a finanční zdroje plynoucí z daní.²⁷ Nepořádky ve správě země a panovníkova nedůslednost v řešení říšských i zemských záležitostí, politická nestabilita, ekonomický propad království, Jan Hus, první pražská defenestrace krátce před smrtí do té doby nejdéle vládnoucího českého panovníka – to je období, ve kterém byly objeveny záznamy o deseti osobách psaných z Dohalic.²⁸

Z následující více než padesátileté etapy našich dějin se však zachovaly zápisy pouze dvou jmen vztahujících se k Dohalicím. Jedním z důvodů pro tento malý počet výskytu jmen v edicích je jednak období husitských válek, jednak skutečnost že v pohusitských Čechách zemský soud poměrně často vůbec nezasedal a také řádný chod úřadu zemských desek nefungoval.²⁹ Dále pak ovšem také skutečnost, že roku 1541 rozsáhlý požár většinu knih zemských desek zničil a i když byly poté desky zemské obnoveny, rekonstrukce údajů byla složitá.³⁰ Časově se jedná o období vlády Zikmunda, jeho zetě

²⁶ Martin ŠANDERA, *České středověké a raně novověké dějiny*, Hradec Králové 2007, s. 32.

²⁷ M. ŠANDERA, *České středověké a raně novověké dějiny...*, s. 38. Srov. František ČAPKA, *Dějiny zemí Koruny české v datech*, Praha 1998, s. 150.

²⁸ M. ŠANDERA, *České středověké a raně novověké dějiny...*, s. 42–43. Srov. Jindřich FRANCEK, *Svatováclavská smlouva. 24.10.1517. Urození versus neurození*, Praha 2006, s. 12–13.

²⁹ J. FRANCEK, *Svatováclavská smlouva...*, s. 7. Srov. Jaroslav ČECHURA, *České země v letech 1437–1526 I. Mezi Zikmundem a Jiřím z Poděbrad (1437–1471)*, Praha 2010, s. 205.

³⁰ Pavla BURDOVÁ, *Desky zemské Království českého*, Praha 1990, s. 4.

Albrechta II. Habsburského, období interregna ukončené až nástupem Ladislava Pohrobka a tento časový úsek uzavírá vláda Jiřího z Poděbrad.

Zikmund byl poslední Lucemburk na českém trůně a jeho vláda je poznamenána husitskými válkami včetně drtivé porážky u Lipan v roce 1434.³¹ Takzvaná Basilejská kompaktáta přiznala nárok na přijímání z kalicha a měla význam i pro následná evropská protestantská hnutí.³² Zikmundovým nástupcem se stal jeho zeť a dědic Albrecht II. Habsburský.³³ Teprve čtyři měsíce po jeho smrti se narodil jeho syn Ladislav, zvaný proto Pohrobek.³⁴ Do doby, než byl ve svých třinácti letech zvolen a korunován českým králem, trvalo v českých zemích období interregna. Státní správu i vojenskou ochranu v té době zajišťovaly krajské landfrýdní spolky.³⁵ Na zemském sněmu v Praze v lednu 1440 byl přijat list mírný, dokument, kterým kališníci společně se skupinou katolíků přijali odpovědnost za stav země.³⁶ Spor o dědictví po něm postavil proti sobě Habsburky a Jagellonce, kteří se snažili získáním české a uherské koruny zajistit převahu ve střední Evropě pro svůj rod. Po smrti Ladislava Pohrobka byl v Uhrách králem zvolen Matyáš Korvín a v zemích Koruny české Jiří z Poděbrad.³⁷ V obou případech se tak jednalo o panovníky z domácích šlechtických rodů. Jiří z Poděbrad usiloval o vytvoření mírové organizace mezi panovníky evropských dvorů. Po smrti Jiřího z Poděbrad byl českým králem zvolen Vladislav Jagellonský, část českých a moravských stavů však vzdorokrálem zvolila Matyáše Korvína a tak

³¹ M. ŠANDERA, *České středověké a raně novověké dějiny...*, s. 43–54. Srov. Petr ČORNEJ, *Velké dějiny zemí Koruny české V*, Praha 2000, s. 252–254, 443.

³² M. ŠANDERA, *České středověké a raně novověké dějiny...*, s. 54–55. Srov. P. ČORNEJ, *Velké dějiny...*, s. 633–636.

³³ J. ČECHURA, *České země...*, s. 33.

³⁴ M. ŠANDERA, *České středověké a raně novověké dějiny...*, s. 57. Srov. František PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě IV*. díl, Praha 1939, s. 15.

³⁵ *Tamtéž*, s. 58.

³⁶ Milena BARTLOVÁ – Petr ČORNEJ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI*, Praha 2007, s. 57–59. Srov. F. ČAPKA, *Dějiny...*, s. 198–199.

³⁷ F. ČAPKA, *Dějiny...*, s. 206–207. Srov. M. ŠANDERA, *České středověké a raně novověké dějiny...*, s. 61.

několik následujících let docházelo ke střetům.³⁸ České království bylo navzdory ustanovením Karla IV. o své nedělitelnosti rozpolceno. Roku 1500 bylo vydáno Vladislavské zřízení zemské, první zemský zákoník, kterým šlechta prosadila své výsadní postavení, což vedlo mezi stavy k mnoha roztržkám a to i na počátku vlády Vladislavova syna a nástupce Ludvíka Jagellonského.³⁹ Narovnání přinesla až tzv. Svatováclavská smlouva, kompromisní dokument, kterým bylo zástupcům měst přiznáno právo třetího hlasu na zemských sněmech.⁴⁰ Po smrti krále Ludvíka v bitvě u Moháče se dostali na český trůn Habsburkové.⁴¹

Do dlouhého období panování Vladislava Jagellonského patří nejvíce nalezených záznamů, které se týkají Bořka Dohalského z Dohalic, jenž téměř zcela zastínil ostatní členy rodu, i když je zde i pět dalších zaznamenaných jmen. V období vlády Ludvíka Jagellonského jsou to pak ještě dva záznamy o dalších příslušnících rodu. Rokem 1526 nastupuje na trůn rod Habsburků a tím také končí období určující okruh této bakalářské práce, i když záznamů o příslušnících rodu Dohalských z Dohalic právě nyní výrazně přibývá a objevuje se i mnoho pramenného materiálu, včetně erbů a pečeti.⁴²

³⁸ M. ŠANDERA, *České středověké a raně novověké dějiny...*, s. 65–66. Srov. F. ČAPKA, *Dějiny...*, s. 216.

³⁹ J. FRANCEK, *Svatováclavská smlouva...*, s. 21–27. Srov. F. ČAPKA, *Dějiny...*, s. 226, 229–230.

⁴⁰ F. ČAPKA, *Dějiny...*, s. 230.

⁴¹ M. ŠANDERA, *České středověké a raně novověké dějiny...*, s. 70–71.

⁴² F. ČAPKA, *Dějiny...*, s. 236.

2. Nejstarší historie rodu Dohalských z Dohalic

Nedaleko od Hradce Králové, směrem na severozápad, se nachází malá vesnice Dohalice, z níž pochází kořeny jednoho zajímavého českého šlechtického rodu. Bořkové Dohalští z Dohalic byli nejprve vladykové, následně rytíři, svobodní páni a v 18. století dosáhli i hraběcího titulu.⁴³ Dohalští nikdy neoplývali velkým majetkem. Jednalo se o šlechtický rod ryze český, nejen původem, ale i smýšlením. Mnohdy za své pronárodní názory také platili cenu nejvyšší. Především během druhé světové války a socialistického režimu došlo ke značné perzekuci členů rodu. Přesto příslušníci tohoto rodu žijí dodnes v České republice i ve světě. Jsou uváděni například i v Almanachu českých šlechtických rodů.⁴⁴

Bořkové Dohalští z Dohalic po vsi, ve které z počátku sídlili, převzali jméno. Název Dohalice se vykládá jako ves lidí Dohalových, přičemž osobní jméno Dohala řadí Antonín Profous mezi pejorativa, tedy slova emočně zbarvená, většinou hanlivá.⁴⁵ Jméno Dohala je složeno z předpony do- a slovesného základu hal-, který je „*bud' ze staročeského halati (blekotati), anebo z krkonošského nářečí háliti se (řehotat se)*“.⁴⁶ Antonín Profous upozorňuje i na dílo Josefa Jungmanna *Slownjk česko-německý*, kde je uvedeno *hellaut lachen – haliti se, hlasitě se smáti*.⁴⁷ V rodu Dohalských z Dohalic se vyskytovalo tak často křestní jméno Bořek, až došlo ke složení příjmení ve tvaru Bořek-Dohalský. Bořek je staroslovanské jméno,

⁴³ M. M. BUBEN, *Bořkové-Dohalští...*, s. 111–116.

⁴⁴ Vladimír POUZAR a kol., *Almanach českých šlechtických rodů*, 9. vydání, Brandýs nad Labem 2016, s. 120–123.

⁴⁵ Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách*, Praha 1954, s. 415.

⁴⁶ Václav HORYNA, *Vlastivěda Královéhradecka. Kulturní a hospodářský snímek okresu*, Hradec Králové 1969, s. 141.

⁴⁷ Josef JUNGSMANN, *Slownjk česko-německý*, Praha 1835, s. 652, dostupné online (<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowUnit.do;jsessionid=BA6AFD98907548362AB6AA8D5CFBD ED0?id=7753&author>), [citováno k 25. 6. 2018].

které lze vyložit jako „bojovník“ – božiti znamenalo bojovati, přemáhati.⁴⁸

Bořkové Dohalští z Dohalic pocházeli ze stejného rozrodu jako například Bořkové z Miletína, Bořkové z Poličan, Bořkové z Hrádku, Bořkové z Nové Vsi, Hamzové z Obědovic a Nepoliští ze Zachrášťan.⁴⁹

Nejstarší písemná zmínka o vladykovi, který po Dohalicích převzal své jméno, pochází z roku 1352, kdy jistý Mikuláš z Dohalic prodal rychtu v Kostelci nad Orlicí Alžbětě z Potštejna. Zápis v edici Archiv český je psán latinsky, ale je opatřen poznámkami v češtině, které shrnují obsah.⁵⁰

V souvislosti s kostelem v Dohaličkách je uváděn Martinus dicti Cossa de Dohalicz, čili Martin řečený Koss z Dohalic. V kostele bylo uprázdněno místo faráře, jelikož jakýsi Mikuláš byl povolán jinam, a 2. září 1354 byl na toto místo konfirmován, tedy potvrzen, kněz Otto, čehož byl Martin řečený Koss svědkem.⁵¹ Stejnou pozici zastával o necelé dva roky později, 5. května 1356, kdy proběhla výměna kněží Otty a Mikuláše mezi kostely v Dohaličkách a v Újezdu.⁵² Pravděpodobně se tak na místo faráře v Dohaličkách vrátil stejný Mikuláš, jaký v roce 1354 odešel. Bohužel Mikuláš po dvou letech zemřel, tudíž byl 4. června 1358 za přítomnosti Martina řečeného Koss na místo faráře potvrzen Hermann.⁵³ Nicméně již ve stejném roce Hermann zemřel, takže se novým farářem stal Dobroslav z Libáně, kněz pražské diecéze. A Martin řečený Koss z Dohalic byl opět svědkem.⁵⁴ Zdeněk Radslav Kinský ve svém díle *U nás* uvádí jménem Martinus dictus Cossa de Dohalicz prvního příslušníka tohoto rodu.⁵⁵

⁴⁸ Miloslava KNAPPOVÁ, *Jak se bude jmenovat?*, Praha 1985, s. 79.

⁴⁹ Vojtěch KRÁL rytíř z Dobré Vody, *Znaky rodů českých*, Praha 2009, s. 128.

⁵⁰ Státní okresní archiv v Rychnově nad Kněžnou, fond Archiv města Kostelec, inventurní číslo 1, karton 1/1. Srov. Kolektiv autorů, *Kostelec nad Orlicí v zrcadle času*, Kostelec nad Orlicí 2016, s. 325. Srov. AČ 22, s. 2–3.

⁵¹ LC 1/1, s. 19.

⁵² *Tamtéž*, s. 25.

⁵³ *Tamtéž*, s. 30.

⁵⁴ *Tamtéž*, s. 72.

⁵⁵ Zdeněk Radslav KINSKÝ, *U nás*, Chlumeck nad Cidlinou 1933, s. 35.

V knihách konfirmačních byly nalezeny čtyři záznamy, které podle dat a obsahu jednoznačně hovoří o stejné osobě, ačkoliv zápisy jména se lehce liší: Martini dicti Cossa de Dohalicz, Martini dicti Koss de Dohalicz, Martini dicti Cossonis de Dohalicz, Martini de Dohalicz. Proto je v bakalářské práci jednotně uváděn jako Martin řečený Koss.

Přestože Mikuláš a Martin řečený Koss byli pravděpodobně vladykové z Dohalic, nelze s jistotou doložit, zda patřili k rodu Bořků Dohalských z Dohalic, ačkoli Milan Buben a Zdeněk Hazdra uvádějí, že ano.

Dále se vykytuje několik zápisů o osobách psaných po Dohalicích, ovšem není jisté, zda měli něco společného s dohalskou tvrzí. Mohlo se jednat o jedince žijící v Dohalicích, či jak uvádí Martin Ebel o: „*drobné vladyky, kteří neměli ani patronátní právo*“.⁵⁶ O těchto osobách se obvykle v edicích nedochovalo více než jedna či dvě kratinké zmínky, které jsou vytrženy z dějinného kontextu, a nebylo nalezeno ani více písemných podkladů z jiných zdrojů, například korespondence jejich současníků. Tyto záznamy jsou důležité pro ucelenost pohledu na historii osob psaných z Dohalic, i když nelze prokazatelně doložit, že se jedná o členy rodu Dohalských z Dohalic. Vzhledem ke strohosti záznamů následující výčet připomíná spíše seznam vhodný pro tabulkové zpracování typu kdo, kdy, co, než ucelenou odbornou práci.

Ze zápisu v konfirmačních knihách lze vyčíst zmínku o Petrovi z Dohalic, který byl 15. prosince 1360 potvrzen na místo faráře v Českém Libochově, a tento obřad řídil farář z německého Libochova.⁵⁷

Z roku 1373 existuje jediná zmínka v latině o Svatoslavovi Dohalském z Dohalic, který si v Avignonu vyžádal plné odpuštění pro svoji manželku Dorotu v případě, že by zemřel.⁵⁸

⁵⁶ M. EBEL – L. SVOBODA, *Sýpka...*, s. 3.

⁵⁷ LC 1/1, s. 140.

⁵⁸ MVB 4, s. 424.

Již jako student práv pražské koleje je uváděn Jan z Dohalic v Soudních aktech konzistoře pražské.⁵⁹ Dále figuruje v zápisech z let 1386–1389 jako veřejný notář.⁶⁰

V záznamu z 22. prosince 1380 je uvedeno jméno Diuissio de Dohalicz, pravděpodobně tedy Diviš z Dohalic.⁶¹ Jedná se o transakce kolem majetku Žofky z Mokrovous, který prodala Divišovi z Dohalic a Tasovi z Mokrovous. Po smrti Žofky na tento majetek vznesl nárok odúmrti král, ale ze zápisu z desek bylo zjištěno, že majetek i dědičné právo bylo prodáno právě Divišovi z Dohalic a Tasovi z Mokrovous. O tomto řízení svědčí zápis v deskách z 10. března 1392.⁶² Tohoto Diviše jmenuje také August Sedláček ve svých Hradech, kde ho uvádí jako vlastníka části vsi Mokrovousy již k roku 1380.⁶³

V další latinsky psané listině je záznam z 8. března 1403 v edici Soudní akta konzistoře Pražské, kde se mluví o Janu Tluxovi z Dohalic, který pro případ soudního jednání ustanovuje jako své zákonné zástupce Slavka z Jarohněvic, správce konzistoře pražské a další vyjmenované osoby tohoto úřadu.⁶⁴ Další dva záznamy dochované v knize konfirmační jsou také psané latinsky a Jan řečený Tluxa z Dohalic v nich figuruje pouze jako osoba upřesňující totožnost jiného člověka, který byl patronem oltáře Nejsvětější Trojice pod kryptou v kostele sv. Mikuláše na Drubežím trhu Starého Města Pražského.⁶⁵

Dne 20. září 1403 byl farář Vít z Radimi potvrzen do kostela v Dohalicích a exekutorem, tedy vykonavatelem, obřadu byl farář z Chlumu.⁶⁶ Ustanovení faráře Víta proběhlo za přítomnosti patrona

⁵⁹ SA 1, s. 131.

⁶⁰ LE 2, s. 243. Srov. LE 3, s. 289. Srov. LC 3–4, s. 195, 208.

⁶¹ RT I, s. 467.

⁶² AČ 31, s. 23.

⁶³ A. SEDLÁČEK, *Hrady 5...*, s. 342.

⁶⁴ SA 4, s. 197.

⁶⁵ LC 5, s. 216, 290.

⁶⁶ LC 6, s. 101.

kostela Otíka z Dřevěnic a jeho vazala Jana z Dohalic.⁶⁷ Totéž proběhlo v roce 1407, kdy byl do kostela v Dohalicích potvrzen farář Jan Rubass, přítomen byl Beneš z Dřevěnic a Jan z Dohalic.⁶⁸

Z roku 1406 existuje ojedinělý zápis v latinském jazyce v edici Soudní akta konsistoře Pražské o jakémisi Václavovi Dohalském.⁶⁹ I zde se pravděpodobně jedná pouze o někoho, kdo z Dohalic pocházel a s rodem Dohalských neměl nic společného.

Dva zápisy z října 1406 v téže edici jsou pak věnovány Vítovi, který byl farářem v Dohalicích.⁷⁰

Ze dne 6. května 1412 se dochovaly v konfirmačních knihách dva zápisy, které se týkají faráře Jana. V prvním je psáno, že farář Jan odešel z kostela ve Staré Vodě do Dohalic a v druhém je pak uvedeno, že v kostele v Dohalicích za souhlasu Jana řečeného Plech z Dohalic, patrona tohoto kostela, obdržel farář Jan crida, což je listina prokazující, že byl v kostele ohlášen.⁷¹

Tímto je ze záznamů nalezených v edicích ukončen výčet osob psaných z Dohalic, kteří pravděpodobně nesouviseli s rodem Bořků Dohalských z Dohalic, i když to nelze ani vyloučit. Jak bylo napsáno výše, jsou tedy uváděni jako možní členové především pro ucelenější pohled na historii rodu. Jako takoví jsou tudíž zahrnuti i do časové osy v příloze a zde jejich případná příslušnost k Dohalským již není řešena.

Na základě jména je za praotce Dohalských Augustem Sedláčkem považován Bořek z Dohalic, doložený k roku 1395.⁷² Tento vladyka je zmíněn v roce 1397 jako svědek latinsky psané listiny jakési Anežky, matky Jana a Hynka z Radičovic, a je zde uveden jako Borzco de Dohalicz.⁷³ Lze předpokládat, že právě Bořek nechal postavit tvrz, jako sídlo vladycké rodiny, pokud zde budova dokonce

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ LC 6, s. 226.

⁶⁹ SA 5, s. 66.

⁷⁰ Tamtéž, s. 228, 234.

⁷¹ LC 7, s. 54.

⁷² A. SEDLÁČEK, *Hrady 5...*, s. 341.

⁷³ AČ 35, s. 4. Srov. M. EBEL – L. SVOBODA, *Sýpka...*, s. 4.

nestála již dříve. V souvislosti s jeho bratrem Jarkem z Dohaliček je v dochovaných listinách zmíněna tvrz, což vzletně popisuje Sedláček: „*Bratr jeho Jarek s Dohaliček založil r. 1414 na záduší rodu svého nový oltář v kostele Dohalském a nadal kněze tudíž s takovou výminkou, kdyby pán pro běhy válečné aneb jiné nebezpečnosti nemohl do kostela, aby byl povinen kněz mši svatou ve tvrzi odsloužiti a za to snídani dostal.*“⁷⁴ Je to zajímavá ukázka dobového smýšlení, kdy je na prvním místě vladykovo bezpečí, kdežto kněz se musí vystavit i riziku vlastní smrti, aby pán nevynechal mši a jeho duše tak nebyla ohrožena. Výše zmiňovaným oltářem, který založil Jarek, byl oltář Sv. mučedníků.⁷⁵ Jarek z Dohaliček je pak uváděn jako patron vzpomínaného kostela sv. Jana Křtitele v Dohaličkách v letech 1414 a 1415. V roce 1415 také došlo v kostele k výměně farářů, Jarek je uváděn jako svědek a je o tom též zápis v konfirmačních knihách.⁷⁶

V tomto kostele se dochovala pískovcová deska se znakem s břevnem, okolo kterého je neúplný nápis z roku 1444, podle kterého lze usoudit, že je zde pohřbena manželka Bořka Dohalského z Dohalic a ze Střezetic.⁷⁷ Naneštěstí chybí právě jméno této ženy. A navíc nelze prokázat, ale ani vyvrátit, zda se jedná o Bořka, od kterého August Sedláček vyvozuje počátky rodu Dohalských z Dohalic, anebo některého stejnojmenného příslušníka rodu, o kterém se nedochovaly písemné záznamy.

Pro nedostatek pramenů nelze přesně sledovat následující rodovou linii a není možné stanovit pevné pořadí generací, tudíž nelze ani vytvořit rodokmen rodu Dohalských. Také skutečnost, že členové rodu často nosili stejná jména – například Bořek, Jan nebo Václav, ztěžuje určení jejich rodové posloupnosti.

⁷⁴ A. SEDLÁČEK, *Hrady 5...*, s. 341. Srov. LC 7, s. 120.

⁷⁵ Josef KURKA, *Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecéze litomyšlská (Místopis církevní do roku 1421)*, Praha 1915, s. 427–428, jmenuje zakladatele oltáře jako Jana, ovšem uvádí stejné informace týkající se tvrze, lze tedy usoudit že se jedná o totožnou osobu s Jarkem.

⁷⁶ LC 7, s. 180.

⁷⁷ Antonín CECHNER, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese královéhradeckém*, Praha 1904, str. 22.

V tomto období jsou v edicích ještě zmiňováni jako členové rodu Václav Tluksa (1437 – 1454), Prokop z Dohalic (1440 – 1460) a Jan (1448).⁷⁸ Tito tři vladykové stáli na straně husitského krále Jiřího z Poděbrad v období náboženských konfliktů.⁷⁹ Jan a Prokop Dohalští z Dohalic se ve vojsku Jiřího z Poděbrad dokonce účastnili dobytí Prahy v září 1448.⁸⁰ Za majitele Dohalic a tvrze v této době lze nejspíše považovat Prokopa z Dohalic.

O Václavovi Tluksovi se dochovala zmínka, kdy spolu s dalšími svědky přivěsil pečeť na listinu kněžny Anny z Osvětína, sepsanou 25. dubna 1437.⁸¹ O rok později se Václav Tluksa stal spolupodílníkem majetku sirotků po Janovi z Holohlav, aby vlastnictví nepropadlo králi.⁸² V jiném textu je uveden Wenceslaus Tluksa de Dohalicz, tedy také tento Václav, a jedná se o výčet majetku děditelného po jeho smrti.⁸³ Záznam se vztahuje k přelomu let 1453–1454.

⁷⁸ Z. HAZDRA, *Šlechtici...*, s. 22. Srov. M. M. BUBEN, *Bořkové-Dohalští...*, s. 111–112.

⁷⁹ *Tamtéž.*

⁸⁰ M. BARTLOVÁ – P. ČORNEJ, *Velké dějiny...*, s. 97. Srov. František PALACKÝ, *Dobytí Prahy skrze p. Jiřího z Poděbrad léta 1448 a příčiny jeho*, Časopis Společnosti vlasteneckého museum v Čechách 1, 1827, č. 3, s. 79–80, kde je Jan uveden jako Janek.

⁸¹ AČ 16, s. 101–102,

⁸² RT II, s. 188.

⁸³ AČ 37/I, s. 19–21.

3. Dohalští z Dohalic v období středověku

3.1 Prokop Dohalský z Dohalic (1440–1460)

Doposud všechny nalezené záznamy týkající se osob psaných z Dohalic i prokazatelných členů rodu Dohalských z Dohalic byly pouze regionálního charakteru. Prokop Dohalský tuto hranici výrazně překročil, když se zúčastnil jednání šlechty v Čáslavi o zemském míru. Tím, že jeho jméno figuruje mezi ostatními, kteří podepsali list mírný za spojené kraje východních Čech, dostalo se jméno Dohalských poprvé do dějin celého Českého království.

V letech 1439–1453 v Českém království nevládl žádný král, jednalo se o tzv. období interregna, kdy zemi spravovaly šlechtické svazky.⁸⁴ Na velkém zemském sněmu stavů 29. ledna 1440 v Praze byl přijat tzv. list mírný, který eliminoval vznik nové války, navrhoval řešení v otázce Rokycanova arcibiskupství a proklamoval dodržování Basilejských kompaktát.⁸⁵ V obecnějších bodech stanovoval jak v tomto období budou převáděny nebo darovány majetky, jak se bude postupovat proti případnému porušování tohoto smíru, že všechny úřady patří k zemským deskám atd.⁸⁶

Další jednotlivé kraje ve svých listech mírných obvykle přejímaly obecné části a rozšiřovaly je o svoje oblastní záležitosti. Hradecký kraj přistoupil k zemskému míru v jednom svazku s kraji Kouřimským, Čáslavským a Chrudimským.⁸⁷ Martin Šandera ve své práci *Východní landfrýd* uvádí: „Dne 17. března 1440 se v Čáslavi uskutečnil společný sjezd šlechty hradeckého, chrudimského, čáslavského a kouřimského kraje (dá se říci, že východní Čechy jsou tu opravdu zastoupeny a chápány jako vše, co je na východ

⁸⁴ Kolektiv autorů, *Velký slovník naučný a/l*, Praha 1999, s. 614.

⁸⁵ M. BARTLOVÁ – P. ČORNEJ, *Velké dějiny...*, s. 58. Srov. F. PALACKÝ, *Dějiny...*, s. 11.

⁸⁶ AČ 1, s. 245–263.

⁸⁷ AČ 1, s. 254–263.

od Prahy)“.⁸⁸ Podstatnou část listiny tvoří seznam podepsaných příslušníků vyšší a nižší šlechty a také několika měšťanů.⁸⁹ Z obecných bodů se zde hned v tom prvním uvádí, že vyslovují podporu prohlášení uvedeném v pražském mírném listu – tedy zachování kompaktát a podporu Rokycanova směru.⁹⁰ Dále vyjmenovávají, že si budou vzájemně pomáhat zejména se stíháním násilníků a zlodějů, že nepůjdou proti sobě vojenskou mocí, spory budou řešit před soudem atd. Tento sněm zároveň zvolil za každý kraj hejtmana. Za Hradecký kraj to byl Jetřich z Miletínka. Zároveň úřadu hejtmana dali a odsouhlasili velké pravomoci ve smyslu svolávání sněmů, napomínání a posuzování pří a případné vyhlášení společného válečného tažení, včetně dělby kořisti.⁹¹ Také stanovili zvláštní daň, kterou vyberou, aby vznikla finanční rezerva pro potřebu každého kraje.⁹² V závěru prohlašují, že celou listinu dohodli a odsouhlasili pro prospěch krajů a pro dobro Koruny české a zavazují se toto vše plnit pod ztrátou práv, svobod a majetků.

Za rod a poddané Dohalských z Dohalic je zde podepsán Prokop Dohalský z Dohalic, jak je uvedeno výše.⁹³ Tím se poprvé jméno Dohalských objevuje v širším kontextu českých dějin a staví se do jednoho řádku vedle známých a daleko významnějších šlechticů Českého království.

Je tedy více než pravděpodobné, že v této době to byl právě Prokop Dohalský z Dohalic, kdo sídlil na tvrzi v Dohalicích. Navíc, jak již bylo zmíněno výše, v období náboženských konfliktů stál

⁸⁸ Martin ŠANDERA, *Východní landfrýd (skutečná podstata krajského čtyřspolku)*, in: *Regiony – časoprostorové průsečíky*, Praha 2008, s.107.

⁸⁹ Zdeněk BERAN, *Čáslavský landfrýd 1440 až 1453*, *Východočeské listy historické* 25, 2008, s. 82. Srov. M. ŠANDERA, *Východní landfrýd...*, s.107, který uvádí 421 jmen.

⁹⁰ Zdeněk BERAN, *Landfrýdní hnutí v zemích České koruny. Snahy o zajištění veřejného pořádku a bezpečnosti ve středověké společnosti*, České Budějovice 2014, s. 87.

⁹¹ M. ŠANDERA, *Východní landfrýd...*, s.110. Srov. Z. BERAN, *Landfrýdní hnutí...*, s. 86.

⁹² AČ 1, s. 261. Srov. Z. BERAN, *Landfrýdní hnutí...*, s. 83–84.

⁹³ AČ 1, s. 257.

na straně husitského krále Jiřího z Poděbrad.⁹⁴ V jeho vojsku se zúčastnil dobytí Prahy v září 1448.⁹⁵

V edicích se o Prokopovi dochovaly další dvě zmínky. Jedna z roku 1451, kdy připojil svou pečeť jako svědek k jedné z listin Doroty z Bělušovic, která převáděla část svého majetku na Zdeňka z Vinar a Petra z Plotiště.⁹⁶ Následně, společně s dalšími svědky, svou pečeti ručil za pravost listiny z 11. listopadu 1460, ve které Soběslav z Miletínka a Pardubic zastavil tvrz Osice s poplužním dvorem a příslušenstvím Burjanovi, Zdeňkovi a Mikulášovi Trčkům z Lípy.⁹⁷

Vzhledem k tomu, že se nedochovaly žádné další písemné podklady o tomto členu rodu Dohalských, nelze tedy určit jestli se účastnil ještě nějakých dalších významnějších událostí v království, kolik měl potomků, ani kdy zemřel.

⁹⁴M. M. BUBEN, *Bořkové-Dohalští...*, s. 111–112.

⁹⁵M. BARTLOVÁ – P. ČORNEJ, *Velké dějiny...*, s. 97. Srov. F. PALACKÝ, *Dobytí Prahy...*, s. 79–80.

⁹⁶AČ 2, s. 72–74. Srov. RT II, s. 238.

⁹⁷AČ 15, s. 229–232.

3.2 Bořek Dohalský z Dohalic (1475–1512)

Rodovou posloupnost lze lépe sledovat až od vladyky žijícího na přelomu 15. a 16. století – od Bořka Dohalského z Dohalic, který sídlil ve tvrzi v Dohalicích. Ačkoli se nedochovalo mnoho pramenů, lze s jistotou říci, že hmotně zabezpečil existenci rodiny nákupem statků v okolí dohalského sídla. Jednalo se hlavně o Hlohov, Jesenici a Čeňov u Hořic a především roku 1512 Mokrovousy.⁹⁸

Bořek Dohalský z Dohalic byl výraznou osobností s četnými kontakty mezi šlechtou. Z roku 1475 existuje několik soudních zápisů, v nichž je Bořek zmiňován nebo které se ho výslovně týkají. Například v červnu tohoto roku proběhlo jednání o rybníčky a les Mnichovec. Rozhodnutím soudu přišli Bořek Dohalský, Petr Klucký ze Solopisk a Václav z Žehušic o nárok na vymáhání dlužního úpisu, který se vázal k tomuto majetku, na Boršovi z Újezda.⁹⁹ Rozsudek byl odůvodněn pouze tím, že toto území Boršovi patřilo již dříve. Rozsudek vynesli vysocí hodnostáři té doby, například je zde uveden nejvyšší hofmistr Království českého Lev z Rožmitálu, nejvyšší komorník Království českého Vilém mladší z Rizmberka a na Rabí a královský prokurátor Čeněk z Klinštejna.¹⁰⁰ Již 24. srpna 1475 byl Bořek Dohalský písemně vyzván královským prokurátorem Čeněkem z Klinštejna, aby propustil jistého Borše, kterého nějakou dobu věznil.¹⁰¹ Díky nedostatku písemných podkladů nelze vysledovat podrobnosti o sporu, ani zda se jedná o tutéž osobu, jako ve sporu uvedeném dříve. Nicméně vyloučeno to není a naopak je to poměrně pravděpodobné. Za rok na svátek Všech svatých měli oba stanout znovu před soudem a během té doby nesměl Bořek proti Boršovi nijak vystupovat, ani od něj

⁹⁸ M. M. BUBEN, *Bořkové-Dohalští...*, s. 112.

⁹⁹ AČ 4, s. 300–301.

¹⁰⁰ *Tamtéž*.

¹⁰¹ AČ 7, s. 502.

vymáhat pokutu.¹⁰² Bohužel se mezi pramennými edicemi nepodařilo najít pokračování tohoto sporu a tak je výsledek neznámý.

Z následujících patnácti let není dochován žádný záznam pro spojení Bořek a soud, teprve až ze zápisu ze dne 28. května 1490 se dozvídáme, že má Bořek Dohalský z Dohalic do dvou týdnů dodat soudu listiny, které říkají, že Alžběta Jarková nemá nárok na statek, který požaduje jako věno, protože jí věnem slíbení poddaní jsou naživu.¹⁰³

Téhož roku v listopadu žádal Bořek Dohalský prostřednictvím svého zástupce Václava Kopanského z Vranieho o hojemství na žalobu Václava Chotouně z Nestajova týkající se obvinění, že si přivlastnil, jakožto poručník sirotků po strýci Chotouna, jejich statek.¹⁰⁴ Soud mu lhůtu prodloužil na 15. prosince, anebo pokud by soud v tomto období nezasedal, tak na další termín 3. února. K tomuto soudu se měl Bořek Dohalský dostavit již bez dalšího vyzvání.¹⁰⁵

Hojemství byl velmi důležitý právní akt tehdejší doby, poskytoval žalovanému čas připravit si svoji obhajobu, nahlédnout do desek zemských, shromáždit dokumenty, obeslat svědky a podobně. Tento pojem velmi dobře popisuje a vysvětluje ve svém podrobném díle *Knihy devatery o práviech a súdiech i o dskách země české* Viktorín Kornel ze Všehrd, který byl místopísařem zemských desek.¹⁰⁶

Neobvyklý záznam ze dne 29. srpna 1491 se zabývá případem, kdy paní Gertruda z Hlinice žaluje Bořka Dohalského z Dohalic, že poškodil její dobré jméno, či dokonce její čest, jak je uvedeno v edici Archiv český, „*že jest jí na čest sáhl a skrze to že jest jí věno odjal*“.¹⁰⁷ Bořek prostřednictvím Kerunka z Luomov žádá soud o odklad projednání, aby se mohl hájit a shromáždit důkazy na svoji

¹⁰² *Tamtéž.*

¹⁰³ AČ 9, s. 516.

¹⁰⁴ *Tamtéž*, s. 529; Pavla BURDOVÁ, *Desky zemské. Ukázky a rozbor vkladů nejstarších desek*, Praha 1984, s. 93, blíže rozebírá tuto lhůtu k odpovědi, tedy hojemství.

¹⁰⁵ AČ 9, s. 529.

¹⁰⁶ Viktorín KORNEL ZE VŠEHRD, *Knihy devatery o práviech a súdiech i o dskách země české*, Praha 1841, s. 38.

¹⁰⁷ *Tamtéž*, s. 558.

obhajobu. Soud mu vyhověl a stanovil datum, kdy se Bořek osobně musí dostavit k soudu, protože se jedná o věc cti. Avšak pokud by do té doby zemřel, měla být čest paní Gertrudy považována za nedotčenou. Další vývoj událostí se v písemných záznamech nedochoval a výsledek tak není opět znám.

Kromě toho, že Bořek Dohalský z Dohalic mnoho statků nakupoval, některé také prodával. Dochoval se například opis listiny z roku 1497, kdy část svého dědictví prodal Mikulášovi mladšímu Trčkovovi z Lípy a Lichtemburka za 412 a půl kopy grošů českých.¹⁰⁸

Nejvyšší hofmistr Království českého Vilém z Pernštejna a Helfenštejna roku 1503 rozhodl složitý spor mezi Janem Krupým a Bořkem z Dohalic o cti, ve kterém obě strany stále dokola uváděly, že ani jeden z nich není lhář a nikoho nepomluvil.¹⁰⁹ Nejvyšší hofmistr spolu se soudem vydal prohlášení, že obě strany, to znamená na jedné straně Jan Krupý, jeho otec a jeho matka a na straně druhé Bořek Dohalský, jsou cti dbalé a spor tím ukončil.

Dne 9. září 1498 v Budíně král Vladislav Jagellonský rozsáhlou listinou Petrovi z Varternberka potvrdil vlastnictví vsi Nepolisy, kterou odkoupil společně s veškerými právy od Kunathy Dobřenského.¹¹⁰ Zároveň mu povolil zde zřídit rybník a listina dále řeší náhrady majetků drobných vlastníků, které budou při vzniku rybníku zatopeny, a náhradu poplatků, neboť Nepolisy příslušely ke klášteru sv. Jiří na Pražském hradě. Jedním z posuzovatelů těchto náhrad byl stanoven Bořek Dohalský z Dohalic.

Bořek Dohalský z Dohalic často býval přizván jako svědek při podpisu některé listiny, z čehož lze usuzovat, že byl známou a uznávanou osobou nejenom v regionálním měřítku. Například z roku 1477 se dochovala poškozená listina, v níž Matěj Salava z Lípy povolil vybudování rybníka u Sobětuše jistému Janu Tychtovi

¹⁰⁸ RT II, s. 492.

¹⁰⁹ AČ 13, s. 49–50.

¹¹⁰ AČ 18, s. 80–82. Srov. Petr VOREL, *Český rybníkář Kunát mladší z Dobřenic (1465–1539)*, Východočeský sborník historický 5, 1996, s. 60–61.

z Ještetic a na Hrádku. O této listině se ví, že k ní byla přivěšena pečeť Bořka Dohalského z Dohalic, tato pečeť se ale bohužel do dnešní doby nedochovala.¹¹¹

Jméno Bořka Dohalského z Dohalic figuruje v latinské podobě Borzkone de Dohalicz mezi svědky písemnosti ze dne 4. května 1489, v níž král o rok odložil soud mezi Vepřkem Vojslavským a jeho družinou a Jindřichem starším, knížetem z Minsternberku, jelikož kníže byl nemocen a nemohl se k soudu dostavit.¹¹² Dále pak v roce 1495 přivěsil Bořek Dohalský z Dohalic svou pečeť, společně s urozeným pánem Albrechtem z Kolovrat a Mokrovous a s vladykou Janem starším z Dobřenic, k listině, v níž Bavor z Hustířan převádí většinu svého majetku, včetně práv, která se k tomuto majetku vztahují, na pana Viléma z Pernšteina a Helfenšteina.¹¹³

Bořek Dohalský z Dohalic je několikrát uváděn i v seznamu poslů královského rozsudku. Například z roku 1494 existuje zápis z desek zemských, kdy Jan a Hynek Kordulové pohnali k soudu Jana Oděrada ze Sekyřic, že pro ně ani jejich sourozence již nemá být jejich poručníkem, protože (zřejmě) dosáhli věku, kdy své dědictví mohli spravovat sami a rozhodli se ujmout i svých bratrů.¹¹⁴ Následně jim dal soud za pravdu a v dochovaném záznamu pak vyjmenovává jednotlivé části dědictví pro konkrétní sirotky, specifikuje některé situace, které by mohly nastat a jak při nich postupovat – také je zde uvedeno, že se Jan Oděrad poručnictví vzdal dobrovolně a tudíž za mladší bratry zodpovídají Jan a Hynek a jejich sestry má vychovávat jejich matka Alžběta.¹¹⁵ Vladyka Bořek z Dohalic byl vyslán jako posel tohoto vyjádření soudu.¹¹⁶

V krátkém zápisu ve Vladislavském zřízení zemském figuruje jméno Bořka Dohalského z Dohalic vedle nejvyšších úředníků Českého

¹¹¹ Archiv města Prahy, fond Pergamenové listiny II, inventární číslo 303, signatura AMP SGL II – 192.

¹¹² AČ 9, s. 489.

¹¹³ AČ 4, s. 203–204.

¹¹⁴ RT I, str. 184–186. Pojem vysvětlen v Jaromír BĚLIČ – Adolf KAMIŠ – Karel KUČERA, *Malý staročeský slovník*, Praha 1979, s. 320.

¹¹⁵ RT I, str. 184–186.

¹¹⁶ *Tamtéž*, s. 196.

království – Jana ze Šelnberka a z Kosti, Zdeňka Lva z Rožmitálu a z Blatné, Jindřicha z Hradce, Petra z Rosenberka, Viléma z Pernštejna a Albrechta z Kolovrat a na Libštejně.¹¹⁷ Bořek Dohalský z Dohalic, jakožto příslušník nižší šlechty, společně s těmito úředníky a dalšími dvěma zástupci z vyšší a čtyřmi z nižší šlechty vložil do zemských desek krátký text, ve kterém se říká, že rozsudky vynesené králem nebo šlechtickým soudem ve sporech mezi stavy, mají právní platnost, ať už se jedná o minulé či budoucí.¹¹⁸ Tento nalezený zápis ukazuje na to, že Bořek Dohalský nepatřil ve své době mezi úplně nevýznamnou drobnou šlechtu a že měl pravděpodobně četné kontakty mezi šlechtici království.

Několikrát byl Bořek Dohalský z Dohalic k soudu přizván nikoli jako svědek při podpisu, ale aby podal svou výpověď v něčí prospěch. Tak se stalo například v roce 1493, kdy lze ze zápisu z 13. listopadu vyčíst, že mluvil ve prospěch Václava z Mečkova.¹¹⁹ Ten byl souzen za nedodržení smlouvy s paní Markétou Košťálovou, podle které si měl ve stanoveném datu vzít její dceru, nebo zaplatit pokutu dvě stě kop grošů českých. Václav termín nedodržel a Dohalský svědčil v jeho prospěch, že paní z Mečkova byla požádána o odklad a nebylo v úmyslu pana Václava Markétinu dceru odmítnout. Soud nakonec dopadl ve prospěch Markéty Košťálové.¹²⁰

V ne zcela dochovaném zápisu z roku 1482 se stavové pod obojí Hradeckého kraje společně s městy ohrazují proti nedodržování úmluvy ze sněmu v Praze v den sv. Jakuba, která měla zaručit ochranu stoupenců i kněží podobojí.¹²¹ Dávají všem na vědomí a vzájemně si slibují podporu ve svém vyznání a zastávají se pátera Augustina, biskupa Sankturienského, a zároveň sdělují, že společně svými majetky i životy zabrání jakýmkoli nepřátelským útokům. V tomto ne zcela zachovalém zápisu figuruje mezi mnoha dalšími šlechtici podpis

¹¹⁷ AČ 5, s. 23.

¹¹⁸ *Tamtéž.* Srov. M. BARTLOVÁ – P. ČORNEJ, *Velké dějiny...*, s. 523.

¹¹⁹ AČ 10, s. 462.

¹²⁰ *Tamtéž.*

¹²¹ AČ 5, s. 409–411.

Bořka z Duhalic, což je pravděpodobně pouze chybný zápis nebo přepis přívlastku z Dohalic. Není ale ani vyloučeno, že v tomto časovém období byl rod takto běžně oslovován, či psán.

Biskup Augustin Sankturienský do Čech přijel z Itálie na pozvání utrakvistické šlechty, protože byl ochoten vysvětit husitské kleriky – kněží pod obojí bylo velmi málo, neboť katoličtí biskupové jim odmítali vysvěcení poskytnout. Příchod biskupa Augustina do Čech tak nebyl všemi úplně vítaný a proto mu byla poskytnuta ochrana, jak je uvedeno v knize *Dějiny Hradce Králové do roku 1850*: „*Na cestě přes Tábor a Písek ho doprovázel zbrojný doprovod pana Mikuláše Trčky z Lípy, pak se jej ujali Hradečtí s Petrem Kdulicem z Ostromíře, Mikulášem z Hořic a početnými příslušníky východočeské šlechty. V ozbrojeném zástupu, kteří očití svědci odhadovali na 12 tisíc lidu, jej s velikou radostí uvedli do svého města a poskytli mu tu slušné ubytování na radnici*“.¹²²

Bořek Dohalský z Dohalic působil dokonce jako zemský soudce za rytířský stav a to pravděpodobně v letech 1497 – 1505.¹²³ Ovšem v *Reliquiae tabularum terrae*, tedy v Pozůstatcích desek zemských, lze najít doklady, že zemských soudů se účastnil již jako soudce za vladycký stav. Z let 1487 – 1488 se dochovaly tři záznamy.

Nejprve Bořek Dohalský z Dohalic s Janem Zajícem z Hazmburka a z Kosti a se Zdeňkem Kostkou z Postupic dal za pravdu Petrovi z Údima, který žaloval Slavatu z Chlumu, že mu zabral majetek.¹²⁴ V dalším záznamu Bořek společně s Janem ze Šelnberka a Sigmundem z Vartmberka a z Děčína rozhodl ve prospěch žalobkyně, paní Ofky z Miloňovic, aby jí Jindřich z Rabštejna zaplatil dluh.¹²⁵

V roce 1488 pohnal Rynart Houska k zemskému soudu Petra Lhotského ze Zásmuk a žaloval ho, že Petr poslal své poddané a dráby,

¹²² Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. Díl 1/1. Od nejstarších dob do r. 1526, Hradec Králové 1996*, s. 141.

¹²³ M. EBEL – L. SVOBODA, *Sýpka...*, s. 4.

¹²⁴ RT I, s. 202.

¹²⁵ *Tamtéž*, s. 200.

tedy najaté vojáky, aby vpadli na Rynartovu tvrz.¹²⁶ Petr odpověděl, že: „...*jest jemu toho neučinil, a že jest v tu chvíli doma nebyl*“.¹²⁷ 28. května 1491 zasedl soud a Bořek Dohalský z Dohalic, Jan ze Šelemberka a Sigmund z Vartemberka a z Děčína rozhodli, že Petr svou výpověď musí zopakovat a odpřísáhnout v kapli Všech svatých na Pražském hradě, protože jeho současná výpověď není dostatečná jako důkaz.¹²⁸ Petr Lhotský ze Zásbuk tuto přísahu v kapli Všech svatých provedl 1. října téhož roku.¹²⁹

Místopísař desek zemských Viktorín Kornel ze Všehrd ve svém rozsáhlém díle *Knihy devatery o práviech a súdiech i o dskách země české* uvádí, kdy se tato přísaha používá a jak se provádí, že má přesný postup, který je nutno dodržet, jinak je přísaha neplatná a pře tudíž prohraná, kdo přísahu nesmí skládat a jak velice je tato přísaha vážná a konečná věc.¹³⁰ „... *čekaj a poslúchaj, jakť přísahu čísti bude, aby pamatowal, a po něm nedlúho mysle a prodléwaje, aby riekal slowo od slowa; nedlúho mlč, budešli dluho mlčeti, a přísahy dlúho nebudeš riekati, cožby mohl kto otčenáš spiati, swú při ztratíš. Item nikam rukú s kříže nehýbay, by pak i přísahu již prowedl; item ani prwé ruky s kříže zdwihaj ani sám wstáwaj, dokudž písarem nebude powiedieno...*“.¹³¹

Celý akt přísahy se mohl konat jen čtyřikrát v roce, pokaždé před začátkem soudního zasedání a začínal celou hodinu trvajícím zvoněním na velký zvon, jak uvádí František Palacký ve druhém díle *Dějin*.¹³² Také zde píše, že pokud obě strany proti sobě provedli přísahu bez zmatku, tedy bez chyby a neprojevíli tak žádným

¹²⁶ *Tamtéž*, s. 207. Pojem vysvětlen v J. BĚLIČ – A. KAMIŠ – K. KUČERA, *Malý staročeský slovník*, s. 54.

¹²⁷ RT I, s. 207.

¹²⁸ *Tamtéž*.

¹²⁹ *Tamtéž*.

¹³⁰ V. KORNEL ZE VŠEHRD, *Knihy...*, s. 68–71.

¹³¹ *Tamtéž*, s. 80.

¹³² František PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě II. díl*, Praha 1939, s. 471.

způsobem znamení zlého svědomí, nevěděli si tehdejší právníci v takovém případě rady.¹³³

Přísaha se používala pro prokázání skutečností důležitých pro rozhodnutí soudu. Přisahající se dovolával Boha a křivou přísahou by se podle křesťanské nauky dopustil těžkého hříchu a uvalil by na sebe trest na věčnost. Jedná se o další zajímavý příklad dobového myšlení, kdy pevná víra v Boha zaručovala pravdivost prohlášení.

Veškeré dosud vyjmenované záznamy z edic mají právníckou podstatu a nějakým způsobem se váží k soudům. Kromě těchto relativně mírových událostí byl při shromažďování podkladů pro bakalářskou práci nalezen také doklad o tom, že Bořek Dohalský z Dohalic prostřednictvím svých vojáků zasáhl do válečného sporu v českém království. Bořek Dohalský totiž vypravil a vydržoval osm ozbrojenců, kteří se roku 1505 účastnili války proti Šlikům.¹³⁴

Při dělení Šlikovského majetku po smrti Matyáše Šlika v roce 1489 připadly město i hrad Karlovy Vary nejstaršímu synovi Jeronýmovi.¹³⁵ On a jeho syn Šebestián ve svých državách vládli tvrdou rukou a města i rytíře utlačovali. Jeroným byl pozván k zemskému soudu, ale na cestě byl zavražděn, jak uvádí jeho bratr Mikuláš v listině z 3. června 1497 ve své obhajobě, proč se sám nedostavil před několik zemských soudů, na které byl pozván.¹³⁶ Vzhledem k tomu, že se Mikuláš opět k soudu nedostavil, ačkoli král mu vystavil záruku bezpečnosti, byl zemským soudem téhož roku zbaven majetku. S tím král souhlasil a uvedl, že soud byl spravedlivý a soudci neudělali Mikuláši Šlikovi žádnou křivdu.¹³⁷ Do zemského soudu byl králem určen i vladyka Bořek z Dohalic, jakožto jeden

¹³³ *Tamtéž.*

¹³⁴ M. EBEL – L. SVOBODA, *Sýpka...*, s. 4.

¹³⁵ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého 8. Plzeňsko a Loketsko*, Praha 2000, s. 200–201.

¹³⁶ AČ 6, s. 561–563.

¹³⁷ *Tamtéž.* Srov. RT II, s. 485.

ze zástupců nižší šlechty, jak uvádí místopísař Václav Hyndrák z Habrova.¹³⁸

František Palacký ve svých obsáhlých Dějinách popisuje v roce 1497 příjezd krále Vladislava do země a uvádí zde prostřednictvím několika nejdůležitějších bodů obsah sněmu, který se v tomto roce konal. Mezi úředníky soudu zemského, který projednával záležitosti Šliků, vyjmenovává také Bořka Dohalského: „... z vládyk pak Mikuláš mladší Trčka z Lípy a Lichtenburka, Jan Špetle z Prudic a ze Žlebů, Bořek z Dohalic, Václav Solský ze Sulevic,...“.¹³⁹

Šlikové svůj přístup k městům a rytířům nezměnili a vystupovali proti nim stále krutěji, což vyústilo v letech 1502 – 1506 ve válku.¹⁴⁰ Jindřich z Hradce se stal v létě roku 1505 velitelem zemské hotovosti, kterou svolal král proti Šlikům.¹⁴¹ Zachoval se soupis vojska, které bylo vysláno nižší i vyšší šlechtou. Například páni z Rožmberka vypravili 150 pěších a 7 vozů, pan Strakonický 40 pěších a 3 vozy, Petr Kapaun ze Smiřic 2 pěší, paní Litevská 1 pěší.¹⁴² Malé počty převládají a soupis je tak několika stránkový. Bořek Dohalský, který vypravil a vyslal 8 pěších, patří spíše k lepšímu a očividně majetnějšímu průměru.¹⁴³ Zemská hotovost hrad Karlovy Vary dobyla a Šliky vytlačila. Šlikové byli obžalováni z porušování zákonů království a práv podřízených měst. 21. března 1506 došlo na zemském sněmu ke kompromisnímu urovnání.¹⁴⁴

Záznam ze svolané zemské hotovosti je, kromě dále podrobněji rozepsaného sporu o vodní díla v okolí Hradci Králové, jednou z posledních zmínek o Bořkovi Dohalském z Dohalic. Dále o něm víme pouze to, se oženil s Kateřinou Popovskou z Bezejovic, bohužel nikde

¹³⁸ *Tamtéž*, s. 562–563.

¹³⁹ František PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě V. díl*, Praha 1939, s. 245.

¹⁴⁰ A. SEDLÁČEK, *Hrady 8...*, s. 200–201. Srov. CIM 3, str. 947–953.

¹⁴¹ J. FRANCEK, *Svatováclavská smlouva...*, s. 45–46.

¹⁴² AČ 6, s. 316–321.

¹⁴³ AČ 6, s. 319.

¹⁴⁴ Jindřich FRANCEK, *Velké dějiny země Koruny české. Tematická řada Zločinnost a bezpráví*, Praha 2011, s. 198–199.

není zmíněno přesnější datum.¹⁴⁵ S Kateřinou měl Bořek dva syny – Václava a Mikuláše. Ti se stali zakladateli dvou větví rodu Dohalských z Dohalic. Po roce 1512 o Bořkovi již není žádná zmínka.

¹⁴⁵ A. SEDLÁČEK, *Hrady 5...*, s. 320. Srov. M. M. BUBEN, *Bořkové-Dohalští...*, s. 113, kde je Kateřina Popovská jmenována jako z Božejovic.

3.3 Václav a Mikuláš Dohalští z Dohalic (1519–1576)

Bratři Václav a Mikuláš, synové Bořka Dohalského z Dohalic, založili dvě větve rodu a dědictví po otci si mezi sebe rozdělili.¹⁴⁶ Veselsko-dohalskou větev založil Bořek Dohalský, který byl v listinách z pozdější doby nazýván Mikuláš. Vlastnil Dohalice, Čeňov a Mžany.¹⁴⁷ Členové této rodové větve žijí dodnes. Mokrovouskou větev založil Václav, který sídlil v Mokrovousích, po nichž je větev pojmenována. Dále měl v držení Lukov, Stračov, Střežetice, Třesovice a Zadražany.¹⁴⁸ Tato větev vymřela již v polovině 17. století.¹⁴⁹

Václav z Dohalic a na Mokrovousích byl hejtmanem Hradeckého kraje, což dokládá listina z roku 1527. V ní Václav Bořek Dohalský z Dohalic dosvědčuje Vojtěchovi z Pernštejna, že nikdo z rytířů vězněných ve věži Kropáčka nebyl vydán na smrt. Z listiny lze také vyčíst, že v roce 1527 byl Václav hejtmanem již deset let, tedy někdy od roku 1517.¹⁵⁰

V edici Archiv český je Václav Dohalský z Dohalic v letech 1519 – 1525 několikrát uváděn v různých drobných sporech mezi sousedy. Roku 1519 ho Jan Otmar mladší z Holohlav, mezi dalšími, předvolává k svědectví proti Salomeně z Holohlav.¹⁵¹ Již z tohoto zápisu lze vyčíst, že Václav Dohalský je hejtmanem Hradeckého kraje. O pár zápisů níže je zaznamenána stejná situace, tentokrát proti Kateřině z Holohlav.¹⁵² Existuje záznam z roku 1523, ve kterém Nathanel Černín z Černína žádá Majnuše z Hustířan a na Poličanech o dopis, ve kterém pánové Berka a Václav Dohalský žádají Majnuše, aby nesklízel louku, o kterou mezi nimi panuje spor.¹⁵³ Opět je zde Václav uváděn jako hejtman Hradeckého kraje. V roce 1525 byl pak

¹⁴⁶ Pavel JURŮK, *Encyklopedie šlechtických rodů*, Praha 2014, s. 158.

¹⁴⁷ M. M. BUBEN, *Bořkové-Dohalští...*, s. 113.

¹⁴⁸ *Tamtéž.*

¹⁴⁹ *Tamtéž.*

¹⁵⁰ SOkA HK, fond AM HK, NAD 283, inv. č. 55, kart. 35.

¹⁵¹ AČ 32, s. 14.

¹⁵² *Tamtéž*, s. 16.

¹⁵³ *Tamtéž*, s. 506.

předvolán k soudu Krištofem Smíškem z Vrchovišť, jakožto svědek proti Janovi Salavovi staršímu z Lípy.¹⁵⁴ Pokud by nesvědčil, měl zaplatit 100 kop grošů českých. Později v tomtéž roce Krištof Smíšek opět předvolával Václava Dohalského, tentokrát společně s dalšími pány, znovu jako svědka proti Janu Salavovi. Krištof Smíšek z Vrchovišť se s Janem Salavou pravděpodobně soudil již delší dobu, neboť již o rok dříve si vyžádal od Elišky z Dohalic a na Zbraslavicích čtyři její poddané jako svědky.¹⁵⁵ V roce 1526 jistá Eliška z Nežetic žádala Václava Dohalského z Dohalic, aby poslal svého písaře Petra svědčit proti Mikulášovi staršímu Karlíkovi z Nežetic a v případě, že by tak neučinil, stanovuje pokutu 200 kop grošů českých.¹⁵⁶

Od roku 1524 nejspíše až do roku 1532 lze v této edici vysledovat dlouhotrvající spory mezi Janem Tetourem z Tetova a Václavem Dohalským z Dohalic. V několika zápisech za sebou Jan Tetour postupně žaluje Václava z různě vážných případů, požaduje po něm náhrady a předvolává svědky, obvykle pod pohrůzkou pokuty 100 kop grošů českých, pokud se svědek nedostaví. Žaloby se týkají 30 kop grošů českých za dvanáct klisen, 25 kop grošů českých za měděnou pánev, 15 kop grošů českých za menší pánev, 12 kop grošů českých za čtyři okované vozy a 10 kop grošů českých za čtyři pluhy.¹⁵⁷ Mimo jiné je to pozoruhodná ukázka dobového mínění o cennosti majetku, kdy za čtyři okované vozy požaduje Jan Tetour méně než za měděnou pánev.

Do sporů obě znesvářené strany ustanovily své zástupce. Jan Tetour z Tetova jmenoval Markvartha Soběhrda ze Soběhrd na všechny případy s výjimkou sporu o okované vozy. Václav Dohalský z Dohalic ve všech žalobách uvedl jako mluvčí Jana Žateckého z Wakrštorfu a Gabriela Klenovského ze Ptení.¹⁵⁸

¹⁵⁴ AČ 33, s. 415.

¹⁵⁵ *Tamtéž*, s. 247–248.

¹⁵⁶ *Tamtéž*, s. 533.

¹⁵⁷ *Tamtéž*, s. 189–190.

¹⁵⁸ *Tamtéž*.

V roce 1524 Jan Tetour z Tetova proti Václavovi Dohalskému dvakrát předvolával jako svědky Jana Krupého Staršího z Probluzce a na Hradišti nad Labem, Jana Janovského ze Soutic a na Žumberce a Jiříka Gerštorfa z Gerštorfu na Žírci.¹⁵⁹ V tomtéž roce požadoval Jan Tetour z Tetova od Jana Krupého staršího z Probluzce a na Hradišti nad Labem, aby předložil smlouvu s Václavem Dohalským o svršky, tedy přebytky, že ji potřebuje jako svědectví proti Dohalskému.¹⁶⁰ V tomtéž období Jan Tetour z Tetova předvolal ke svědectví proti Václavovi Jana Bielského z Kařišova a na Kovatči a Mikuláše Bielského z Kařišova a na Próhonicích.¹⁶¹ Následně z roku 1525 existuje další zápis, ve kterém Jan Tetour předvolává Mikuláše Crhenického z Dražovic jako svědka proti Václavovi.¹⁶² Bohužel podstata jejich sporů není uvedena ani v jednom z těchto záznamů a nelze tedy určit, ke které z výše uvedených žalob se vztahují.

25. května 1532 bylo do desek zemských zaneseno, že Jan Tetour z Tetova stahuje všech pět žalob a že Václav Dohalský toto akceptuje a požaduje pouze náhradu výloh spojených se soudy, což vyčísluje na částku 20 kop grošů českých za každou žalobu.¹⁶³ Nepodařilo se dohledat, zda měl spor ještě nějaké dozvuky.

František Palacký v Dějinách zaznamenává událost, kdy král Ludvík Jagellonský propustil všechny úředníky zemské a nechal zapečetit desky zemské a všechna registra soudní.¹⁶⁴ Díky tomu král držel veškerou moc, kterou doposud vládly úřady. Na sněmu 3. března 1523 byli nově určeni zemští úředníci. František Palacký je vyjmenovává všechny a mimo jiné uvádí: „... ze stavu rytířského ponechání na soudu jen Odřich Malovec z Chýnova z kraje bechyňského a Jan Bechyně z Lažan z kraje podbrdského, nově pak povolání Jindřich Hložek z boleslavského, Václav Amcha

¹⁵⁹ *Tamtéž*, s. 234.

¹⁶⁰ *Tamtéž*, s. 235. J. BĚLIČ – A. KAMIŠ – K. KUČERA, *Malý staročeský slovník*, s. 494, vysvětlují pojem svršky.

¹⁶¹ AČ 33, s. 247.

¹⁶² *Tamtéž*, s. 505.

¹⁶³ *Tamtéž*, s. 190.

¹⁶⁴ F. PALACKÝ, *Dějiny...*, s. 521.

z kouřimského kraje a Chval Leskovec i Václav Dohalský, nevíme z kterého kraje“.¹⁶⁵ Vzhledem k souvislostem lze předpokládat, že se jedná o Václava Dohalského z Dohalic z Hradeckého kraje.

Václav Dohalský z Dohalic se oženil s Eliškou Zárubovou z Hustiřan, se kterou měl šest synů a dceru Salomenu.¹⁶⁶ Po smrti Václava si jeho synové panství opět rozdělili.¹⁶⁷

Mikuláš Dohalský z Dohalic založil druhou větev rodu, tedy vesesko–dohalskou. V tehdejší době vlastnil Dohalice, Mžany, Dub a Čeňov.

Bohužel není známo, jaký měli k sobě bratři vztah. Dochoval se pouze záznam z malého soudu, před kterým v roce 1513 Václav a Mikuláš Dohalští z Dohalic učinili vyúčtování a vyrovnání dědičných statků.¹⁶⁸ Další smlouvu uzavřeli roku 1536 a podle ní měli na společné náklady vybudovat hráz u rybníka, který nechal postavit Mikuláš a který zadržoval vodu pro Václavův rybník.¹⁶⁹

V roce 1525 byl Mikuláš Dohalský z Dohalic povolán spolu s dalšími svědky, aby svědčil proti Janovi Litoborskému z Chlumu ve prospěch bratrů Jana staršího a Beneše staršího ze Sendražic.¹⁷⁰ V případě, že by se některý ze svědků nedostavil, měli zaplatit pokutu 100 kop grošů českých.

Jeho jméno se také vyskytuje v souvislosti s osvědčením pravosti smlouvy mezi Krištofem Zilvarem z Pilníkova a Janem starším Radeckým z Radče, která se týkala majetkového vyrovnání.¹⁷¹

Mikuláš Dohalský byl nejspíše dvakrát ženatý. V kostele sv. Jana Křtitele se dochovala deska z hrubého pískovce, na které je ozdobným písmem vyveden nápis, že roku 1520 zemřela paní Johanka z Chlumu a na Jeřicích, která byla manželkou Mikuláše z Dohalic.¹⁷²

¹⁶⁵ *Tamtéž*. Srov. *Starší letopisové čeští II.*, ed. František Palacký, Praha 1941, s. 377–378.

¹⁶⁶ M. M. BUBEN, *Bořkové-Dohalští...*, s. 113.

¹⁶⁷ *Tamtéž*.

¹⁶⁸ AČ 19, s. 626.

¹⁶⁹ M. EBEL – L. SVOBODA, *Sýpka...*, s. 5.

¹⁷⁰ AČ 33, s. 398.

¹⁷¹ AČ 15, s. 507–508.

¹⁷² A. CECHNER, *Soupis památek...*, s. 22.

Náhrobník také Mikuláše uvádí jako nejvyššího písaře Království českého. Tuto skutečnost se však nepodařilo ověřit z žádných dochovaných dobových zpráv. Podruhé byl ženatý s Annou Marií z Nežetic, jak uvádí Ladislav Svoboda, kdežto Milan Buben manželku Mikuláše jmenuje jako Annu Karlíkovou z Nežetic.¹⁷³ Každopádně tímto sňatkem získal Vysoké Veselí a okolní statky (Velesice, Zběh a Hrobičany).¹⁷⁴ Mnoho statků a vsí Mikuláš také koupil: Lípu u Hradce Králové, tvrz a ves Miličeves s Žereticemi a Hradištskem, v pozdější době také bratrovy Mokrovousy a později i tvrz a ves Slatiny u Hradce Králové.¹⁷⁵

2. května roku 1543 nechal Mikuláš Dohalský z Dohalic zapsat manželce Anně do desek zemských věno 1750 kop míšeňských grošů, vázaných na majetek v Dohalicích a okolních vsích.¹⁷⁶ Mikuláš měl syny Adama, Jana Božka, Václava a Zikmunda a dcery Elišku a Žofii.¹⁷⁷ Zemřel ve vysokém věku v roce 1576.¹⁷⁸ Dědictví bylo rozděleno mezi potomky.

Rodové materiály z 18. století uvádějí Mikuláše jako radu a přísedícího zemského soudu. Ovšem vladyka takto významných úřadů nedosáhl, nejspíš se tedy jedná o fabulaci z pozdějších dob, která měla vylepšit rodokmen Božků Dohalských z Dohalic.¹⁷⁹

¹⁷³ M. EBEL – L. SVOBODA, *Sýpka...*, s. 5. Srov. M. M. BUBEN, *Bořkové-Dohalští...*, s. 113.

¹⁷⁴ *Tamtéž.*

¹⁷⁵ A. CECHNER, *Soupis památek...*, s. 113. Srov. M. EBEL – L. SVOBODA, *Sýpka...*, s. 5.

¹⁷⁶ M. EBEL – L. SVOBODA, *Sýpka...*, s. 5.

¹⁷⁷ M. M. BUBEN, *Bořkové-Dohalští...*, s. 113.

¹⁷⁸ *Tamtéž.*

¹⁷⁹ J. ŽUPANIČ, *Bořkové...*, s. 145.

3.4 Spor o vodní díla v okolí Hradce Králové (1502–1524)

Bořek Dohalský z Dohalic byl jedním z ubrmanů, tedy smírčích soudců, v konfliktu mezi Vilémem z Pernštejna na straně jedné a purkmistrem a konšely Hradce Králové na straně druhé.¹⁸⁰ Jako jeden z posuzovatelů sporu o vodní dílo a škody, které působí městu je uváděn v dohodě ze dne 24. června 1502.¹⁸¹

Český rybníkář Kunát mladší z Dobřenic pro pana Viléma z Pernštejna několik let postupně budoval na jeho pardubickém panství rozsáhlou soustavu rybníků a kanálů.¹⁸² Dílo se v Březhradu dotklo i Hradce Králové, protože došlo ke změnám hranic panství a zatopení některých majetků, což muselo být řešeno různými náhradami a přepisy vlastnictví. Největším a značně složitým problémem ovšem byl vysoký opatovický splav pro vedení strouhy na soustavu pernštejnských rybníků.¹⁸³ Stavbou tohoto vodního díla se měšťané v Hradci cítili poškozeni, protože zvýšená hladina řeky zaplavovala a znehodnocovala louky a pozemky ve svém okolí a působila problémy i mlýnům.¹⁸⁴

V roce 1502 spor řešila komise složená z pánů a rytířů. Ustanovení smírčí soudci Petr Zvířetický z Wartemberka a z Bydžova, Mikuláš mladší Trčka z Lípy a Lichtmburka, Bořek Dohalský z Dohalic a Beneš ze Sendražic a Městce osobně navštívili problematické úseky vodního díla na Labi a při posuzování vzali na vědomí i dobrozdání zemských přísežných mlynářů.¹⁸⁵ Během této cesty byly všechny sporné body přímo řešeny, například dle vyjádření mlynářů byla určena maximální výše zadržované vody a byl zde umístěn kůl se značkou, nad kterou nesmí voda stoupnout, aby nedocházelo k znehodnocování okolních pastvin a polí. Zároveň je

¹⁸⁰ J. BĚLIČ – A. KAMIŠ – K. KUČERA, *Malý staročeský slovník*, s. 525.

¹⁸¹ AČ17, s. 13–17.

¹⁸² P. VOREL, *Český rybníkář...*, s. 60–61

¹⁸³ J. MIKULKA, *Dějiny...*, s. 163.

¹⁸⁴ *Tamtéž*.

¹⁸⁵ AČ 17, s. 13–17. Srov. J. MIKULKA, *Dějiny...*, s. 163.

zde ovšem uvedeno, že v případě povodně, není pan z Pernštejna za zvýšenou vodu odpovědný.¹⁸⁶ Dále se řešila nově vybudovaná strouha a došlo k dohodě o jejím používání a majetkové náhradě za její vybudování. Rozhodčí navštívili i zvýšenou hráz v Březhradu. Zde přikázali, že v hrázi musí být vybudován přepad, který umožní regulovat stav vody a tím bude odstraněno zaplavování prostorů v jeho okolí.¹⁸⁷ Ve sporné otázce užívání některých malých lesíků kolem řeky došlo také k dohodě. Výsledek byl sepsán do listiny, ke které pro osvědčení pravosti ustanovení ubrmani přivěsili vlastní pečeti. Tato listina byla 3. října 1502 vložena do desek zemských.¹⁸⁸

Tímto smírem však vzájemné neshody nebyly zcela eliminovány a potíže a spory přetrvávaly i v dalších letech. Vyvolávala je mimo jiné i okolnost, že jedna strana opatovického jezu byla na hradeckém břehu.¹⁸⁹ V roce 1509 pozval pardubický hejtman hradeckou radu k prohlídce místa a k provedení nápravy ve smyslu předešlé smlouvy.¹⁹⁰ Z roku 1513 se dochoval originál listiny, ve které pan z Pernštejna za pozemek, který potřeboval k opravám jezu, poskytl Hradeckým část skály na Kunětické hoře spolu s osvobozením od cla v Němčí pro volnou dopravu kamene.¹⁹¹ Při studiu této listiny se nejprve zdálo, že jedna z přivěšených pečeti s vyobrazením šachovnice mohla náležet Dohalským z Dohalic, ale při dalším zkoumání se ukázalo, že se jedná o pana Čenka z Pařízku na Radboři.¹⁹² Tyto dvě listiny se nevztahují přímo k Dohalským z Dohalic, zde jsou uvedeny pouze pro dokreslení komplikovanosti vleklého sporu o vodní díla na Labi.

Spor se táhl velmi dlouhou dobu, až nakonec přešel z otce na syna a tak Vojtěch z Pernštejna s Hradeckými 18. října 1523

¹⁸⁶ AČ 17, s. 13–17.

¹⁸⁷ *Tamtéž.*

¹⁸⁸ *Tamtéž.*

¹⁸⁹ J. MIKULKA, *Dějiny...*, s. 163.

¹⁹⁰ Soka HK, f. AMHK, NAD 283, inv. č. p47, kart. 35.

¹⁹¹ Soka HK, f. AMHK, NAD 283, inv. č. p50, kart. 35.

¹⁹² August SEDLÁČEK, *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty. Sv. 5*, Praha 2003, s. 305. Srov. August SEDLÁČEK, *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty. Sv. 3*, Praha 2002, s. 325.

uzavřel novou smlouvu, kterou dokonce v roce 1524 potvrdil král Ludvík Jagellonský.¹⁹³ Toto potvrzení je zapsáno v edici Codex juris municipalis regni Bohemiae, kde je spor podrobně rozepsán a uvedeny jsou všechny smlouvy známé do té doby – navíc zde lze nalézt jména Dohalských: Bořek Dohalský z Dohalic mezi ubrmany z listiny z roku 1502 a Václav Bořek Dohalský z Dohalic a na Mokrovousích nejprve jako svědek listiny ze 14. srpna 1523.¹⁹⁴ Následně figuruje jméno Václava Dohalského v zápisu ze 17. března 1524.¹⁹⁵ K letitým hádkám o pernštejnská vodní díla v okolí Hradce také odkazuje smlouva o náhradách a vyrovnáních dotýkajících se opět rybníka v Březhradě mezi Janem z Pernštejna a Helfnštejna a purkmistrem a radou města Hradce Králové.¹⁹⁶ Prostředníkem sjednání smlouvy byl oběma stranami zvolen nejvyšší komorník Království českého Jaroslav starší z Šelmberka a Kosti na Hrádku nad Sázavou a jemu společně s dalšími byl jako svědek určen i Václav Bořek z Dohalic a Mokrovous, tedy syn výše uvedeného Bořka Dohalského z Dohalic. Ze zápisu mimo jiné vyplývá, že Václav Bořek byl v této době hejtmanem Hradeckého kraje.¹⁹⁷

¹⁹³ J. MIKULKA, *Dějiny...*, s. 166.

¹⁹⁴ CIM 3, str. 1251–1258.

¹⁹⁵ *Tamtéž*.

¹⁹⁶ AČ 20, s. 423–426.

¹⁹⁷ *Tamtéž*.

3.5 Další členové rodu Dohalských

Současníky Bořka Dohalského z Dohalic, o kterých bylo nalezeno jen několik zpráv, byli Jarek, Jan, Vaněk a zřejmě sem lze přiřadit i Štěpána z Dohalic, purkrabího v Bělé pod Bezdězem. Tito členové rodu zcela zůstali ve stínu Bořka Dohalského a z krátkých a kusých záznamů v edici Archiv český, odkud jsou o prvních třech jmenovaných čerpány záznamy, toho vlastně mnoho nevíme. Všechny zápisy se, jak logicky vyplývá z povahy zdroje, týkají soudů a majetků.

O Jarkovi existuje jediný zápis z roku 1488, jímž byl předvolán k soudu se Zdeňkem Kopydlanským, který za něj zaplatil rukojemství, tedy záruku.¹⁹⁸

Jméno Jan Bořek z Dohalic také figuruje pouze v jednom záznamu – a to z roku 1491, ve kterém Václav Zlatský oznámil, že Jan Bořek z Dohalic převedl dědičné právo na vinice ze Zlaté na Práče.¹⁹⁹

Dne 7. června 1509 nejvyšší hofmistr Království českého Vilém z Pernštejna a Helfštejna rozhodl ve prospěch Diviše Boharynského z Hrádku ve složitém sporu o dědictví po Prokopovi Prdlákovi, jehož součástí byla i dlužní listina Vaňka Dohalského. Diviš Boharynský z Hrádku ve čtyřech jednotlivých žalobách žaloval Martina Hamzu ze Zábědovic, Bořka z Poličan, Čeňka z Poličan a Jana Nepoliského ze Záchrašťan z nedodržení smlouvy.²⁰⁰ Podle ní mu náleželo sto kop grošů českých z původního dluhu Vaňka Dohalského panu Prokopu Prdlákovi z Nové Vsi. K dohodě byly přivěšeny pečeti výše zmíněných pánů a na jejich základě rozhodl Vilém z Pernštejna ve prospěch Diviše Boharynského, protože ti, kteří listinu pečetili, svoji pečeť „*neodepřeli*“, tedy neodřekli ji.²⁰¹ Diviš Boharynský ve všech

¹⁹⁸ AČ 10, s. 546; P. BURDOVÁ, *Desky...*, s. 109–111, blíže rozebírá heslo rukojemství, tedy smlouvu mezi ručitelem a osobou, za kterou se zaručuje.

¹⁹⁹ AČ 18, s. 364.

²⁰⁰ AČ 13, s. 308–310.

²⁰¹ *Tamtéž*.

případech tzv. „dal památné“, což znamená, že soudu zaplatil poplatek za stvrzení právně závazných skutečností vítězného soudu o majetek.²⁰²

K těmto čtyřem rozsudkům ve prospěch Diviše Boharynského se váže i žaloba Martina Hamzy ze Zábědovic ze dne 18. dubna 1510 proti Divišovi Boharynskému, kde ho obviňuje z porušení slova v otázce původního dluhu Vaňka Dohalského.²⁰³ Nejvyšší hofmistr Vilém z Pernštejna dal za pravdu opět Divišovi Boharynskému.

V edici Listiny a zápisy Bělské lze ve dvou zprávách najít jméno Štěpán z Dohalic – poprvé z roku 1493 a podruhé z roku 1504. V první zmínce figuruje Štěpán jako svědek listiny, v níž Beneš Klichův přiznává, jaký má platit desátek. Z listiny lze vyčíst, že Štěpán Dohalský byl purkrabím Bělé pod Bezdězem.²⁰⁴ V druhé zmínce též vystupuje mezi svědky, ale již zde není uvedeno, že by byl stále ve funkci purkrabího.²⁰⁵ Navíc z těchto krátkých záznamů není jisté, zda se jedná skutečně o příslušníka rodu Dohalských, nebo pouze o nižšího šlechtice psaného po této vsi, protože o něm nebylo nalezeno více informací.

²⁰² *Tamtéž.*

²⁰³ *Tamtéž*, s. 321–322.

²⁰⁴ *Listiny a zápisy Bělské. O věcech městských i sedlských z let 1345–1708*, ed. Josef Kalousek, Praha 1889, s. 78.

²⁰⁵ *Tamtéž*, s. 83–85.

4. Paměť a kulturní dědictví rodu

4.1 Antonín Bořek-Dohalský – paměť příslušníka rodu

Novodobější dějiny rodu nejsou předmětem zkoumání této bakalářské práce, ale pro ucelenější pohled na rod Bořků Dohalských z Dohalic je třeba zmínit alespoň Jana Kryštofa, který byl povýšen do stavu panského rodů starožitných a později do stavu hraběcího dědičných zemí českých.²⁰⁶ Tento fakt je důležitý především proto, že při povýšení byl konfirmován erb Dohalských z Dohalic.

Některé rody, zejména velké a významné, mají rodové heslo, které provází celé generace, často až do současnosti. Přes veškerou snahu se autorce bakalářské práce nepovedlo něco takového u rodu Bořků Dohalských z Dohalic najít. Jedinou zmínkou je až ze 17. století pocházející heslo „*Doufám, pokud dýchám.*“, které uvádí Milan Mysliveček ve *Velkém erbovníku*.²⁰⁷ Ovšem 12. ledna 2016 na přednášce cyklu „*Ctíce předky sebe ctíme*“ v divadle U Valšů v Praze, které se autorka bakalářské práce účastnila, pan Antonín Bořek-Dohalský z Dohalic řekl, že rod nikdy žádné skutečné heslo nepoužíval. Jeho nejbližší předkové se však řídili rčením: „*Na úrok Pánu Bohu dává, kdo se nad chudými smilovává*“.²⁰⁸

Autorka bakalářské práce měla možnost několikrát osobně hovořit s Antonínem Bořek-Dohalským, který žil v zahradním domku u zámku Lysá nad Labem. Pan Antonín byl tak laskav a zapůjčil autorce např. diplomovou práci Zdeňka Hazdry z roku 2007 – *Šlechtici demokracie: František, Zdeněk a Antonín Bořek-Dohalští*, a knihu Bohuslava Kumpel-Staňkovského *Z osudů rodu Bořků-Dohalských z Dohalic*. Nicméně vyjádřil politování, že k nejstarším dějinám rodu se v jeho vlastnictví nenachází nic, co by mohl poskytnout, neboť

²⁰⁶ *Tamtéž*, s. 362. Srov. August SEDLÁČEK, *Dohalský z Dohalic*, in: Ottův slovník naučný 7, Praha 1897, s. 760.

²⁰⁷ Milan MYSLIVEČEK, *Velký erbovník. 1. díl*, Plzeň 2005, s. 172.

²⁰⁸ Bohuslav KŮMPEL-STAŇKOVSKÝ, *Z osudů rodu Bořků-Dohalských z Dohalic*, Plzeň 1948, s. 11.

většina materiálů se dotýká až období druhé světové války a po ní, zejména dědečka Františka a jeho sourozenců, Zdeňka, Ludvíka a Antonína Bořek-Dohalských. Během rozhovoru pan hrabě krátce zmínil i svoji manželku Ivu Kotkovou a své děti – syna Antonína a dceru Pavlínu, a pochlubil se, že v únoru 2014 se mu narodil první vnuk Ondřej. Rod Bořek-Dohalských má tedy i v současnosti pokračovatele.

Z osobního rozhovoru v domě pana hraběte dne 21. července 2016 by zde autorka bakalářské práce ráda zmínila odpověď na svoji otázku, co pro něho znamená být potomkem šlechtického rodu. Pan Antonín okamžitě odpověděl: „*Především obrovský závazek*“. Tato odpověď přesně vystihuje děděný vztah příslušníků rodu k lidem kolem sebe a koresponduje s rodovou politikou budování majetku a pevnými rodovými vazbami v období zkoumaném touto bakalářskou prací. Pan hrabě Antonín Bořek-Dohalský bohužel 12. listopadu 2017 zemřel a tak autorka již nemůže splnit svoje předsevzetí osobně mu věnovat jeden výtisk této práce.

4.2 Pověst o vzniku rodového erbu, erb a jeho recepcce

Bartoloměj Paprocký ve svém díle *Diadochos* zmiňuje Božky Dohalské z Dohalic ve vyprávění „*O erbu a rodu starodávném pánů Klenovských z Klenového a Janovic*“.²⁰⁹ Sepsal zde pověst a původu erbu, kterou mírně poupravil. Původně se týkala polského erbu Wczele, který se Dohalskému v mnohém podobá. Dle pověsti se Slovan jménem Holub v dávné době dostal do kraje, kde sídlil mouřenínský král. Jeho dcera měla zálibu ve hře v šachy a do té doby ji nikdo neporazil. Jejím zvykem bylo, že poraženému soupeři roztříštila šachovnici o hlavu. Holub sám však šachy hrál výborně a díky tomu a také troše štěstí, nad princeznou vyhrál – následně, dle jejího zvyku, poražené roztříštil šachovnici o hlavu. Tímto činem se proslavil. Později ještě ve službách mouřenínského krále vykonal mnoho hrdinských skutků. Odměnou mu byl erb se znaky vítězství z šachového klání – šachovnice ve štítu a v klenotu mouřenínská panna v bílém oděvu, se zavázanou hlavou a v rukou držící šachovnici.

Verzi pověsti má Paprocký z Hlohohol uvedenou i v knize *Zrcadlo Čech a Moravy* pod kapitolou Jak Slovan jeden dceru královskou v šaších porazil.²¹⁰ K pověsti opět jmenuje Klenovské z Klenového a ihned po nich Dohalské z Dohalic.

Téměř stejné znění legendy uvádí August Sedláček v knize *Historické pověsti lidu českého*, ovšem používá vzletný sloh a příběh literárně přikrašluje.²¹¹ „*I pustil se Holub do hry, a maje štěstí po ruce, hru na panně královské obdržel, ale potom nic se nerozmýšleje vzal šachovnici a o hlavu královninu ji otloukl. To když uslyšel otec její, čiperného jinocha pochválil, a když tento se pak*

²⁰⁹ J. ŽUPANIČ, *Bořkové...*, s. 146. Srov. Bartoloměj PAPROCKÝ z Hlohohol a Paprocké Vůle, *Diadochos*, 3. sv, Brno 2005, s. 39–49.

²¹⁰ Bartoloměj PAPROCKÝ Z HLOHOL, *Zrcadlo Čech a Moravy*, Praha 1941, s. 189–190.

²¹¹ August SEDLÁČEK, *Historické pověsti lidu českého*, Praha 1972, s. 199.

*potřebovati dal v mnohých věcech chvalitebných, obdařil ho pěkným znamením erbovním...“.*²¹²

Pověst o Holubovi a mouřenínské princezně zlidověla natolik, že ji i jako beletrii zpracovává několik dalších autorů. Pod heslem Šachovnice mouřenínské princezny se pověst vyskytuje v knize Václava Horyny *Perly mezi kamením*.²¹³ Zde mladý vladyka Holub z Dohalic vyrazil poznat machometánskou zemi a když se dozvěděl o princezně Sulejce, která dosud nikdy neprohrála žádnou partii šachů, vyzval ji ke hře. Tak jako uvádí předchozí varianty, i zde po vítězství princezně šachovnici rozbil o hlavu, sultán ho za to pochválil a dal mu zlato-černou šachovnici do rodového erbu. Pověst také pro dětského čtenáře převyprávěla Leontina Mašínová.²¹⁴

Velmi volně z pověsti o Holubovi a mouřenínské princezně vychází i zpracování od Josefa Kopty, který mluví o princezně hrající mistrně šachy a Holubovi z Nechanic, který nad ní ve hře zvítězil a aby pomstil všechny dříve poražené, rozbil jí šachovnici o hlavu – tudíž místo toho, aby získal princeznu za ženu, dostal šachovnici do erbu.²¹⁵ K přesunu mezi Dohalicemi a Nechanicemi došlo očividně podobností erbu, neboť ve znaku Hrádku u Nechanic je mimo jiné také černo-zlatě šachované pole, ale tento majetek kdysi náležel k panství Bořků z Hrádku.²¹⁶

Milan Buben ve své studii o rodovém erbu uvádí jinou variantu legendy, podle které jeden z prapředků rodu Dohalských sice také zvítězil nad pohanskou princeznou ve hře v šachy, ale osvobodil tím

²¹² *Tamtéž.*

²¹³ Václav HORYNA, *Perly mezi kamením. Pověsti, báje, lidové vypravování z východních Čech*, Hradec Králové 1980, s. 102–103.

²¹⁴ Leontina MAŠÍNOVÁ, *Tajemný věků hlas. Pověsti z východních Čech*, Hradec Králové 1976, s. 32–33.

²¹⁵ Josef KOPTA, *Kratochvilné děje z naší vlasti*, Praha 1978, s. 271–272.

²¹⁶ Obec Hrádek u Nechanic, oficiální internetové stránky obce, dostupné online (<http://www.hradek-u-nechanic.cz/>), [citováno k 25. 6. 2018].

prý mnoho křesťanských zajatců.²¹⁷ Tuto verzi pověsti použil i Petr Mašek.²¹⁸

Výše uvedená pověst, ať už v jakékoliv podobě, je docela známá a je krásnou literární ukázkou, ačkoliv není pravděpodobné, že by se ve skutečnosti mohla přímo takto stát. Rozbít šachovnici o hlavu královské dcery by zřejmě neskončilo odměnou, ale spíše popravou vítěze. Stejně tak je nepravděpodobné, že by pohanský král udělil erb křesťanskému rytíři.

Jako pravděpodobnější se tudíž jeví varianta legendy, kterou popisuje August Sedláček opět v knize *Historické pověsti lidu českého*.²¹⁹ Zde uvádí jednu z panských her, tzv. karusely, při které se snažil rytíř jedoucí na koni trefit dřevcem do dřevěného otočného panáka, který v jedné ruce měl šachovnici a v druhé prkno. Pokud rytíř nezasáhl střed figury, ale šachovnici, panák se otočil a prknem jezdce udeřil. Sedláček k šachovnici uvádí: „*Znamení to obrali si první Dohalští, jenže potomci jich jemu již nerozuměli, pamatujíce jen cosi o šachovnici a rozbití hlavy*“.²²⁰ Takovéto hry skutečně existovaly a dodnes jsou k vidění na vystoupeních skupin historického šermu, které pořádají rytířské hry na koních.

Významným kulturním dědictvím rodu Dohalských z Dohalic je samotný černo-zlatý erb, který se stal součástí znaků několika měst. Štít erbu je polcený a v jedné z jeho polovin se nachází šachovnice, jejíž barevné obdoby jsou společným znakem pro celý rozrod Bořků z východních Čech, například, jak bylo zmíněno výše, pro rod Bořků z Miletína a další.²²¹ Druhým společným znakem byl klenot, zobrazovaný jakožto figura muže či ženy, obvykle mouřenín s tmavou kůží. Někteří členové rodu nosili v klenotu křídlo.²²²

²¹⁷ M. M. BUBEN, *Bořkové-Dohalští...*, s. 111.

²¹⁸ Petr MAŠEK, *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 2003, s. 71.

²¹⁹ A. SEDLÁČEK, *Historické pověsti...*, s. 188–189.

²²⁰ *Tamtéž*.

²²¹ Milan MYSLIVEČEK, *Erbovník, aneb kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě*, Praha 1993, s. 128, obrazová příloha 37.

²²² J. ŽUPANIČ, *Bořkové...*, s. 144.

V heraldice je postup popisu erbu ustálený, stejně tak názvosloví. Správně se erb popisuje ze zrcadlového pohledu (pohledu osoby držící štít).²²³ V popisu uvedená pravá strana je tedy vyobrazena nalevo. Toto je dáno kurtoazií, kdy nositel erbu má přednost před pozorovatelem a erb se posuzuje z hlediska jeho držitele.²²⁴

Erb rodu Bořků Dohalských z Dohalic procházel v průběhu let jednoduchými změnami – ať už z přání vlastníků, či heraldickou chybou, kdy byl erb zanesen jinak než ve skutečnosti vypadal. Měnilo se polcení štítu – šachovnice se přesouvala zleva doprava a zprava doleva, navíc se také měnil počet jejích polí. Velmi často se také proměňoval klenot – mouřenín či mouřenínská princezna, s rukama nebo bez rukou, v kompletním oděvu, případně oděni jen do půli pasu.

Jak bylo zmíněno výše, Bartoloměj Paprocký ve svém díle *Diadochos* zmiňuje Bořky Dohalské z Dohalic ve vyprávění *O erbu a rodu starodávném pánů Klenovských z Klenového a Janovic*.²²⁵ Sepsal zde pověst a původu erbu, kterou mírně poupravil. Původně se týkala polského erbu Wczele, který se Dohalskému v mnohém podobá, díky šachování a klenotu. Slovan Holub si erb vysloužil v dalekém mouřenínském království a po svém návratu do rodné země se o erb podělil se svým bratrem, kterému dovolil používat polcený štít se šachovnicí a klenot, zatímco Holub sám nadále používal štít celý šachovaný.²²⁶ Právě od bratra rytíře Holuba odvíjí Paprocký původ rodu Klenovských z Klenového a Janovic a Bořků Dohalských z Dohalic. Ovšem skutečný důvod šachovaného pole v erbu není znám.

Data, kdy byla zanesením do příslušných listin potvrzena správná podoba erbu, bohužel silně převyšují dataci této bakalářské práce. Nicméně odkazují na správnou podobu erbu, která měla být a pravděpodobně i většinou byla používána v období, kterým se tato

²²³ Zdeněk M. ZENGER, *Česká heraldika*, Praha 1978, s. 17.

²²⁴ Milan BUBEN, *Heraldika*, Praha 1986, s. 36.

²²⁵ J. ŽUPANIČ, *Bořkové...*, s. 146. Srov. B. PAPROCKÝ, *Diadochos...*, s. 39–49.

²²⁶ J. ŽUPANIČ, *Bořkové...*, s. 146.

práce zabývá a proto jsou z nedostatku jiných pramenů nížeji uvedeny, aby bylo možno rozlišit, který erb je správný.

Ohledně podoby erbu dodnes panují nejasnosti. Jak již bylo zmíněno, jedná se o polcený štít, jehož jedno pole tvoří černo-zlatá šachovnice, druhé zlatá plocha. Do poloviny 16. století bylo pořadí polí nejspíše proměnlivé, obdobně se měnil i počet polí šachovnice.²²⁷ Později se podoba ustálila – šachovnice se nacházela vpravo, v klenotu byl mouřenín s rukama opřenýma v bok. Dokladem je privilegium Rudolfa II. z 25. února roku 1580, kdy bylo Vysoké Veselí povýšeno na město a zároveň byl na žádost Jana Bořka Dohalského z Dohalic přidán erb Dohalských z Dohalic do znaku města.²²⁸

Konfirmován byl erb až v roce 1726.²²⁹ Tehdy byl Václav Vratislav Bořek Dohalský z Dohalic povýšen do starého panského stavu Království českého. Černo-zlatý erb měl následnou podobu: polcený štít, pravé pole šachované – sedm řad a tři sloupce, na štítě koruna a na ní korunovaná turnajská přílba s rostoucím klenotem v podobě mouřenína s rukama v bok, v černém oděvu se zlatým límcem, manžetami a přepásaného zlatou šerpou.²³⁰

Později, při udělení hraběcího titulu, si Václav Vratislav nechal erb pozměnit tak, aby odpovídal legendě převyprávěné Bartolomějem Paprockým. Štítu se změny nedotkly, koruna byla nyní hraběcí, turnajská přílba byla doplněna černo-zlatými příkrývadly. Největší změny nastaly u klenotu, který teď obsahoval dvě otevřená černá orlí křídla, mezi ně byla posazena černo-zlatá šachovnice o dvou řadách a třech sloupcích, z ní rostl mouřenín s rukama v bok, oděný pouze do bílé suknice, s bílým turbanem s třemi stříbrnými pery na hlavě.²³¹

²²⁷ J. ŽUPANIČ, *Bořkové...*, s. 151.

²²⁸ *Tamtéž*, s. 147.

²²⁹ *Tamtéž*, s. 151.

²³⁰ Michal FIALA – Pavel KOBLASA – Jan ŽUPANIČ, *Šlechtický archiv c. k. ministerstva vnitra. Erbovní listiny Národního archivu, Státního oblastního archivu v Praze, Archivu hlavního města Prahy (dodatky), Archivu Národního muzea (dodatky)*, Praha 2014, s. 913.

²³¹ M. FIALA – P. KOBLASA – J. ŽUPANIČ, *Šlechtický archiv...*, s. 914. Srov. J. ŽUPANIČ, *Bořkové...*, s. 152.

Jan Kryštof Bořek Dohalský z Dohalic, který příslušel ke starší rodové linii, byl taktéž povýšen do starého panského stavu a později i do hraběcího stavu, ovšem na rozdíl od svého příbuzného erb neměnil.²³² Jednalo se tak o potvrzení erbu s mouřenínem v černém oděvu v klenotu. Dle Jana Županiče se erb neměnil ani v následujících letech, jako důkaz zmiňuje soudobé rodokmeny a rodové vývody.²³³

Bohužel, později došlo ke zmatku v interpretaci erbu. Jan Županič uvádí jakožto možnou příčinu dílo *Der böhmische Adel* od Meraviglia-Crivelliho, ze kterého byl erb nadále přejímán.²³⁴ Dále pak podrobně rozebírá jednotlivé zpracování erbu, kdy jej historici nevyobrazili správně.

V dále uvedených publikacích jsou různé interpretace erbu Dohalských vždy uvedeny pro celý rod – tedy od nejstarších dob po současnost určenou datací dané publikace.

Například v rozsáhlém hesle *Dohalský z Dohalic* v *Ottově slovníku naučném* uvádí August Sedláček pro celý rod jednotně erb, který popisuje jako štít svisle dělený na dvě pole – levé zlaté a pravé černo-zlatě šachované o sedmi řadách a třech sloupcích, s helmicí s korunkou, s klenotem v podobě mouřenína s rukama v bok a v kabátci.²³⁵ Na připojeném obrázku je ovšem šachovnice dle heraldického hlediska vlevo, v klenotu je nahá mouřenínka světlých vlasů s korunkou a v ruce drží šachovnici.²³⁶ Jedná se pravděpodobně o přejatou ilustraci od Vojtěcha Krále rytíře z Dobré Vody.²³⁷ V knize *Modrá krev* od Petra Maška je toto uvedeno přesně naopak – tedy v popisu je zmíněna mouřenínská princezna, ale vyobrazení je správné, tedy mouřenín.²³⁸

Vcelku pochopitelná je záměna popisu erbu, která vzniká tím, že většina čtenářů a laické veřejnosti nezná a nepoužívá heraldické

²³² *Tamtéž*, s. 149.

²³³ *Tamtéž*, s. 152.

²³⁴ *Tamtéž*.

²³⁵ A. SEDLÁČEK, *Dohalský...* s. 758–759.

²³⁶ *Tamtéž*, s. 759.

²³⁷ V. r. KRÁL, *Znaky...*, s. 129.

²³⁸ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 71–72.

pravidlo, které erb popisuje zrcadlově z pohledu nositele erbu, tudíž ten, kdo se na něj dívá, vidí u Dohalských šachovnici vlevo, ale v popisu čte vpravo.²³⁹ Tato záměna vnáší do interpretace erbu velký chaos, jak je uvedeno již výše a je tudíž velmi nepříjemné, když autoři ve svých dílech tento zmatek ještě umocňují tím, že popíší něco, čemu vůbec neodpovídá ilustrace uvedená v jejich práci. Taková záměna by se snad dala omluvit u populární literatury, v odborných textech by k tomu však docházet nemělo.

Nejvíce české heraldiky ovlivnila práce rytíře Vojtěcha Krále z Dobré Vody – *Znaky rodů českých*.²⁴⁰ Bohužel se zrovna jedná o zcela nesprávné spodobnění erbu, které není nijak historicky podložené a pravděpodobně jde jen o autorovo vyobrazení pověsti o Holubovi a princezně. Neinformovaného čtenáře jeho díla zaujme především nahá korunovaná mouřenínská panna v klenotu, která před sebou drží šachovnici. Navíc rytíř Král prohodil pole štítu a do šachovnice zakreslil nesprávný počet polí. Ve svém díle *Heraldika – Souhrn heraldických pravidel, předpisů a zvyklostí se zvláštním zřetelem k zemím Koruny české* ale uvádí oba případy.²⁴¹ Jako první v tabulce „*Klenot s obrazem v levé polovici*“ uvádí nesprávné umístění šachovnice, ale v dalších řádcích konstatuje, že se vyskytuje i v obráceném pořadí, tedy vpravo šachovnice a vlevo prázdné pole zlaté.²⁴²

Vyobrazení z díla *Znaky rodů českých* pak bylo s různými obdobími často přejímáno i do novodobých prací, což je sice zajímavé, nicméně ale chybné. Inspiraci z něj čerpá například Milan Mysliveček ve svém *Erbovníku*.²⁴³ Zde navíc vyobrazuje dvě různé verze erbu, jednu v obrazové příloze, druhou u popisu rodu, které se od sebe liší počtem polí šachovaného pole štítu a mírně se proměňuje

²³⁹ Z. M. ZENGER, *Česká heraldika...*, s. 17.

²⁴⁰ J. ŽUPANIČ, *Bořkové...*, Praha 2008, s. 153. Srov. V. r. KRÁL, *Znaky...*, s. 129.

²⁴¹ Vojtěch KRÁL rytíř z Dobré Vody, *Heraldika. Souhrn pravidel a předpisův znakových*, Praha 1900, s. 261.

²⁴² *Tamtéž*.

²⁴³ M. MYSLIVEČEK, *Erbovník...*, s. 128, obrazová příloha 12.

i mouřenínská panna v klenotu. Téměř správné vyobrazení je k vidění až v Almanachu českých šlechtických rodů.²⁴⁴ Nepřesný je zde pouze počet polí v šachovnici štítu.

V knize *Erby české, moravské a slezské šlechty* od Jana Pelanta je také uvedeno nepřesné vyobrazení.²⁴⁵ Šachované pole štítu je vyobrazeno nalevo, počet polí neodpovídá. V klenotu se pak nachází bíle oděný mouřenín se šachovnicí v rukách. Alespoň popis se shoduje se zde uvedenou ilustrací.

V roce 2013 byla vydána velmi obsáhlá publikace *Erby ctihodné šlechty slavného Království českého*, která obsahuje dva erbovníky ze šlechtických sbírek Kryštofa Viléma Haranta z Polžic a Bezdržic a Václava Ignáce Vratislava z Mitrovic.²⁴⁶ Erb Dohalských z Dohalic, je zde vyobrazen čtyřikrát, ve všech případech je šachovnice vyobrazena v levém poli – tedy špatně a v klenotu je mouřenín bez oděvu, pouze se zlatou šerpou v pase.²⁴⁷

Ze zkoumaného období se nepodařilo objevit žádnou dochovanou pečeť Dohalských z Dohalic.²⁴⁸ Nejbližší k danému období je pečeť Bedřicha Bořka nejstaršího z Dohalic z konce 16. století uvedená v Časopise Společnosti Přátel Starožitností Českých v Praze.²⁴⁹

Erb Dohalských se promítl i do městských znaků. Jedná se především o Vysoké Veselí, jak již bylo zmíněno výše.²⁵⁰ Tento erb tvoří modrý štít, kde na šedé skále stojí stříbrná věž s červenou střechou, s bránou, v níž na zlatém řetězu visí polcený štít Dohalských, který má šachované pravé pole o patnácti políčkách a levé pole zlaté. Nad branou jsou vytesána písmena J. B. D. Z., tedy

²⁴⁴ J. ŽUPANIČ, *Bořkové...*, Praha 2008, s. 154.

²⁴⁵ Jan PELANT, *Erby české, moravské a slezské šlechty. Vývoj erbů a stručné dějiny 610 rodů*, Praha 2013, s. 108.

²⁴⁶ Martina HRDINOVÁ, *Erby ctihodné šlechty slavného Království českého. Edice a analýza dvou erbovníků české šlechty z 80. let 17. století*, Praha 2013.

²⁴⁷ *Tamtéž*, s. 385, 502, 513, 601.

²⁴⁸ Viz. výše zmíněné pátrání po pečeti z listiny AČ 17, s. 13 a ztracená pečeť z listiny Archiv města Prahy, fond Pergamenové listiny II, inventární číslo 303, signatura AMP SGL II – 192.

²⁴⁹ J. V. ŠIMÁK ed., *Časopis Společnosti Přátel Starožitností Českých v Praze XIV*, 1906, s. 82, tabulka 10, dostupné online (<http://docplayer.cz/44188229-Peceti-slechty-ceske-moravske-a-slezske.html>), [citováno k 25. 6. 2018].

²⁵⁰ J. ŽUPANIČ, *Bořkové...*, Praha 2008, s. 151.

iniciály Jana Bočka z Dohalic. Věž samotná je obecnou heraldickou figurou pro město.

V současné době odkazují na erb Dohalských znaky obcí Dohalice a Slatiny, které převzaly pouze černo-zlatě šachované pole do části svého štítu. O tomto kroku uvažovala také obec Mžany, když v roce 2016 vyhlásila soutěž o nový znak.²⁵¹

Dne 31.1.2002 rozhodnutím s číslem 98 schválila Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky a do registru komunálních symbolů zanesla znak a vlajku obce Dohalice.²⁵² Štít je dělený, nahoře polcený. V pravém horním červeném poli je zlatá hlava Medúzy, levé pole je černo-zlatě šachované a dolní pole je děleno modrými a stříbrnými pruhy. Celý znak tak vlastně ukazuje na minulost Dohalic. Šachovnice upomíná na rod Dohalských, hlava Medúzy je převzata z plastiky štítu klasicistní sochy Persea, která stojí na břehu říčky Bystřice.²⁵³ Na tuto říčku pak odkazují modro-stříbrné pruhy ve znaku. Hlava Medúzy je z heraldického hlediska velice neobvyklý symbol a neuvádí ho ani Vojtěch Král ve své Heraldice. Jako obecná figura patřící mezi hlavy se vyskytuje Medúza např. v Heraldické terminologické konvenci.²⁵⁴ Z archivu obecního úřadu v Dohalicích byl autorce práce zapůjčen popis památek v obci a dva územní plány obce z roku 2009 a 2010.²⁵⁵

V roce 2007, dne 9. října, byly schváleny znak a vlajka pro obci Slatiny. Jedná se o polcený štít, kdy dělení není vedené středem, ale při levé straně, v pravém modrém poli je stříbrná koňská hlava

²⁵¹ Obec Mžany. Návrh obecních symbolů obcí Stračovská Lhota, Dub a Mžany, dostupné online (<http://www.mzany.cz/index.php?id=126735&action=detail&oid=1700949&nid=654>), [citováno k 25. 6. 2018].

²⁵² Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. Symboly – Dohalice, dostupné online (<https://rekos.psp.cz/detail-symbolu/id/796e150e-c0e4-48ea-830a-132437f0c141>), [citováno k 25. 6. 2018].

²⁵³ Národní památkový ústav. Památkový katalog, Socha Persea, dostupné online, (<http://pamatkovykatalog.cz/?element=2165009&action=element&presenter=ElementsResults>), [citováno k 21. 6. 2018].

²⁵⁴ Heraldická terminologická konvence, dostupné online (<http://www.heraldika-terminologie.cz/stranka-hlavni-strana-1>), [citováno k 25. 6. 2018].

²⁵⁵ Národní památkový ústav. Památkový katalog, Socha Persea, dostupné online, (<http://www.pamatkovykatalog.cz/?element=2165009&sequence=1&mode=fulltext&keywords=1000153630&order=relevance%3Adesc&action=element&presenter=ElementsResults>), [citováno k 25. 6. 2018].

pod tzv. vlnitou hlavou se třemi modrými hvězdami (tato hlava znamená horní vodorovné dělení štítu) a levé pole je černo-zlatě šachované.²⁵⁶ Také tento znak, podobně jako u Dohalic, odkazuje na historii obce. Z erbu Kduliců z Ostroměře přejímá hvězdy, které odkazují na zdejší kostel, vlnité dělení má poukázat na blízkou řeku Cidlinu, koňská hlava upomíná na ves Milíčeves, která se stala součástí Slatin, a konečně černo-zlaté šachování symbolizuje rod Bořků Dohalských z Dohalic.²⁵⁷

²⁵⁶ Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. Symboly – Slatiny, dostupné online (<https://rekos.psp.cz/detail-symbolu/id/749201f8-c3c1-466e-83ce-3f8997ccabf4>), [citováno k 25. 6. 2018].

²⁵⁷ A. SÜSSEROVÁ, *Městská a obecní heraldika...*, s. 95.

4.3 Hmotné kulturní dědictví Dohalských

Rod Bořků Dohalských z Dohalic nikdy neoplýval rozsáhlými majetky a statky. Významnější část rodového majetku se nacházela na Domažlicku a Miletínsku a zejména v Přívozci, nedaleko Plzně, kde se narodili např. i bratři František, Antonín, Ludvík a Zdeněk, kteří se významně zapsali do dějin našeho státu v období první republiky a v době druhé světové války. Větší počet malých vesnic a dvorců vlastnil rod ve východních Čechách – např. Dohalice, Hlohov, Lípa, Mokrovousy, Stračov a další.

Dnešní Dohalice se skládají ze tří původně samostatných vsí: Horní a Dolní Dohalice a Dohaličky.²⁵⁸

Ve vsi Dohaličky, která je dnes součástí Dohalic, se již od středověku nacházel farní kostel sv. Jana Křtitele, poprvé zmíněný k roku 1384.²⁵⁹ Významnou událostí v historii kostela bylo založení nového oltáře Sv. mučedníků Jarkem z Dohaliček v roce 1414.²⁶⁰ Původní kostel se začal rozpadat a proto nechala na jeho místě hraběnka Alžběta Schafgotschová vystavět barokní klenutou rotundu s lucernou. Pravděpodobně se jednalo o stavbu nekvalitní, protože se začala hroutit a později se zřítila. Na jejím místě byl koncem 19. století postaven nový kostel v pseudogotickém slohu podle návrhu českého architekta Ludvíka Láblera.²⁶¹

Z původního gotického kostela se dochovaly pouze zvony, náhrobky a tři klenutí krypty, v níž odpočívali bývalí šlechtičtí páni.²⁶² Vzácné jsou především zmíněné zvony, protože během první světové války byly zvony zabírány na kov pro válečné účely, a dva ze tří zvonů se zachovaly díky faráři Bayerovi.²⁶³ U náhrobků se pak jedná

²⁵⁸ August SEDLÁČEK, *Místopisný slovník historický Království českého*, Praha 1998, s. 145.

²⁵⁹ A. CECHNER, *Soupis památek...*, str. 20.

²⁶⁰ J. KURKA, *Archidiakonáty...*, s. 428. Srov. A. SEDLÁČEK, *Hrady...*, s. 341.

²⁶¹ A. CECHNER, *Soupis památek...*, str. 20–21.

²⁶² *Tamtéž*, str. 20.

²⁶³ Michaela ERBENOVÁ, *Škola na Dohaličkách v letech 1865–1938. „V práci a vědění je naše spasení.“*, bakalářská práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2016, s. 32.

zejména o dva zmíněné k rokům 1444 a 1520, které patřily manželkám Dohalských.²⁶⁴

Příslušníci nižší šlechty si jako své opevněné příbytky velmi často stavěli tvrze, protože k jejich vybudování nepotřebovali souhlas krále. Obvykle se jednalo o jedinou budovu, ve které bylo vše potřebné – tedy nejen obytné prostory šlechtice, ale i hospodářské příslušenství. Obranou funkci tvořila hradba či val a příkop. Mimo hrazenou část se pak nacházelo hospodářství, které nebylo možné umístit do hlavní budovy. Běžně stála tvrz v blízkosti měst či vsí.²⁶⁵

Ves Mokrovousy měla mnohdy několik majitelů najednou, například kolem roku 1380 byla chvíli ve vlastnictví Diviše z Dohalic a Tase z Mokrovous.²⁶⁶ První zmínky o tvrzi v Mokrovousích jsou z roku 1390, kdy byla ve vlastnictví Markvarta z Mokrovous.²⁶⁷ Na rozdíl od dohalské tvrze, která nikdy nečelila žádnému většímu útoku, byla tvrz v Mokrovousích v roce 1443 obléhána krajskou hotovostí pod velením Jetřicha z Miletínka, protože Bavor z Mokrovous, tehdejší majitel, zde uvěznil Haška z Valdštejna a na Veliši.²⁶⁸ Obléhání bylo úspěšné a zajatec byl propuštěn.

V roce 1512 koupil Mokrovouskou tvrz Bořek Dohalský z Dohalic od dědiců nejvyššího kancléře Albrechta z Kolovrat.²⁶⁹ Po smrti Bořka si jeho dva synové rozdělili dědictví – Mikulášovi zůstali Dohalice a Václav se usadil v Mokrovousích.

Hynek Dohalský z Dohalic prodal Mokrovousy Jaroslavovi z Bubna, ale tvrz byla již zchátralá, protože na ní delší dobu nikdo nesídlil, nejspíše už od druhé poloviny 15. století.²⁷⁰ Poměrně brzy se však tvrz vrátila Hynkovi Dohalskému a ten nechal vedle původní

²⁶⁴ A. CECHNER, *Soupis památek...*, str. 21–22.

²⁶⁵ František MUSIL, *Úvod do kasteologie I. díl*, Hradec Králové 2006, s. 15.

²⁶⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady...*, s. 342.

²⁶⁷ *Tamtéž*.

²⁶⁸ *Tamtéž*, s. 342 – 343.

²⁶⁹ P. KRÍŽEK – M. ŘEZNÍK, *Hrady...*, s. 52.

²⁷⁰ *Tamtéž*.

zchátralé tvrze postavit novou ze dřeva, kterou tvořily dvě světnice, dvě komory, síň a kuchyň.²⁷¹

Nakonec byly ještě po dalších majetkových změnách Mokrovousy připojeny k Sadovskému panství.²⁷²

Původní tvrz v Mokrovousích se nacházela v západní části vsi, u břehu řeky Bystřice. V dnešní době jsou zde patrné již jen zbytky náspu a základů. Novější dřevěná stavba stávala v blízkosti dřívější, ale do dnešních dob se z ní nedochovaly žádné pozůstatky.²⁷³

Stračov, který býval nazýván také Strakotín, se nachází nedaleko Hořic, severozápadně od Hradce Králové. První zmínky o vsi, ve které stávala tvrz nejspíše ve 14. a 15. století, jsou již z roku 1358.²⁷⁴ Podobně jako Mokrovousy byl původně Stračov rozdělen na dvě samostatné části. V roce 1395 byli majitelé Beneš z Rýzmburka a Rubín z Třebnouševsi.²⁷⁵ O dvacet let později je zmiňován jako jediný majitel Jiřík ze Stračova.²⁷⁶ Jeho rodina nějakou dobu vlastnila Stračov, ale po smrti Kateřiny ze Stračova ves i tvrz připadly králi Vladislavovi II. Jagellonskému a ten ji dal roku 1478 Marešovi a Heřmanovi Kulům z Chotče.²⁷⁷ Ves byla povýšena na městečko v roce 1495.²⁷⁸ O dva roky později městečko koupil Bořek Dohalský z Dohalic a po jeho smrti se stalo součástí dědictví Václava Dohalského z Dohalic, který Stračov daroval své manželce Elišce, rozené z Hustířan.²⁷⁹ Ve vlastnictví rodu Dohalských bylo městečko jen něco málo přes půl století.²⁸⁰ Vlastnictví městečka se nadále proměňovalo přibližně každých sto let a místo tvrze se sídlem pánů stal zámek,

²⁷¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady 5...*, s. 343.

²⁷² *Tamtéž.*

²⁷³ *Tamtéž.*

²⁷⁴ *Tamtéž*, s. 346.

²⁷⁵ P. KRÍŽEK – M. ŘEZNÍK, *Hrady...*, s. 92.

²⁷⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady 5...*, s. 346.

²⁷⁷ *Tamtéž.*

²⁷⁸ *Tamtéž.*

²⁷⁹ P. KRÍŽEK – M. ŘEZNÍK, *Hrady...*, s. 92.

²⁸⁰ *Tamtéž.*

který dostal základy nejspíše už v 16. století a po různých přestavbách získal svou konečnou podobu při opravě J. Fišerem v roce 1935.²⁸¹

O podobě tvrze se do dnešních dob bohužel nedochovaly žádné zprávy. Zanikla nejspíše již v 16. století, protože nebyla využívána a chátrala pravděpodobně už za Dohalských.²⁸² Dochovalo se pouze oválné tvrziště v bývalém parku za zámkem, který stojí téměř ve středu obce.²⁸³ Tvrz byla ze severu a východu chráněna vodním příkopem, dodnes patrným, a na jihu se nacházel rybník, ale jinak se nedochovaly žádné pozůstatky tvrze.²⁸⁴

Nedaleko městečka Stračov se nachází dvůr Čeňov v místě, kde původně stávala stejnojmenná ves, která zanikla během třicetileté války.²⁸⁵ Nacházela se zde také tvrz a nejstarší zmínky pochází z roku 1440, kdy byl majitelem jistý Milota z Čeňova, purkrabí na Bradlci.²⁸⁶ Ves několikrát vystřídala majitele a do vlastnictví Dohalských se dostala na konci 15. století, kdy ji koupil Božek Dohalský z Dohalic.²⁸⁷ Tvrz nejspíše nebyla využívána již delší dobu, zpusťla a zanikla krátce před nebo po připojení do panství Dohalských.²⁸⁸ Po tomto osídlení a tvrzi není v dnešní době ani památky.²⁸⁹ Čeňov se později stal součástí Stračova a je uveden jako jedna ze zaniklých osad.²⁹⁰

Zajímavou částí majetku Dohalských byla tvrz v Dohalicích – ve vsi, podle které rod převzal své jméno. Vesnice se nachází nedaleko Hradce Králové, severozápadně od města. Na severním okraji vesničky, v ohybu hlavní cesty, stojí velká budova – bývalá tvrz.²⁹¹

Jedná se o stavbu, která v současné době na první pohled nepůsobí příliš vábným dojmem – mohutná, vysoká, neomítnuté zdi

²⁸¹ *Tamtéž*, s. 93.

²⁸² *Tamtéž*, s. 92.

²⁸³ *Tamtéž*, s. 93.

²⁸⁴ Jiří ÚLOVEC a kol., *Encyklopedie českých tvrzí, 3. díl, S–Ž*, Praha 2005, s. 754.

²⁸⁵ P. KRÍŽEK – M. ŘEZNÍK, *Hrady...*, s. 10.

²⁸⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady 5...*, s. 346.

²⁸⁷ P. KRÍŽEK – M. ŘEZNÍK, *Hrady...*, s. 10.

²⁸⁸ *Tamtéž*. Srov. A. SEDLÁČEK, *Hrady 5...*, s. 346.

²⁸⁹ P. KRÍŽEK – M. ŘEZNÍK, *Hrady...*, s. 10.

²⁹⁰ František ROUBÍK, *Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách*, Praha 1959, s. 102.

²⁹¹ Tomáš ŠIMEK, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Východní Čechy*, Praha 1989, s. 90.

s mnoha prasklinami, stará velká dřevěná vrata a černé průhledy místo oken, pouze střecha nová. V 19. století byla tvrz přestavěna na sýpku a její původní význam upadl v zapomnění, dokonce bylo někdejší šlechtické sídlo prohlášeno za zaniklé. A tak je tato stavba širší veřejnosti takřka neznámá, náhodný pozorovatel by dokonce mohl uvažovat, proč nebyla stržena a nahrazena něčím „užitečnějším“ a funkčním. Naštěstí byla provedena opatření, díky nimž tvrz stále stojí a v budoucnu – budou-li nalezeny finance na její důkladnější opravu, snad dojde i k jejímu novému využití.

Je pravděpodobné, že se ve vsi původně nacházelo dřevěné sídlo, které bylo později nahrazeno částečně zděnou a částečně dřevěnou tvrzí, kterou nechal vystavět Prokop z Dohalic.²⁹² Ačkoli není známa přesná podoba a vybavení, dochoval se v edici Archiv český zápis z roku 1512 o návštěvě Alžběty ze Srpí a z toho lze usoudit, že v tuto dobu bylo panské sídlo obyvatelné.²⁹³

Ve vlastnictví rodu Dohalských z Dohalic byla tvrz až do roku 1658, kdy byl Jan Bořek Dohalský nucen své statky, včetně tvrze, prodat, protože špatně hospodařil.²⁹⁴ Tehdy byl také pořízen soupis podoby tvrze a hospodářského dvora. Pozdější vlastník Václav Záruba z Hustířan nechal tvrz opravit a částečně přestavět. Nakonec se ves Dohalice stala součástí majetku Harrachů, ale bývalá tvrz ztratila svůj význam a byla ponechána osudu, načež zpustla.²⁹⁵

Stav tvrze se nadále zhoršoval, až byla na počátku 19. století přestavěna na sýpku, která svým účelům sloužila až do 20. století. Jejím vlastníkem bylo zemědělské družstvo Mžany, ale bývalá tvrz nadále chátrala.²⁹⁶

Roku 1998 byla na základě návrhu, který podala Společnost ochránců památek ve východních Čechách, prohlášena kulturní

²⁹² M. EBEL – L. SVOBODA, *Sýpka...*, s. 37.

²⁹³ AČ 19, s. 132.

²⁹⁴ P. KRÍŽEK – M. ŘEZNÍK, *Hrady...*, s. 14.

²⁹⁵ *Tamtéž*.

²⁹⁶ *Tamtéž*, s. 14–15.

památkou.²⁹⁷ Současným majitelem je obec Dohalice a v katastru nemovitostí je budova zanesena jako zemědělský objekt na parcele č. p. 2.²⁹⁸

Jedná se o stavbu obdélníkového půdorysu, se zdmi širokými 160 – 165 cm.²⁹⁹ Pravděpodobně z konce 14. století se dochovalo obvodové zdivo v úrovni dvou podlaží, včetně okének s okosenými ostěními v přízemí. Druhé patro bylo nejspíše dřevěné.³⁰⁰ August Sedláček uvádí, že v podzemí byly tři nebo čtyři sklepy, v přízemí komory a kuchyň, v patře tři světnice a čtyři komory.³⁰¹

Hrazený dvůr se pravděpodobně nacházel při severní straně stavby. Na východ od ní byl hospodářský dvůr, čítající světnici pro čeledě, stáj pro koně a chlév pro hospodářská zvířata, malý pivovar, stodolu se sklepem a za ní ovocný sad – stavby byly ze dřeva, kryté střechou z šindelů nebo došků.³⁰² Nedaleko tvrze protéká říčka Bystřice, ze které byl původně napájen vodní příkop, chránící budovu a přilehlá stavení. Ale kromě popisu z roku 1659 po tomto opevnění již není památky.³⁰³

Po opravě Václavem Zárubou z Hustířan nabyla stavba zámeckého charakteru, celá z kamene a se dvěma patry a dvěma sklepy. O renesančních úpravách svědčí pravoúhlý portálek na východní straně tvrze. Opravena byla také hospodářská stavení.³⁰⁴ Za hraběnky Schaffgotschové bylo vyzdobeno nároží štukovým

²⁹⁷ Národní památkový ústav, Dohalice. Bývalá tvrz (sýpka), dostupné online (<http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?hledani=1&CiRejst=50831/6-6045>), [citováno k 25. 6. 2018]. Srov. Národní památkový ústav. Památkový katalog, Tvrz bývalá (sýpka), dostupné online (<http://pamatkovykatalog.cz?legalState=119071&action=legalState&presenter=LegalStatesResults>), [citováno k 25. 6. 2018].

²⁹⁸ Katastr nemovitostí – tvrz k dohledání pod Dohalicemi, stavební pozemek č. p. 2, dostupné online (<http://nahlizeniidokn.cuzk.cz/>), [citováno k 25. 6. 2018].

²⁹⁹ L. SVOBODA, *Stavebně historický průzkum...*, s. 97.

³⁰⁰ Ladislav SVOBODA a kol., *Encyklopedie českých tvrzí, 1. díl, A–J*, Praha 1997, s. 118.

³⁰¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady...*, s. 342.

³⁰² L. SVOBODA, *Dohalice...*, s. 118.

³⁰³ Ladislav SVOBODA, *Stavebně historický průzkum feudálního sídla v Dohalicích*, in: *Průzkumy památek (= Denkmalforschung / Historical Monuments' Research & Documentation)* 7, 2000, č. 2, s. 95.

³⁰⁴ L. SVOBODA, *Dohalice*, s. 118.

kvádrováním, které se dodnes dochovalo pouze na jihovýchodním rohu stavby.³⁰⁵

Původní dispozice hrubě nebyly respektovány přestavbou v sýpku v druhé polovině 19. století, kdy byla budova rozdělena na patra tři, velká okna byla zazděna a byly vytvořeny pouze větrací průhledy. Pro provoz sýpky byl všemi dřevěnými stropy proříznut otvor pro násyp obilí a v přízemí zhruba v polovině obou delších stěn dodatečně proražena rozměrná vrata s posuvnými křídly pro vjezd zemědělských strojů do sýpky.³⁰⁶

Sýpka svým účelům dlouho nesloužila a stavba začala opět chátrat. Do roku 1997 ji vlastnilo zemědělské družstvo Mžany, poté ji předalo obci Dohalice, jakožto nepotřebný majetek. Dohalice následně uvažovaly o zbourání sýpky, protože peníze na opravu nebyly, jak je uvedeno v článku: „*Špejchar chátral, ale peníze na opravu jsme neměli a začali jsme uvažovat o jeho zbourání,*“ přiznal dohalický starosta Jaroslav Erben a dodal, že obec mohla od státu žádat peníze jen pro chráněnou památku. *“Sýpku prozkoumali památkáři a zjistili, že v Dohalicích máme unikát, jedinou zachovanou gotickou tvrz na Hradecku,” řekl Erben.*“³⁰⁷ Dále v rozhovoru starosta Erben uvádí, že prozatímní opravy si vyžádaly částku tři miliony korun, kterou z větší části věnoval stát a menší měrou se podílela i sama obec.³⁰⁸ Opravy se týkaly střechy a zpevnění zdí, aby se zpomalil proces chátrání památky. Na celkovou opravu starosta odhaduje, že by bylo potřeba asi patnáct milionů korun, záleželo by i na výsledném využití objektu.³⁰⁹ Tuto domněnku potvrzuje technická zpráva, kterou vydal

³⁰⁵ L. SVOBODA, *Stavebně historický průzkum...*, s. 96.

³⁰⁶ P. KRÍŽEK – M. ŘEZNÍK, *Hrady...*, s. 14–15.

³⁰⁷ Petr RYBÁŘ, *Ve staré tvrzi má být muzeum války*, Mladá fronta dnes, 8. listopadu 2001, dostupné online (http://cestovani.idnes.cz/ve-stare-tvrzi-ma-byt-muzeum-valky-d59-/po-cesku.aspx?c=A011107_120732_igcechy_kah), [citováno k 25. 6. 2018].

³⁰⁸ *Tamtéž.*

³⁰⁹ *Tamtéž.*

Ing. Milan Pour z Projektového ateliéru Hradec Králové a která byla objednána přímo obecním úřadem Dohalice.³¹⁰

V tomto dokumentu jsou popsány stavebně statické poruchy celku budovy, jejího pláště, střešní konstrukce, i jednotlivých podlaží. Nejzávažnější problém je, že původní tvrz byla přestavována a upravována na sýpku velmi razantně, tedy vybouráním všech vnitřních zdí, které jednotlivé obvodové stěny vlastně spojovaly k sobě. Došlo ke změnám jak ve statických možnostech budovy, tak k přetížení konstrukce i využitého stavebního materiálu. Důsledkem tohoto jsou na venkovním plášti východní a západní stěny pouhým okem viditelné statické trhliny, protože dochází k rozevírání stěn. Objekt do současné doby přetrval zřejmě díky svým masivním proporcím a také v důsledku kvalitních základů, na které naštěstí neměly vliv podmáčení nebo sedání okolní půdy. Ing. Milan Pour v závěru technické zprávy doporučuje celkovou rekonstrukci rozdělenou na několik etap s tím, že by mělo být již jasné, k jakému účelu bude nakonec budova využívána.

Mohutná budova bývalé tvrze není veřejnosti přístupná, ale autorka bakalářské práce měla jedinečnou příležitost ji oficiálně dvakrát navštívit v roce 2016. Stavba se dnes nachází v podstatě v rovině na plošině, vymezené po severní straně regulovaným tokem Bystřice s pobřežní vegetací, na východě cestou a zástavbou rodinných domků a na zbylých stranách širokým obloukem asfaltové silnice. Jde o volně stojící, třípatrovou obdélníkovou stavbu značných rozměrů – zhruba 33 x 12 m, provedenou převážně z kamenného zdiva, ovšem s četnými cihelnými doplňky a vysprávkami. Zdivo bylo dříve plně omítnuté, zchátralá omítka je však dnes značně nesouvislá. Po úpravě na sýpku došlo i k jinému členění pater a nyní je velmi zajímavé porovnat venkovní umístění původních oken, nyní zazděných, a okenních otvorů s jejich vnitřním usazením. Některá okna jsou totiž

³¹⁰ Milan POUR, *Technická zpráva. Dohalice – objekt bývalé tvrze (sýpky), okr. Hradec Králové*, Hradec Králové 1999, 16 nečíslovaných stran a 5 stran obrazové přílohy. Tuto zprávu zapůjčil obecní úřad Dohalice.

součástí dvou pater – podlaha/strop prochází přímo přes okna zvenku zaslepená, ale uvnitř ponechaná. Většina oken má podepřené a vyztužené klenby a v každém patře jsou protilehlé delší stěny propojeny několika ocelovými lany, která stahují stavbu k sobě a zpomalují tak rozpad budovy.

Při pohledu zvenku je podle funkčních a zaslepených oken jasně patrné, že budova měla původně nad přízemím dvě patra, jako sýpka však patra tři. Okna ve všech patrech jsou rozmístěna nepravidelně, ta otevřená jsou osazena kovovými mřížemi, zaslepená okna jsou zazděna většinou cihlami, občas kamennými bloky, což jsou pravděpodobně zbytky rozebraných částí přístaveb tvrze. Na hraně jižní a východní stěny jsou dodnes patrné zachované pozůstatky štukovaného nároží a na rohu západní a jižní zdi zase rohové výztuhy z otesaných kamenných kvádrů.³¹¹ Západní průčelí malebně zdobí druhá cedule zakazující vstup do okolí budovy ve vzdálenosti do pěti metrů. Ta první se nachází na východní úzké straně tvrze. Vedle ní je zamřížované okno, pak současný vstup, který má po obou stranách výklenky a napravo od něj je elektrická rozvodová skříň – kabely táhnoucí se od ní jsou patrné i na některých venkovních místech zdi, uvnitř pak jsou vedeny většinou po trámech stropů. Přívod proudu je v současné době odpojen, většina současných účelových lamp typických pro zemědělské objekty 20. století stejně nemá žárovky.

Do přízemí se vchází již uvedeným kamenným portálem, který je osazen kovovými dvířky pokrytými silnou vrstvou rzi. Svoboda uvádí, že není vyloučeno, že portál byl do stěny přenesen z jiného místa při některé barokní přestavbě.³¹² Uvnitř budovy, hned za portálem, je nalevo dřevěné schodiště se zábradlím, v tomto místě ještě pevné a funkční. Celý prostor přízemí je zaplněn pozůstatky zemědělských strojů, nábytkem, kabelů a různého stavebního odpadu. V červnu 2016 se zde nacházely ještě i zbytky kulís a dřevěných palisád z doby, kdy v okolí tvrze skupina historického šermu Tesák ve spolupráci s dalšími

³¹¹ M. EBEL – L. SVOBODA, *Sýpka...*, s. 24.

³¹² *Tamtéž...* s. 26.

šermířskými a living history skupinami pořádala rekonstrukce dobových i fantazy bitev.

Na severní a jižní delší straně, přibližně proti sobě jsou pro potřebu sýpky novodobě proražená posuvná vrata. Ta na jižní straně jsou očividně starší a opotřebovanější. Na severní straně byla buď lépe udržována, méně využívána nebo jsou novější, případně rekonstruovaná. V jejich blízkosti se pod úrovní terénu nachází zamřížované, téměř neviditelné okénko, které není uvnitř stavby nijak přístupné, nicméně odkazuje na možnost sklepů, které některé dobové popisy uvádí, jak již bylo uvedeno na str. 60.³¹³

Po schodech z přízemí lze bez obtíží vystoupat do relativně zachovalého prvního patra sýpky. V době návštěvy zde byly zbytky klubovny skupiny historického šermu Tesák, které měly být postupně vyklizeny a přemístěny jinam. Z původních prostor sýpky se zachovaly dřevěné příčky členící vnitřní sál, zábradlím opatřený otvor pro dopravování obilí a schodiště do dalšího patra. Už v tomto patře jsou dobře patrné rozdíly mezi podlažími tvrze a sýpky – důkazem jsou okna, jejichž středem prochází současná podlaha. Schodiště do druhého patra jeví větší známky poškození, je částečně ztrouchnivělé, nicméně funkční.

V druhém patře je prostora pro manipulaci s obilím provizorně překryta prkny a v prázdném patře tak vynikne mohutnost vnitřní prostory tvrze. Sál je obrovský. Jižní a severní stěny jsou svázány ocelovými lany, jejichž ukotvení je viditelné i zvenku. Otevřená zamřížovaná okna mají povětšinou dřevem provizorně vyztuženou klenbu. Po délce prostředkem sálu prochází nosné dubové trámy, na nich jsou kolmo usazeny trámy držící strop a vše je podepřené mohutnými dubovými sloupy. Stejně je to i v nižším patře a v přízemí, ale teprve zde vyniká jejich mohutnost a zchovalost. Také zde jsou na zazděných oknech dobře patrné rozdíly v podlažích.

³¹³ A. SEDLÁČEK, *Hrady...*, s. 342.

Do posledního patra se dá vystoupat po dřevěných poškozených schodech bez zábradlí. Toto patro též tvoří jediný veliký sál. Také zde je otvor v podlaze překryt prkny. Po obvodu místnosti jsou vyztužená okénka, protilehlé stěny provizorně svázané ocelovými lany. Prostředkem sálu prochází trámy nesené řadou mohutných sloupů, nad příčnými trámy je usazen nově zrekonstruovaný dřevěný krov nesoucí střešní krytinu. Provedení krovu koresponduje s dřevěnou konstrukcí podpírající patra tvrze a prostora i přes vrstvy prachu a špíny působí světlým a vzdušným dojmem. Poslední krátké schodiště – spíše žebřík, umožňuje přístup do prostoru krovu.

Je zajímavé, že celý objekt i přes různá poškození a špínu působí „bytelným“ dojmem. Nikde zde není cítit vlhkost a hniloba, i když část podlah a schodišť již začíná trouchnivět, kamenné, cihlami vyspravované zdivo je uvnitř na většině míst omítnuté, tudíž nejsou viditelné praskliny, které jsou zvenku tak očividné a ani úzkými otevřenými okny dovnitř zřetelně příliš nezatéká. Navíc se zde nenacházejí žádné stopy po sídlení divokých zvířat – například netopýrů, sov nebo kun.

Opravy této budovy by si jistě vyžádaly nemalou finanční částku, jak je zmíněno výše v citaci starosty obce, nicméně nejsou nereálné. Například zámek ve Šluknově měl před opravou propadlou střechu a byl ve značně zdevastovaném stavu, přesto je v dnešní době nádherný. Bylo by dobře, kdyby došlo i k opravě dohalické tvrze, která je bezesporu zajímavou stavební památkou a svědkem minulých staletí.

Neobvyklost a ojedinělost tvrze v Dohalicích vyzdvihuje i Ladislav Svoboda, který se věnoval průzkumu mnoha dalších stavebních památek a ve svém hodnocení stavebně-historického průzkumu tvrze uvádí: *„Dohalická tvrz se na Hradecku zapojila do celé řady v posledních letech rozpoznaných tvrzí nebo jejich reliktnů, které dokládají zdejší velice solidní zděnou úroveň těchto staveb, zatímco ještě před dvaceti lety jsme byli na pochybách, zda se*

tu ve středověku nestavěly pouze drobné tvrže dřevěné“.³¹⁴ Ladislav Svoboda dále vyzdvihuje jedinečnou možnost vidět v reálu téměř nepoškozenou mohutnou kamennou tvrz.

Další využití této vzácné památky je nejisté. V roce 2001 se uvažovalo o tom, vytvořit zde expozici věnovanou válce roku 1866.³¹⁵ Návrh byl pravděpodobně nakonec zamítnut, protože od té doby nedošlo k žádným změnám. Jediná zmínka, kterou se podařilo dopátrat, je další novinový článek z roku 2006, který stále pojednává o možnosti v tvrzi zřídit muzeum, ale vyplývá z něj, že žádné další pokusy o opravu, ani o shánění financí a dotací nebyly učiněny.³¹⁶ Což ostatně potvrzuje i současný stav, 17 let od prvních úvah o budoucnosti tvrže. V článku je dokonce citována starostka Máša Enderlová, která řekla, že: „Tvrz na nás leží jako balvan, a kdyby někdo přišel, že ji chce koupit, myslím, že by ji obec prodala. Ale kdo by měl ty milióny, které by do toho chtěl dát“.³¹⁷ Celkově to tedy vypadá, že ve vedení obce není momentálně nikdo, kdo by byl správně nadšeným příznivcem historie a byl by ochoten zariskovat a zkusit podat žádosti o různé dotace a celý projekt uvést do pohybu a také dál táhnout, aby takto jedinečná památka ve východních Čechách byla navrácena životu. Tvrz–sýpka tak stále čeká na své další uplatnění a kdo ví, jestli se ho dočká.

Většina literatury považuje tvrz za zaniklou, například významné dílo *Umělecké památky Čech* od Emanuela Poche.³¹⁸ Také v knize *Hrady, zámky a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* je uvedeno, že tvrz stála na severním okraji Dohalic u řeky Bystřice a zanikla nejspíše koncem 18. století.³¹⁹ V díle *Soupis hradů*,

³¹⁴ M. EBEL – L. SVOBODA, *Sýpka...*, s. 41.

³¹⁵ Petr RYBÁŘ, *Ve staré tvrzi má být muzeum války*, Mladá fronta dnes, 8. listopadu 2001, dostupné online (http://cestovani.idnes.cz/ve-stare-tvrzi-ma-byt-muzeum-valky-d59-/po-cesku.aspx?c=A011107_120732_igcechy_kah), [citováno k 25. 6. 2018].

³¹⁶ Ludmila ŽLÁBKOVÁ, *Nevyužitá barokní sýpka chátrá: dobrovolní památkáři navrhuji zřídit v někdejší tvrzi muzeum Prusko-rakouské války v roce 1866*, Právo. Východní Čechy, 19. června 2006, 16, č. 142, s. 17.

³¹⁷ *Tamtéž*.

³¹⁸ Emanuel POCHE, *Umělecké památky Čech I [A–J]*, Praha 1977, s. 281.

³¹⁹ T. ŠIMEK, *Hrady...*, s. 90

letohrádků, paláců, tvrzí, a zámků v Českých zemích od Josefa M. Šafránka-Břevnovského jsou Dohalice uvedeny v krátkém odstavci s tvrzí jako zaniklou.³²⁰ Zdeněk Hazdra ve své diplomové práci *Šlechtici demokracie: František, Antonín a Zdeněk Bořek-Dohalští* píše, že zanikla nejen původní tvrz, ale i „nová“, kterou na místě původní vystavěl Václav Záruba z Hustířan.³²¹

Jedna z mála informací v odborné literatuře, že tvrz ještě existuje, se nachází v knize *Dějiny východních Čech*, kde je uvedeno: „Za zachovalé budovy tvrzí z období vrcholné gotiky, i když později ještě upravované, jsou považovány Dohalice (u Hradce Králové, objekt sýpky),...“.³²² Více prostoru je popisu tvrže, uváděné jako existující, věnováno v prvním díle *Encyklopedie českých tvrzí*.³²³ Jednoduchým srovnáním autora a podrobným srovnáním textu je zřetelně vidět, že se v této knize jedná o velmi zkrácený záznam z podrobného stavebně-historického průzkumu tvrže, který Ladislav Svoboda prováděl na konci 20. století.³²⁴

³²⁰ Josef M. ŠAFRÁNEK-BŘEVNOVSKÝ, *Soupis hradů, letohrádků, paláců, tvrzí, a zámků v Českých zemích II., D–H*, Praha 1996, s. 17.

³²¹ Z. HAZDRA, *Šlechtici...*, s. 21.

³²² František MUSIL a kol., *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s. 484.

³²³ L. SVOBODA a kol., *Encyklopedie...*, s. 118.

³²⁴ M. EBEL – L. SVOBODA, *Sýpka...*

4.4 Prezentace tvrze v Dohalicích – návrh naučné stezky obcí a expozice tvrze

Vzhledem k tomu, že se v okrese Hradec Králové jedná o ojedinělou památku svého druhu, je značná škoda, že nedostatek financí nedovoluje objekt zcela opravit, jako se to podařilo například u zmíněného Šluknovského zámku. Ideální by bylo navrátit stavbě alespoň přibližnou původní podobu středověké tvrze, nebo tvrze po renesančních úpravách Václava Záruby z Hustířan. Z pohledu laika je tato varianta pravděpodobně jednodušší, jednalo by se zřejmě jen o svrchní plášť. Nadále by pak mohla být využita pro expozici věnovanou nikoli válce roku 1866, ale rodu Bořků Dohalských z Dohalic, kteří, ač patřili k drobnější šlechtě, byli vždy věrnými patrioty své vlasti a z nichž mnozí, např. během druhé světové války, jak již bylo zmíněno dříve, svou věrnost k vlasti zaplatili životem a proto by si podobné ocenění jistě zasloužili. Taková výstava by byla jistě větší připomínkou rodu, než například pojmenování ulice v Praze po bratrech Dohalských, či pamětní deska v Domažlicích na domě č. p. 68 na náměstí Míru. Také by v budově bývalé sýpky mohla být menší expozice věnovaná proměnám tvrze v průběhu let a přibližná rekonstrukce jejího okolí z doby, kdy byla feudálním sídlem – tato podoba totiž v realitě již nikdy nebude plně možná, protože okolo tvrze je zástavba rodinných domků Dohalic.

Náměty pro vlastní opravu tvrze nastiňuje již několikrát zmiňovaný Ladislav Svoboda ve své práci o stavebně historickém průzkumu tvrze. Přestavbu na původní gotickou verzi nepovažuje za možnou, nicméně zabývá se zajímavou úvahou zakonzervování současného stavu obvodových zdí bez obnovy omítek – tím by i nadále bylo vidět veškeré zásahy a úpravy budovy. Jistě by se tato myšlenka dala i rozpracovat na symbiózu zachování zakonzervované části bez omítek pro náhled úprav a zároveň u části pláště stavby omítky provést, samozřejmě citlivě vzhledem k historické cennosti objektu.

Svoboda také velmi důrazně doporučuje bezprostřední okolí, vymezené komunikacemi a říčkou Bystřicí ponechat volné, nezastavěné, aby vynikla hmota tvrze. V práci navrhuje využití pro sklady a depozitáře, ale i pro výstavní využití.

V širším i blízkém okolí obce se nachází mnoho vesnic, ale i drobných stavebních památek a také zajímavých přírodních lokalit nebo například koupališť a objektů vhodných pro volnočasové aktivity, jejichž propojením a případně napojením na stávající cyklotrasy, protože zdejší kraj je pro cykloturistiku svým mírným členěním terénu velmi vhodný, by mohla vzniknout naučná stezka, která by zvýšila turistickou atraktivitu tohoto koutu našeho kraje, napomohla by poznávání zdejší historie i přírodních krás a zařadila by se i mezi projekty napomáhající rozvoji turistiky a sportu. Pro královéhradecký kraj by toto vedlo ke zvýšení turistické atraktivity a tím i vlastně nárůstu finanční ekonomiky kraje, přičemž ve výsledku by se zvýšil přísun financí i pro místní obce, včetně Dohalic.

Zároveň by bylo vhodné zajistit lepší povědomí o této tvrzi mezi širší veřejností. V infocentru v Hradci Králové, ale i na okolních památkách – např. Chlum, Kuks, ale i třeba Kunětická hora, by mohly být např. k dispozici letáčky s údaji o zajímavé stavbě a cestě k ní, případně i o kostelu sv. Jana Křtitele v sousedících Dohaličkách. Mezi veřejností by mohl být zájem i o naučně populární publikaci vytvořenou na základě zpopularizované práce Ladislava Svobody *Sýpka, bývalá tvrz v Dohalicích okres Hradec Králové*.³²⁵

Propagaci této památky by jistě bylo bez větších obtíží možno zajistit pomocí Internetu a podobných sociálních sítí, atd. Stejně dobře jako moderní technologie, by posloužily i ty tradičnější – noviny, rozhlas a televize s nějakou vhodnou reportáží, snad přímo v pořadu Toulavá kamera. V okolí je mnoho různých drobných i větších památníků k válce 1866, které jsou alespoň u části veřejnosti

³²⁵ M. EBEL – L. SVOBODA, *Sýpka...*

v povědomí a bylo by dobré informovat i o ostatních pamětihodnostech těchto míst. Neznalost je totiž zřejmě jedním z důvodů, proč zatím stát neprojevil příliš velký zájem poskytnout finanční podporu na opravu vlastní tvrze, i když by jistě šlo využít dotace z Evropské unie určené na obnovu památek a kulturního dědictví.

Širší okruh naučné stezky by byl vhodný pro autoturistiku nebo pro pěší či cyklisty v kombinaci s vlakem, jehož trať prostorem prochází a má obstojnou hustotu zastávek. Na hlavní silnici z Hradce Králové do Hořic by ve spolupráci s magistrátem a technickými službami šlo jednoduše umístit značky odkazující na odbočku ke tvrzi, případně přímo na dále navrhovanou navazující naučnou stezku. Přímo u odbočky ze silnice E442 stojí jako výrazný orientační bod litinový pomník z války 1866, na jehož vrcholu je dvouhlavý orel.³²⁶

Okolí – zahrnující třeba až Jaroměř, Kuks, Choustníkovo Hradiště, Dvůr Králové, Velichovky, Lázně Bohdaneč, Ostroměř, Hořice, Nový Bydžov, Nechanice, Hrádek, Chlumeck nad Cidlinou, Libčany a pochopitelně Hradec Králové – má návštěvníkům co nabídnout: městské památkové rezervace, kostely, zámky, lázně, parky, drobné památky, jako jsou např. Boží muka, kapličky, zvoničky, pomníky a památníky, ale i neobvyklé prostory a objekty – např. kamenická a sochařská výzdoba v Hořicích, ZOO ve Dvoře Králové, hospital a barokní lékárna v Kuksu se spoustou akcí z období baroka a kulturní akce jako je třeba Loutkářská přehlídka o cenu Matěje Kopeckého pořádaná v Libčanech, různé zámecké, často i kostýmované, slavnosti na Hrádku u Nechanic nebo na Karlově Koruně v Chlumci nad Cidlinou, Slavnosti královny Elišky v Hradci Králové, jarmarky, poutě, hudební festivaly a mnohé další. Připojení do současných, již existujících projektů by nemělo být příliš složité.

³²⁶ Národní památkový ústav. Památkový katalog, Pomník c. k. pěšího pluku č. 49 z války 1866, dostupné online (<http://pamatkovykatalog.cz/?legalState=145228&action=legalState&presenter=LegalStatesResults>), [citováno k 21. 6. 2018].

Užší okruh naučné stezky vhodný pro cyklo i pěší turistiku kolem Dohalic zahrnuje namátkou obce Sadová, Mokrovousy, Lípa, Čistěves a další, na jejichž území se nachází kostely a zejména drobné architektonické památky (kříže, kapličky) a pomníky z války z r. 1866, ve kterých nechtěně prvenství drží areál bojiště na Chlumu (na 500 pomníků o které se stará Komitét pro udržování památek z války roku 1866, muzeum bitvy 1866, rozhledna, ossarium atd.).³²⁷ Zdejšími prostorem prochází několik velmi pěkných cyklostezek, jejichž prezentaci je například na Internetových stránkách věnováno dostatek prostoru a opět by nemělo být složité sem přidat navrhovanou naučnou stezku v Dohalicích.³²⁸

Samotná naučná stezka obcí by mohla být realizována ve spolupráci s památkáři, archeology, spolkem pro ochranu památek z prusko-rakouské války a také s ornitology, pracovníky lesů, ale i místního zemědělského družstva. A to nejen v oblasti finanční podpory a realizace projektu, ale zejména při tvorbě a doplňování jednotlivých zastávek stezky o pozoruhodnosti z historie a zajímavosti z místní fauny a flóry. Jako vzor a příklad může posloužit i Hradec Králové, kde městskými lesy vedou různé naučné stezky: planetární, vodnická, pohádek a nyní nově i siluet, na kterých se malí i velcí výletníci mohou dozvědět něco zajímavého o místě, kterým prochází, ale také se třeba poučit o tolik potřebné a životně nutné ochraně prostředí, ve kterém žijeme. Zajímavá je zde i hippostezka pro výlety na koních a není vyloučeno, že by se dalo něco podobného využít i pro Dohalice.

³²⁷ Komitét pro udržování památek z války roku 1866, z. s., dostupné online (http://komitet.1866.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=60&Itemid=74), [citováno k 21. 6. 2018]; Národní památkový ústav. Památkový katalog, Území bojiště u Hradce Králové, dostupné online (<http://pamatkovykatalog.cz/?legalState=84343&action=legalState&presenter=LegalStatesResults>), [citováno k 21. 6. 2018]; Národní památkový ústav. Památkový katalog, Památník – ossarium s pomníky prusko-rakouské války r. 1866, dostupné online (<http://pamatkovykatalog.cz/?element=13344095&action=element&presenter=ElementsResults>), [citováno k 21. 6. 2018].

³²⁸ Královéhradecko – doporučené cyklotrasy a jejich mapa, dostupné online (<http://www.kralovehradecko-info.cz/cz/cyklotrasy/>), [citováno k 21. 6. 2018]. Srov. Památník bitvy 1866 na Chlumu – cyklotrasy, dostupné online (<http://www.chlum1866.cz/cyklotrasy>), [citováno k 21. 6. 2018].

V obci Dohalice se nachází několik drobných i větších památek vhodných k začlenění do naučné stezky obcí. Jedná se zejména pochopitelně o objekt tvrze, ale také o již v práci zmiňovanou sochu Persea.³²⁹ Velký kamenný lev je pomníkem rakouské Knebelovy brigády, pochází z Itálie a byl darován rakouským ministerstvem války ústřednímu spolku.³³⁰ Dále v této bakalářské práci také již zmiňovaný a popisovaný kostel sv. Jana Křtitele v Dohaličkách, k němu přiléhající fara a u ní stojící pomníky z války 1866. Další soubor tří pomníků obětem prusko-rakouské války roku 1866 se nachází na severním konci obce na hranicích s obcí Sadová.³³¹ Na návsi je umístěna barokní socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1832, nedaleko stojí Boží muka a u obce roste strom chráněný státem tzv. „Husova“ lípa.³³²

Bylo by vhodné, aby obec, třeba ve spolupráci s odborníkem na webové stránky, zlepšila a zmodernizovala i prezentaci památek na svém portálu. Stránky o historii a památkách nejsou příliš přehledné, ani srozumitelné a už vůbec neplní svoji funkci – nalákat turisty k návštěvě zdejší lokality. Jsou zde věcné i pravopisné chyby a celkově jde o zastaralé informace a očividně dlouho nemodernizované stránky. Neuvěřitelně špatné a nic neříkající fotografie je potřeba jednoznačně nahradit vhodnějšími, na kterých by bylo vůbec něco vidět.³³³

³²⁹ Národní památkový ústav. Památkový katalog, Socha Persea, dostupné online, (<http://pamatkovykatalog.cz?element=2165009&action=element&presenter=ElementsResults>), [citováno k 21. 6. 2018].

³³⁰ Národní památkový ústav. Památkový katalog, Pomník z války 1866, dostupné online, (<http://pamatkovykatalog.cz?element=2145339&action=element&presenter=ElementsResults>), [citováno k 21. 6. 2018].

³³¹ Ministerstvo obrany České republiky, Evidence válečných hrobů, dostupné online, (<http://evidencevh.army.cz/Evidence/vysledky-hledani-v-cr?rgid=2&rgn=Kr%3%a1lov%3%a9hradeck%3%bd&orid=60&orn=Hradec%20Kr%3%a1lov%3%a9&mid=4619&min=Dohalice&hid=8&hin=Prusko-Rakousk%3%a1%20v%3%a1lka&st=1>), [citováno k 21. 6. 2018].

³³² Digitální registr ÚSOP. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Památné stromy. Lípa u Dohalic (Husova Lípa), dostupné online, (http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=8441), [citováno k 21. 6. 2018].

³³³ Obec Dohalice, oficiální internetové stránky obce, Památky, dostupné online (https://www.dohalice.cz/data/index_menu3.php?co=3), [citováno k 25. 6. 2018].

Celkově by mohla být tvrz uvedena jako základní zastávka naučné stezky obcí Dohalice. Mohla by se stát nejen prezentací dějin – ve smyslu stavebního vývoje reprezentovaného ve východočeském kraji stavebním unikátem, ale i představením neprávem opomíjeného rodu Dohalských z Dohalic a zároveň doplněním kulturních objektů našeho kraje a také odpočinkovou turistickou zastávkou.

V současné době je před vchodem do tvrze na východní straně menší asfaltová plocha, která by se dala využít jako parkoviště. Na ni by bylo vhodné umístit menší stavbu ukrývající sociální zázemí – toalety, umyvárnu a kontejner na odpadky. Pokud by byla tato stavbička maskována např. jako roubený domek, navozovala by dojem hospodářské stavby u tvrze a nerušila pohled na okolí. Zároveň by, vzhledem k tomu, že na této straně je budova od okolní zástavby vzdálena cca 30–50 metrů, neměl být problém napojit se na vodovodní a kanalizační obecní síť. Bylo by to jistě vhodnější, než podkopáváním narušovat stabilitu vlastní tvrze. Elektrický proud je v budově tvrze rozveden, zde by stačilo provést pouze jeho modernizaci a úpravy vhodnější pro vnitřní expozici.

Před současným vchodem do tvrze – portálem osazeným na východní stěně – by bylo dobře umístit jeden až dva stojany na kola, provedené nejlépe z přírodních materiálů – postačil by velký kmen stromu ošetřený proti vlivu počasí a upravený několika zářezy pro umístění kola. Také by zde bylo příhodné umístit panel, na kterém by byly velmi stručné informace o stavbě, otevírací době, vstupném a podobně, ale jistě by zde návštěvníci ocenili i vlakový a autobusový jízdní řád. Tabule by zároveň sloužila jako jedna ze zastávek navrhované naučné stezky, v širším okruhu pak cyklostezky.

Vstup do tvrze by tedy byl současným portálkem. Vlevo od něj schodiště do vyšších pater by zůstalo zachováno, pod ním by se dalo umístit nějaké bezpečnostní zajištění objektu napojené na pult centrální ochrany městské policie. Napravo od vstupu by bylo vhodné umístit informační pult s prodejem vstupenek a drobných suvenýrů,

byly by zde i volně dostupné propagační materiály – letáčky s informací o tvrzi a expozici, další s informací o nejbližším okolí. Jistě by postačil formát A5 v černobílém provedení. Vše by se dalo doplnit i propagačními materiály okolních památek, které jsou vyjmenovány výše, případně přidat další vhodně vybraná místa. Na tomto informačním mini centru expozice není pochopitelně vyloučen ani prodej drobného občerstvení – nealkoholických nápojů, trvanlivých sušenek, apod. Eventuálně by toto mohlo být také řešeno v prostoru za infopultem umístěním samoobslužných automatů – káva, nápoje, drobné občerstvení. Vzhledem k tomu, že ve vesnici není žádný obchod s potravinami, možná by tuto službu příležitostně využívali i místní obyvatelé, nejenom turisté.

Za infopultem by také byla spodní stanice výtahu, který by zajišťoval bezbariérový přístup do vyšších pater pro osoby imobilní nebo se sníženou pohybovou schopností a zároveň by sloužil pro dopravu obměňovatelného vybavení horního multifunkčního velkého sálu a ostatních expozic. Pro výtah by bylo možno upravit již existující proříznutou šachtu, která dříve sloužila v sýpce pro dopravu obilí. Pokud by byl výtah prosklený, minimalizoval by se tím i jeho rušivý dopad na mohutnost prostor jednotlivých pater. Podobné příklady najdeme např. v Hradci Králové v městské knihovně nebo v Raiffeisenbank, případně se takto řeší přístup v obchodních centrech, kde ovšem spíše slouží pro propagaci sortimentu a orientaci návštěvníků.

Při jižní zdi v prostoru za schodištěm by mohl být umístěn krytý a uzavřený odpočinkový prostor pro personál tvrze – jakási oddechová místnost s posezením, minikuchyňkou s lednicí a rychlovarnou konvicí, i když vodu by bylo potřeba používat buď balenou nebo z navrhovaného sociálního zařízení před tvrzí, jistě by toto šlo zorganizovat a to i včetně likvidace odpadu. Vzor by se dal převzít z malých butiků ve velkých obchodních centrech.

Dále by měl navazovat volný odpočinkový prostor pro návštěvníky. Stávající vrata na této stěně by bylo vhodné zaslepit nebo přímo nahradit kamennou zdí. Prostor by mohl být jednoduše zařízen replikami dobového nábytku – zejména lavicemi a třeba i truhlami, které by sloužily k posezení a oddechu. Při západní krátké stěně by se měla oddělit uzavřená prostora skladů a technického zázemí. Přízemí by se tak sice zmenšilo, ale zároveň by bylo místo, kde by se skladovaly pomůcky potřebné pro chod expozice, sklad trvanlivých potravin a propagačních materiálů, byly by zde umístěny další panely pro volné výstavy, skládací židle pro osazení horního sálu a jeho proměnu například pro potřeby divadla, ale mohla by se zde nacházet i vybavená minidílna pro drobné opravy v expozici, aby nebylo nutné pro každý hřebíček nebo odpadlou cedulku od exponátu povolávat opraváře. Většinu takovýchto drobností je, jak autorka bakalářské práce ví z vlastní zkušenosti průvodce na Kuksu, schopen udělat člověk sám, má-li k tomu po ruce potřebné vybavení – kladívko, nůžky, spojovací materiál atd. a také prostor, kde lze pracovat. Stěny tohoto spodního patra by mohly posloužit k umístění turistické mapy okolí, mapky naučné stezky a podobného obrazového materiálu obecně naučného a informačního charakteru.

Vrata na druhé dlouhé stěně by zůstala zachována a zejména v letních dnech by měla být ponechána otevřená, aby tak došlo k přirozenému propojení s venkovní travnatou plochou, kde by bylo dobré umístit sezení pro návštěvníky – dřevěné lavičky a špalky, případně malé stolky, odpadkový koš a třeba také jednoduché prolézačky nebo houpačky pro děti. Vše by bylo potřeba provést z bezpečných a dobře ošetřených a udržitelných materiálů, ale je potřeba také vzít v úvahu, aby nedošlo k celkovému vizuálnímu znečištění. Vhodné je dřevo, kámen nebo materiály přírodniny napodobující.

Jak je uvedeno výše, tvrz by uvnitř zůstala ponechána vzhledově po přestavbě na sýpku, zvenku by pak vzhled pravděpodobně

připomínal situaci z doby po přestavbě Václavem Zárubou z Hustířan. Plášť budovy by se měl pro posílení odolnosti stavby vůči počasí omítnout a velká okna z doby tvrze by mohla být v omítce naznačena. Na severní straně směrem k zelenému prostranství by zůstala část zakonzervovaného viditelného zdiva a v okolí umístěné popisy by osvětlovaly různé etapy výstavby a použité stavební prvky – pískovcový kámen, cihlové vysprávky, zazděné opracované kusy použité pravděpodobně z jiných zbytků staveb, překlady oken a podobně, na jihovýchodním nároží by takto bylo zachráněno a restaurováno štukové kvádrování. Prostor by tedy byl především odpočinkovou zónou, ale přirozeně by navazoval na zpoplatněnou vnitřní expozici ve vyšších patrech. Jistě by se dalo uvažovat i o dalších doplňcích v okolí tvrze – například květináče nebo truhlíky s rostlinami a květinami, kamenné sloupky se zábradlím z lan nebo řetězů, aby byl jednak viditelně vymezený prostor náležící k tvrzi, jednak zajištěna bezpečnost v místě nad říčkou a také prostor, kde těsně kolem tvrze prochází silnice by bylo vhodné osadit bezpečnostními prvky, třeba právě v podobě pískovcových sloupků. Je ovšem nutno zabránit zastavění bezprostředního okolí sýpky rodinnými domky, protože tak by zanikla mohutnost stavby a celkově by došlo k poškození lokality, jak uvádí již Ladislav Svoboda ve své práci o stavebně historickém průzkumu tvrze.³³⁴

Přístup do vyšších pater by zajišťovalo stávající, pochopitelně rekonstruované, schodiště a nový prosklený výtah. Uvnitř objektu by prostor, zejména v otázce pater a vnitřního členění, zůstal ve stavu po přestavbě na sýpku, některé z toho plynoucí zajímavosti by pak byly využity pro expozici – výtah v šachtě sýpky již byl zmíněn a třeba vysvětlení neobvyklého umístění oken by mohlo být námětem jednoho z panelů v expozici ve vyšších patrech. Pro celkové zpevnění a zajištění stability budovy by bylo vhodné současné provizorní řešení stahující protilehlé stěny ocelovými lany zachovat jako myšlenku,

³³⁴ M. EBEL – L. SVOBODA, *Sýpka...*, s. 46.

ale v praxi je realizovat mimo okna a současnou nepřiměřenou výšku v prostoru, kdy je lana nutno podlézat. Zřejmě nejvhodnější by bylo zakotvení skrz stěny budovy v prostoru pod stropy a na více místech po celé prostoře jednotlivých sálů, možná by tato svazovací lana mohla sloužit zároveň i jako nosná konstrukce osvětlení.

V 1. poschodí by byla vlastní expozice. Jako vhodné pro prezentaci, ale také z hlediska malých nákladů na výrobu a údržbu, se jeví informační panely provedené ve shodné velikosti a tvaru s možností rozebrání na několik menších dílů pro snadnější manipulaci, případně obměnu expozice. Provedení panelů by mělo být jednotné – plocha s tištěným textem a obrázky. Lehce udržovatelné, nejlépe omyvatelné povrchy, vhodné nasvícení a také například velikost písma a četnost i odbornost vybraných textů, aby se návštěvník dozvěděl něco zajímavého, zároveň však nebyl přehlčován informacemi nebo znevýhodněn špatným osvětlením či nečitelně drobným písmem. Nástěnky s materiály připevňovanými špendlíky nejsou ani vhodné, ani moderní. Barevně odlišené pozadí panelů, nebo třeba jiná barva vrchního informačního pruhu, by mohlo odkazovat na jednotlivé okruhy informací – historie tvrze, historie rodu, vývoj a odchylky erbu, ale také třeba dochované soupisy vybavení tvrze, další majetky a osudy členů rodu Dohalských z Dohalic až po současnost, další památky v obci, památky v širším okolí a podobně. Některá z tabulí by mohla obsahovat informace o zachovalých mohutných dubových trámech a sloupech a to včetně příkladů a odbornějšího popisu jak jsou opracovány a spojeny. Přímo se nabízí možnost oslovení a spolupráce s odborníky ze stavebnictví, lesnictví, ale třeba i oboru konzervátorství dřevěných památkových objektů. Jistě by bylo žádoucí jeden z panelů s vysvětlením umístit k neobvyklému provedení oken, kdy je původní okenní otvor v důsledku přestavby tvrze na sýpku s jiným počtem pater součástí dvou pater. Panely by mohly být pro lepší orientaci očíslované a jejich sjednocujícím prvkem by mohl být případně rodový erb umístěný

v horní základně informační liště. Nad panely, nebo přímo na nich, by mělo být umístěno bodové nasvícení. Tabule by bylo vhodné rozmístit kolem dokola celého sálu v blízkosti stěn a několik také volně do prostoru a to tak, aby ty nejdůležitější byly u schodiště, kudy bude většina návštěvníků přicházet a u výstupu z výtahu. Zde by šlo přímo zapsat informaci, že výtah prochází šachtou na obilí atd. V prostoru východní stěny, hned za schodištěm, by mohl být současný model tvrze s jejím zasazením do okolí a popiskami, co se zde nachází – od nejbližší říčky Bystřice, fary, pošty, zastávky autobusu, až ke vzdálenější vlakové zastávce, kostelu sv. Jana Křtitele a třeba i některých zajímavých bodů ze širšího okolí. Tento, ale i další modely, by mohly být realizovány ve spolupráci s některou uměleckou nebo třeba stavební průmyslovou školou z Hradce Králové. I zde by měly být, stejně tak jako v celé stavbě, umístěny lavice pro posezení návštěvníků. V praxi se sice na většině turisticky dostupných objektech v expozicích posezení pro návštěvníky nenacházejí, ale tvrze v Dohalicích by bylo vzhledem k nedostatku exponátů (například nábytku, knih, obrazů a dalších majetků původních majitelů) vhodné pojmout jako odpočinkovo-kulturní zastávkový bod širšího okolí. Proto tedy lavice, truhly a podobné kusy nábytku přímo určené k oddechu a také žádné bariéry, zábradlí a lana oddělující návštěvníky od exponátů.

Pokud by to okolní zástavba dovolovala, bylo by možno upozornit na některé výhledy z oken. Ta by ovšem musela být oproti současnému stavu zasklena. Jak z bezpečnostních důvodů, tak pro zajištění ochrany vnitřku budovy před klimatickými vlivy.

Ve 2. patře by bylo případné zachovat mohutnost sálu a nenarušovat a nerozbíjet ji vysokými informačními panely. Prostora je skutečně impozantní a návštěvníka ohromí svou rozlehlostí. Zde by také vynikla krása starých trámů a dubových sloupů. K prezentaci by šlo použít nízké vitríny s modely tvrze v různých etapách stavebního vývoje – alespoň jako předpokládaný stav budovy, případně by sem

mohly být umístěny kopie některých okenních ostění, nárožního kvádrování, model rekonstruovaného portálu a kovových dveří vchodu a místnost by mohlo doplňovat opět posezení na replikách dobových lavic a truhel, snad i s mini knihovničkou, kde by byly volně k půjčení různé knihy a časopisy. Podobné knihovničky se vyskytují třeba v Poděbradech před nádražím na počátku parku nebo ve zvonici u Havířského kostelíku, ale i v hale vlakového nádraží v Hradci Králové. Jistě by se zde dala realizovat i mini výstava prací dětí z Dohalic na téma tvrz a další památky. Zalaminované obrázky navlečené na jednoduché šňůře umístěné při kratší stěně tvrze by byly zpestřením expozice a také odměnou pro samotné autory, jejichž díla by byla „na výstavě“.

Ve 3. patře by mohl být multifunkční sál. Volná prostora zakončená nádherným nově osazeným historizujícím dřevěným krovem přímo vybízí k podobnému využití. Jednoduchou úpravou pomocí světel a ozvučovací techniky, případně předělů z látkových opon nebo lačkových příček a vybavením třeba z palet vyrobeným mini podiem by se zde dalo vytvořit několik základních a hlavně obměňovatelných prostor pro pořádání kulturních akcí – divadelní představení, vystoupení skupin historického šermu, kostýmované ukázky dobových tanců, hudební koncerty, recitační pásma, stejně tak jako například prezentace nových knih nebo příležitostné výstavy různého zaměření. Sál by mohl být užíván i jako alternativní svatební síň a také pro plesy a podobné společenské akce.³³⁵

Návrh není až tak vytržený z reality, jak by se mohlo jevit – v nejbližším okolí je několik obcí a i Dohalice žijí společenským životem, kulturní centrum by bylo vhodné. Sociální zázemí na parkovišti a parkoviště by posloužilo i při konání těchto akcí. Jednoduché dřevěné mřížky uzavírající vchody do spodních pater, ale nebránící nahlédnout do expozice by mohly posloužit v případě

³³⁵ Obec Mokrovousy, oficiální internetové stránky obce, dostupné online (<https://www.mokrovousy.cz/aktuality/myslivecky-ples-mzany-sokolovna-dohalice-216626>), [citováno k 25. 6. 2018], v Dohalicích se již koná ples Mysliveckého spolku Mžany – zatím v sokolovně.

konání akcí, u kterých by nebylo žádoucí, aby návštěvníci korzovali celým objektem. Sál by mohly pro pohodlí návštěvníků doplnit jednoduché dřevěné stojany na odložení kabátů a pokud by byly stojany opatřeny kolečky, byla by s nimi i snadná manipulace. Jistě by se pro ně našlo i využití v divadelních představeních místo opon nebo pro oddělení komornějšího prostoru pro menší akce. A vzhledem k tomu, jak dobrá je zde návaznost na vlakové a autobusové spojení z Hradce Králové a potažmo i z dalších okolních městeček, stačila by vhodná propagace pro akce – na příklad v kulturně informačních střediscích a na plakátovacích plochách některých okolích měst a také na známějších památkových objektech v okolí a jistě by velmi brzy tvrz v Dohalicích vešla do povědomí lidí nejen jako památka vhodná k návštěvě, ale i jako místo žijící kulturními akcemi – jako je to například ve Šrámkově statku v Pileticích u Hradce Králové nebo třeba na Hrádku u Nechanic.

V tomto patře by bylo možno i umístit dva dalekohledy – na kostel sv. Jana Křtitele a na druhou stranu na Sadovou. Také by se dalo uvažovat i o nějakém hudebním automatu s několika dobovými skladbami, kde by si sami návštěvníci mohli vyzkoušet některý z dobových tanců na historickou hudbu – panely s popisem tance umístěné u schodiště by jistě nerušily a celé by to bylo zajímavým zpestřením návštěvy tvrze a pravděpodobně i vyhledávanou neobvyklostí v expozici.

Jako zajímavou myšlenku vhodnou k realizaci by autorka bakalářské práce navrhovala i možnost vytvořit pracovní listy pro školy nebo například pexeso pro menší děti, což by pomáhalo uvést rod Bojků Dohalských z Dohalic do podvědomí přirozenou cestou. Také by se tím nenásilně prohluboval vztah k historii obecně a k památkám naší vlasti zvlášť. Zejména v červnu by se do Dohalic daly směřovat i oblíbené školní výlety a obráceně pro prezentaci tvrze by mohlo být vytvořeno i naučně populární, případně historické pásmo ve formě besedy pro školy doplněné nějakou formou soutěže o drobné

ceny. Jistě by šlo zapojit i vystoupení skupin living history a historického šermu nebo uspořádat v okolí, tak jako to bylo i dříve, divácky vděčnou podívanou rekonstrukce dobové bitvy, ať již z období gotiky nebo renesance. V královéhradeckém kraji, ale i v okolí, je dostatečně silná základna lidí věnujících se „živé historii“ a jejich kostýmy a zbraně, stejně tak jako znalosti a schopnosti vytvářet ve svých představeních a doplňkových akcích (tržiště, výstavy, přednášky) poutavé divadlo navozující dojem minulosti, je opravdu značná. Pro příklad opět není potřeba chodit nijak daleko, protože přímo v Hradci Králové se již několik let za sebou konají opravdu malebné a pestré Slavnosti královny Elišky, které kromě trhu, dobového průvodu, ukázek řemesel, ale i šermu, jezdeckého umění a sokolnictví, zároveň také propagují a utužují spolupráci „věnných měst“, což je opět věc, kterou lze využít i v další kooperaci. Možná i k získání tolik potřebných prostředků pro záchranu a obnovu tvrze. Třeba by se také povedlo najít vhodné sponzory mezi podniky naší republiky, ale třeba i zahraničními investory ochotnými podílet se na záchraně památek a to prostřednictvím investování do turistického rozvoje. Vedle již zmiňovaných dotací z fondů EU na obnovu památek by stála za prozkoumání možnost zestátnění objektu, protože je očividné, že obec nedisponuje prostředky, které by na opravu tvrze a zřízení expozice bylo potřeba vynaložit.

Je velká škoda, že po počátečním nadšení z odhalení historicky cenného stavebního unikátu před více než patnácti lety a plánů co dál, včetně zpracovávání stavebních průzkumů, přes období, kdy starostka obce nazvala tvrz „balvanem“, jak bylo zmíněno výše, až po nynější „ticho po pěšině“, není ve vedení obce, ale ani třeba mezi členy Společnosti ochránců památek ve východních Čechách, která se zasloužila o zapsání tvrze do seznamu kulturních památek, žádný pravý a zapálený nadšenec pro projekt záchrany tvrze, který by plán rozhýbal, táhl a hlavně dotáhl do zdárného konce. Možná by stál za úvahu i již zmíněný nápad paní starostky tvrz prodat

soukromníkovi. Zde je ovšem značné nebezpečí, že nedojde k záchraně, ale k naprosté devastaci, například rozebráním zdiva nebo vytěžením starých trámů nebo třeba zpronevřením dotací, jako se stalo u zámku v Buštěhradě. Tomu se naštěstí blýská na lepší časy, když se po volbách do vedení zastupitelstva dostali lidé, kteří mají k památce silnější vztah a větší odvahu se do díla pustit. Doufejme, že k něčemu podobnému dojde i v případě tvrze v Dohalicích.

Závěr

Především z pramenných edic bylo nashromážděno mnoho informací a jejich vyhodnocením vznikla poměrně obsáhlá studie nejstarší historie rodu Dohalských z Dohalic. Lze tedy usoudit, že se podařilo splnit předsevzetí stanovené v úvodu této bakalářské práce.

Až během práce se ukázalo, že uměle stanovený koncový rok 1526 je potřeba v několika případech překročit, aby byla dokončena studie některých členů rodu. Bohužel, i přes to nemohly být do této bakalářské práce zapojeny některé objevené zajímavé dokumenty, potažmo i prameny a pečeti, protože se vztahují až k poslední třetině 16. století. Zejména například materiály o Janu Bořkovi, synovi Mikuláše Dohalského z Dohalic.

Ze získaných informací lze zaznamenat mírný vzestup rodu z řadové vladycké rodiny na poměrně významnou a uznávanou. Toho je důkazem především zasedání Bořka Dohalského z Dohalic v zemském soudu a postavení jeho syna Václava Dohalského z Dohalic jakožto hejtmana Hradeckého kraje.

Někteří členové rodu Dohalských svým sousedům svědčili při podpisu listin, které v tehdejší době měly význam jistě nejenom pro dotčené osoby. Ve výjimečných případech byli Dohalští přizváni i jako svědci u soudu, aby podali svou výpověď ve prospěch té či oné strany. Za nejdůležitější považuje autorka bakalářské práce fakt, že Bořek Dohalský z Dohalic zasedal za vladycký stav u zemského soudu.

Postupně se také rozrůstaly rodové majetky, byť by pouze v rámci blízkého okolí vsi Dohalice, odkud rod pocházel. Z tohoto všeho lze usoudit, že ve sledovaném období se Dohalským z Dohalic dařilo dobře, prosperovali a postupně budovali základnu mocenskou i majetkovou pro své potomky, ačkoli se zřejmě nikdy nesnažili o okamžité a výrazné zlepšení postavení, ale spíše „sázeli na jistotu“

ve smyslu postupného a cílevědomého budování majetku v rámci celého rodu.

Zmíněný Bořek Dohalský z Dohalic byl zcela jistě nejvýraznější osobností sledovaného období historie rodu. Pro čtenářův lepší přehled byly v bakalářské práci nejprve uvedeny záznamy půhonů a soudů, které se Bořka Dohalského přímo týkaly, ať už byl v roli pohnaného či žalobce.³³⁶ Celkem se v pramenných edicích podařilo najít osm případů, což není zrovna málo, vzhledem k tomu, že se mnoho listin nedochovalo a jedná se o regionální rod. Následují tři situace, kdy svým podpisem či přivěšením pečeti svědčil při signování listiny a dvakrát byl dokonce vyslán jako posel s královským rozsudkem. Dvakrát byl Bořek Dohalský z Dohalic přizván k soudu, aby podal svědectví v něčí prospěch a existuje pět záznamů, kdy u soudu figuroval přímo jako soudce za vladycký stav. Bořek Dohalský dokonce vyslal osm ozbrojenců, když král v roce 1505 svolal zemskou hotovost proti Šlikům.

Ze všech těchto záznamů dochovaných v pramenných edicích lze usoudit, že Bořek Dohalský byl člověkem rázným a činorodým a silnou osobností. Jako příklad lze pravděpodobně použít spor s Boršem z Újezda, kde soud nejprve rozhodl v neprospěch Bořka Dohalského, ale ten si to nenechal líbit a Borše uvěznil, což musel opět řešit soud.

V rodu Dohalských z Dohalic byl Bořek natolik výraznou osobností, že nejspíše díky němu se vlastní jméno Bořek stalo přízviskem, kdy se mnoho pozdějších členů rodu psalo křestním jménem a následně Bořek Dohalský z Dohalic – například Mikuláš Bořek Dohalský z Dohalic.³³⁷ V novodobých dějinách se jméno Bořek stalo přímo součástí příjmení, kdy se členové rodu začali psát jako Bořek-Dohalští.

³³⁶ F. PALACKÝ, *Dějiny...*, s. 467–472, rozebírá a objasňuje co je půhon a jak se vyhlašuje a zapisuje do desek zemských. Dále pokračuje poučením co je žaloba a popisuje průběh nejvyššího soudu zemského. Srov. V. KORNEL ZE VŠEHRD, *Knihy...*, s. 88–93, toto téma rozebírá mnohem porobněji.

³³⁷ Jan HALADA, *Lexikon české šlechty*, Praha 1992, s.43.

Ze synů Bořka Dohalského z Dohalic lze zřejmě považovat za významnějšího Václava, který sídlil na Mokrovousích a stal se hejtmanem Hradeckého kraje. Jeho bratr Mikuláš se dožil neobvykle vysokého věku.

Bořkové Dohalští z Dohalic zanechali jakožto kulturní dědictví pro dnešní dobu svůj erb. Nejvýznamněji se promítl do znaku města Vysoké Veselí, kdy byl celý štít Dohalských v roce 1580 umístěn do brány na městském znaku. Černo-zlaté šachování z erbu ovšem přejímají do svých znaků obce až do dnešních dob, což dokazují znaky Dohalic a Slatin.

Z majetků Dohalských se mnoho stavebních památek nedochovalo, většina tvrzí totiž zanikla během let. Zůstala pouze jediná, ta v Dohalicích. Snad by se mohlo zdát přímo řízením osudu, že právě ve vsi, ze které rod pocházel, se dochoval takovýto zajímavý a z historického hlediska cenný objekt. Tím spíše by měla být tvrz opravena, zvláště, když se v okolí Hradce Králové jedná o ojedinělou památku svého druhu. Několik způsobů oprav a možností využití tohoto objektu bylo načrtnuto i v této bakalářské práci.

Rod Dohalských z Dohalic, byť by nebyl nijak výrazný v kontextu dějin Království českého a ani současná širší veřejnost o něm téměř neví, zaznamenal ve sledovaném období mnoho drobných úspěchů, které některé jeho členy nakonec vynesly i do přednějších pozic v království. V pozdějších letech někteří členové rodu hráli poměrně významné role v osudech naší republiky, především během druhé světové války a po ní, kdy ani během četných tvrdých perzekucí neustoupili ze svých zásad cti a věrnosti, čím urozenost svého starého šlechtického rodu prokázali skutečně nejlépe. Nemělo by se tedy na tento rod zapomínat a mělo by mu být věnováno více pozornosti. Expozice vytvořená ve tvrzi v Dohalicích by byla reprezentativním pomníkem existence tohoto českého šlechtického rodu, jehož členové byli vždy výrazně pronárodní a žijí až do dnešních dob.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Státní okresní archiv v Rychnově nad Kněžnou, fond Archiv města Kostelec, inventární číslo 1, karton 1/1.

Státní okresní archiv v Hradci Králové, fond Archiv města Hradec Králové, národní archivní dědictví 283, inventární číslo p55, karton 35.

Státní okresní archiv v Hradci Králové, fond Archiv města Hradec Králové, národní archivní dědictví 283, inventární číslo p47, karton 35.

Státní okresní archiv v Hradci Králové, fond Archiv města Hradec Králové, národní archivní dědictví 283, inventární číslo p50, karton 35.

Archiv města Prahy, fond Pergamenové listiny II, inventární číslo 303, signatura AMP SGL II – 192.

Edice

- Archiv český 1*, ed. František Palacký, Praha 1840.
Archiv český 2, ed. František Palacký, Praha 1842.
Archiv český 4, ed. František Palacký, Praha 1846.
Archiv český 5, ed. František Palacký, Praha 1862.
Archiv český 6, ed. František Palacký, Praha 1872.
Archiv český 7, ed. Josef Kalousek, Praha 1887.
Archiv český 9, ed. Josef Kalousek, Praha 1889.
Archiv český 10, ed. Josef Kalousek, Praha 1890.
Archiv český 13, ed. Josef Kalousek, Praha 1894.
Archiv český 15, ed. Josef Kalousek, Praha 1896.
Archiv český 16, ed. Josef Kalousek, Praha 1897.
Archiv český 17, ed. Josef Kalousek, Praha 1899.
Archiv český 18, ed. Josef Kalousek, Praha 1900.
Archiv český 19, ed. Josef Kalousek, Praha 1901.
Archiv český 20, ed. Josef Kalousek, Praha 1902.
Archiv český 22, ed. Josef Kalousek, Praha 1905.
Archiv český 31, ed. Gustav Friedrich, Praha 1921.
Archiv český 32, edd. Jaromír Čelakovský – Gustav Friedrich, Praha 1915.
Archiv český 33, edd. Jaromír Čelakovský – Gustav Friedrich, Praha 1918.
Archiv český 35, ed. Gustav Friedrich, Praha 1935.
Archiv český 37/I, ed. Gustav Friedrich, Praha 1941.
Codex juris municipalis regni Bohemiae 3, edd. Jaromír Čelakovský – Gustav Friedrich, Praha 1948.
Libri confirmationum 1/1, ed. Francisci Antonii Tingl, Praha 1867.
Libri confirmationum 3–4, ed. Josef Emler, Praha 1879.
Libri confirmationum 5, ed. Francisci Antonii Tingl, Praha 1865.
Libri confirmationum 6, ed. Josef Emler, Praha 1883.
Libri confirmationum 7, ed. Josef Emler, Praha 1886.

- Libri erectionum 2*, ed. Clemens Borový, Praha 1878.
- Libri erectionum 3*, ed. Clemens Borový, Praha 1879.
- Listiny a zápisy Bělské. O věcech městských i sedlských z let 1345–1708*, ed. Josef Kalousek, Praha 1889.
- Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia IV*, ed. Caroli Stloukal, Praha 1949.
- Reliquiae tabularum terrae 1*, ed. Josef Emler, Praha 1870.
- Reliquiae tabularum terrae 2*, ed. Josef Emler, Praha 1872.
- Soudní akta konsistoře pražské I*, ed. Ferdinand Tadra, Praha 1893.
- Soudní akta konsistoře pražské IV*, ed. Ferdinand Tadra, Praha 1898.
- Soudní akta konsistoře pražské V*, ed. Ferdinand Tadra, Praha 1899.
- Staří letopisové čeští II.*, ed. František Palacký, Praha 1941.

Literatura:

- BARTLOVÁ, Milena – ČORNEJ, Petr, *Velké dějiny zemí Koruny české VI*, Praha 2007.
- BERAN, Zdeněk, *Čáslavský landfrýd 1440 až 1453*, *Východočeské listy historické* 25, 2008, s. 79–103.
- BERAN, Zdeněk, *Landfrýdní hnutí v zemích České koruny. Snahy o zajištění veřejného pořádku a bezpečnosti ve středověké společnosti*, České Budějovice 2014.
- BĚLIČ, Jaromír – KAMIŠ, Adolf – KUČERA, Karel, *Malý staročeský slovník*, Praha 1979.
- BUBEN, Milan M., *Bořkové-Dohalští z Dohalic*, in: *Střední Evropa. Revue pro středoevropskou kulturu a politiku*, Praha 1996, s. 111–123.
- BUBEN, Milan, *Heraldika*, Praha 1986.
- BURDOVÁ, Pavla, *Desky zemské Království českého*, Praha 1990.
- BURDOVÁ, Pavla, *Desky zemské. Ukázky a rozbor vkladů nejstarších desek*, Praha 1984.
- CECHNER, Antonín, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu královéhradeckém*, Praha 1904.
- ČAPKA, František, *Dějiny zemí Koruny české v datech*, Praha 1998.
- ČECHURA, Jaroslav, *České země v letech 1437–1526 I. Mezi Zikmundem a Jiřím z Poděbrad (1437–1471)*, Praha 2010.
- ČORNEJ, Petr, *Velké dějiny zemí Koruny české V*, Praha 2000.
- EBEL, Martin – SVOBODA, Ladislav, *Sýpka, bývalá tvrz v Dohalicích okres Hradec Králové. Stavebně historický průzkum*, Pardubice 1999.
- ERBENOVÁ, Michaela, *Škola na Dohaličkách v letech 1865–1938. „V práci a vědění je naše spasení.“*, bakalářská práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2016.
- FIALA, Michal – KOBLASA, Pavel – ŽUPANIČ, Jan, *Šlechtický archiv c. k. ministerstva vnitra. Erbovní listiny Národního archivu, Státního oblastního archivu v Praze, Archivu hlavního města Prahy (dodatky)*, *Archivu Národního muzea (dodatky)*, Praha 2014.

- FRANCEK, Jindřich, *Svatováclavská smlouva. 24.10.1517. Urození versus neurození*, Praha 2006.
- FRANCEK, Jindřich, *Velké dějiny zemí Koruny české. Zločinnost a bezpráví*, Praha 2011.
- HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty*, Praha 1992.
- HAZDRA, Zdeněk, *Šlechtici demokracie: František, Antonín a Zdeněk Bořek-Dohalští. Postavení hraběcího rodu Bořků-Dohalských z Dohalic v české společnosti 20. století*, diplomová práce, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Nymburk – Olomouc 2007.
- HORYNA, Václav, *Perly mezi kamením. Pověsti, báje, lidové vypravování z východních Čech*, Hradec Králové 1980.
- HORYNA, Václav, *Vlastivěda Královéhradecka. Kulturní a hospodářský snímek okresu*, Hradec Králové 1969.
- JUŘÍK, Pavel, *Encyklopedie šlechtických rodů*, Praha 2014.
- KINSKÝ, Zdeněk Radslav, *U nás*, Chlumec nad Cidlinou 1933.
- KNAPPOVÁ, Miloslava, *Jak se bude jmenovat?*, Praha 1985.
- Kolektiv autorů, *Kostelec nad Orlicí v zrcadle času*, Kostelec nad Orlicí 2016.
- Kolektiv autorů, *Velký slovník naučný a/l*, Praha 1999.
- KOPTA, Josef, *Kratochvilné děje z naší vlasti*, Praha 1978.
- KORNEL ZE VŠEHRD, Viktorín, *Knihy devatery o práviech a súdiech i o dskách země české*, Praha 1841.
- KRÁL, Vojtěch rytíř z Dobré Vody, *Heraldika. Souhrn pravidel předpisův znakových*, Praha 1900.
- KRÁL, Vojtěch rytíř z Dobré Vody, *Znaky rodů českých*, Praha 2009.
- KŘÍŽEK, Pavel – ŘEZNÍK, Miloš, *Hrady, zámky a tvrze na Královéhradecku. Historický průvodce*, Hradec Králové 1992.
- KURKA, Josef, *Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecéze litomyšlská (Místopis církevní do roku 1421)*, Praha 1915.
- KÜMPEL-STANĀKOVSKÝ, Bohuslav, *Z osudů rodu Bořků-Dohalských z Dohalic*, Plzeň 1948.

- MAŠEK, Petr, *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 2003.
- MAŠÍNOVÁ, Leontina, *Tajemný věků hlas. Pověsti z východních Čech*, Hradec Králové 1976.
- MIKULKA, Jaromír, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850. Díl 1/1. Od nejstarších dob do r. 1526*, Hradec Králové 1996.
- MUSIL, František a kol., *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009.
- MUSIL, František, *Úvod do kasteologie – 1. část*, Hradec Králové 2006.
- MYSLIVEČEK, Milan, *Erbovník, aneb kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě*, Praha 1993.
- MYSLIVEČEK, Milan, *Velký erbovník. 1. díl*, Plzeň 2005.
- PALACKÝ, František, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě II. díl*, Praha 1939.
- PALACKÝ, František, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě IV. díl*, Praha 1939.
- PALACKÝ, František, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě V. díl*, Praha 1939.
- PALACKÝ, František, *Dobytí Prahy skrze p. Jiřího z Poděbrad léta 1448 a příčiny jeho*, Časopis Společnosti vlasteneckého museum v Čechách 1, 1827, č. 3, s. 68–85.
- PAPROCKÝ Z HLOHOL a Paprocké Vůle, Bartoloměj, *Diadochos*, 3. sv, Brno 2005.
- PAPROCKÝ Z HLOHOL a Paprocké Vůle, Bartoloměj, *Zrcadlo Čech a Moravy*, Praha 1941.
- PELANT, Jan, *Erby české, moravské a slezské šlechty. Vývoj erbů a stručné dějiny 610 rodů*, Praha 2013.
- POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 1 [A–J]*, Praha 1977.
- POUR, Milan, *Technická zpráva. Dohalice – objekt bývalé tvrze (sýpky), okr. Hradec Králové*, Hradec Králové 1999.

- POUZAR, Vladimír a kol. (edd.), *Almanach českých šlechtických rodů*, 9. vydání, Brandýs nad Labem 2016.
- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách*, Praha 1954.
- ROUBÍK, František, *Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách*, Praha 1959.
- SEDLÁČEK, August, *Atlasy erbů a pečetí české a moravské středověké šlechty. Sv. 3*, Praha 2002.
- SEDLÁČEK, August, *Atlasy erbů a pečetí české a moravské středověké šlechty. Sv. 5*, Praha 2003.
- SEDLÁČEK, August, *Dohalský z Dohalic*, in: *Ottův slovník naučný* 7, Praha 1897, s. 758–760.
- SEDLÁČEK, August, *Historické pověsti lidu českého*, Praha 1972.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého 5. Podkrkonoší*, Praha 1887.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého 8. Plzeňsko a Loketsko*, Praha 2000.
- SEDLÁČEK, August, *Místopisný slovník historický Království českého*, Praha 1998.
- SÜSSEROVÁ, Anna, *Městská a obecní heraldika okresů Jičín, Trutnov a Náchod*, bakalářská práce, Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, Pardubice 2013.
- SVOBODA, Ladislav a kol., *Encyklopedie českých tvrzí, 1. díl, A–J*, Praha 1997.
- SVOBODA, Ladislav, *Stavebně historický průzkum feudálního sídla v Dohalicích*, in: *Průzkumy památek (= Denkmalforschung / Historical Monuments' Research & Documentation)* 7, 2000, č. 2, s. 91–98.
- ŠAFRÁNEK-BŘEVNOVSKÝ, Josef M., *Soupis hradů, letohrádků, paláců, tvrzí, a zámků v Českých zemích II., D–H*, Praha 1996.
- ŠANDERA, Martin, *České středověké a raně novověké dějiny*, Hradec Králové 2007.

- ŠANDERA, Martin, *Východní landfrýd (skutečná podstata krajského čtyřspolku)*, in: *Regiony – časoprostorové průsečíky*, ed. , Praha 2008, s.106–115.
- ŠENKOVÁ, Silva, *Latinsko-český, česko-latinský slovník*, Olomouc 2002.
- ŠIMEK, Tomáš, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Východní Čechy*, Praha 1989.
- ÚLOVEC, Jiří a kol., *Encyklopedie českých tvrzí, 3. díl, S–Ž*, Praha 2005.
- VOREL, Petr, *Český rybníkář Kunát mladší z Dobřenic (1465–1539)*, *Východočeský sborník historický* 5, 1996, s. 57–88.
- ZENGER, Zdeněk M., *Česká heraldika*, Praha 1978.
- ŽLÁBKOVÁ, Ludmila, *Nevyužitá barokní sýpka chátrá: dobrovolní památkáři navrhnou zřídit v někdejší tvrzi muzeum Prusko-rakouské války v roce 1866*, *Právo. Východní Čechy*, 19. června 2006, 16, č. 142, s. 17.
- ŽUPANIČ, Jan, *Bořkové Dohalští z Dohalic*, in: *Heraldická ročenka*, Praha 2008, s. 144–156.

Internetové odkazy:

Digitální registr ÚSOP. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Památné stromy. Lípa u Dohalic (Husova Lípa), dostupné online, (http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ON E=1&ID=8441), [citováno k 21. 6. 2018].

Heraldická terminologická konvence, dostupné online (<http://www.heraldika-terminologie.cz/stranka-hlavni-strana-1>), [citováno k 21. 6. 2018].

JUNGMANN, Josef, Slownjk česko-německý, Praha 1835, s. 652, dostupné online (<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowUnit.do;jsessionid=BA6AF D98907548362AB6AA8D5CFBDED0?id=7753&author>), [citováno k 25. 6. 2018].

Katastr nemovitostí – tvrz k dohledání pod Dohalicemi, stavební pozemek č. p. 2, dostupné online (<http://nahlizenidokn.cuzk.cz/>), [citováno k 21. 6. 2018].

Komité pro udržování památek z války roku 1866, z. s., dostupné online (http://komitet.1866.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=60&Itemid=74), [citováno k 21. 6. 2018].

Královéhradecko – doporučené cyklotrasy a jejich mapa, dostupné online (<http://www.kralovehradecko-info.cz/cz/cyklotrasy/>), [citováno k 21. 6. 2018].

Ministerstvo obrany České republiky, Evidence válečných hrobů, dostupné online, (<http://evidencevh.army.cz/Evidence/vysledky-hledani-v-cr?rgid=2&rgn=Kr%c3%a1lov%c3%a9hradeck%c3%bd&orid=60&orn=Hradec%20Kr%c3%a1lov%c3%a9&mid=4619&min=Dohalice&hid=8&hin=Prusko-Rakousk%c3%a1%20v%c3%a1lka&st=1>), [citováno k 21. 6. 2018].

Národní archiv, Historické katastrální mapy Dohalic, dostupné online (http://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/am_query_05.html?mapxy=-649800+-1032600), [citováno k 21. 6. 2018].

Národní památkový ústav, Dohalice. Bývalá tvrz (sýpka), dostupné online

(<http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?hledani=1&CiRejst=50831/6-6045>), [citováno k 21. 6. 2018].

Národní památkový ústav. Památkový katalog, Památník – ossarium s pomníky prusko-rakouské války r. 1866, dostupné online (<http://pamatkovykatalog.cz/?element=13344095&action=element&presenter=ElementsResults>), [citováno k 21. 6. 2018].

Národní památkový ústav. Památkový katalog, Pomník c. k. pěšího pluku č. 49 z války 1866, dostupné online (<http://pamatkovykatalog.cz/?legalState=145228&action=legalState&presenter=LegalStatesResults>), [citováno k 21. 6. 2018].

Národní památkový ústav. Památkový katalog, Pomník z války 1866, dostupné online, (<http://pamatkovykatalog.cz?element=2145339&action=element&presenter=ElementsResults>), [citováno k 21. 6. 2018].

Národní památkový ústav. Památkový katalog, Socha Persea, dostupné online,

(<http://www.pamatkovykatalog.cz/?element=2165009&sequence=1&mode=fulltext&keywords=1000153630&order=relevance%3Adesc&action=element&presenter=ElementsResults>), [citováno k 21. 6. 2018].

Národní památkový ústav. Památkový katalog, Tvrz bývalá (sýpka), dostupné online

(<http://pamatkovykatalog.cz?legalState=119071&action=legalState&presenter=LegalStatesResults>), [citováno k 21. 6. 2018].

Národní památkový ústav. Památkový katalog, Území bojiště u Hradce Králové, dostupné online

(<http://pamatkovykatalog.cz?legalState=84343&action=legalState&presenter=LegalStatesResults>), [citováno k 21. 6. 2018].

Obec Dohalice, oficiální internetové stránky obce, Památky, dostupné online (https://www.dohalice.cz/data/index_menu3.php?co=3), [citováno k 25. 6. 2018].

Obec Hrádek u Nechanic, oficiální internetové stránky obce, dostupné online (<http://www.hradek-u-nechanic.cz/>), [citováno k 25. 6. 2018].

Obec Mokrovousy, oficiální internetové stránky obce, dostupné online (<https://www.mokrovousy.cz/aktuality/myslivelycky-ples-mzany-sokolovna-dohalice-216626>), [citováno k 21. 6. 2018].

Obec Mžany. Návrh obecních symbolů obcí Stračovská Lhota, Dub a Mžany, dostupné online (<http://www.mzany.cz/index.php?id=126735&action=detail&oid=1700949&nid=654>), [citováno k 21. 6. 2018].

Památník bitvy 1866 na Chlumu – cyklotrasy, dostupné online (<http://www.chlum1866.cz/cyklotrasy>), [citováno k 21. 6. 2018].

Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. Symboly – Dohalice, dostupné online (<https://rekos.psp.cz/detail-symbolu/id/796e150e-c0e4-48ea-830a-132437f0c141>), [citováno k 21. 6. 2018].

Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. Symboly – Slatiny, dostupné online (<https://rekos.psp.cz/detail-symbolu/id/749201f8-c3c1-466e-83ce-3f8997ccabf4>), [citováno k 21. 6. 2018].

RYBÁŘ, Petr, *Ve staré tvrzi má být muzeum války*, Mladá fronta dnes, 8. listopadu 2001, dostupné online (http://cestovani.idnes.cz/ve-stare-tvrzi-ma-byt-muzeum-valky-d59-/pocesku.aspx?c=A011107_120732_igcechy_kah), [citováno k 21. 6. 2018].

ŠIMÁK, J. V. ed., *Časopis Společnosti Přátel Starožitností Českých v Praze XIV*, 1906, s. 82, 97, tabulka 10, 25, dostupné online (<http://docplayer.cz/44188229-Peceti-slechty-ceske-moravske-a-slezske.html>), [citováno k 21. 6. 2018].

Jmenný rejstřík Dohalských z Dohalic³³⁸

Adam – 37

Antonín – 43, 55

Antonín (†12.11.2017) – 43–44

Antonín (současník) – 44

Bedřich – 52

Bořek (1397) – 2, 17–18

Bořek (1475–1512) – 3–6, 23–33, 40–41, 57–58, 84

Diviš – 16, 56

Eliška – 34

Eliška (po r. 1526) – 37

František – 44, 55

Hynek – 56

Jan – 19

Jan, vazal – 17

Jan Bořek – 41, 49, 53, 59

Jan Bořek (po r. 1526) – 37, 83

Jan, notář – 16

Jan Kryštof – 43, 50

Jan Plech – 17

Jan Tluxa – 16

Jarek – 41

Jarek z Dohaliček – 18, 55

Ludvík – 44, 55

Martin Koss – 14–15

Mikuláš (1352) – 2, 4, 14

Mikuláš Bořek – 32–33, 36–37, 56, 83, 85

Ondřej – 44

Pavlína – 44

³³⁸ Pro snadnější orientaci mezi stejnojmennými členy rodu Dohalských z Dohalic jsou v závorkách uváděny letopočty, kdy se zmínění vyskytují v pramenných edicích, kterými se zabývala tato bakalářská práce. Výjimku tvoří pan Antonín Bořek-Dohalský z Dohalic, který zemřel 12. listopadu 2017.

Petr – 15
Prokop – 6, 19–22, 59
Salomena – 36
Svatoslav – 15
Štěpán – 41–42
Václav (1406) – 17
Václav (1513–1538) – 3–4, 32–36, 40, 56–57, 83–85
Václav (druhá polovina 16. stol.) – 37
Václav Tluksa – 19
Václav Vratislav – 49
Vaněk – 41
Vít – 17
Zdeněk – 44, 55
Zikmund – 37
Žofie – 37

Seznam příloh

- Obr. č. 1** Listina o prodeji rychty v Kostelci n. O. z roku 1352
- Obr. č. 2** Listina Václava Bořka Dohalského Vojtěchovi z Pernštejna z roku 1527
- Obr. č. 3** Listina Bohuslava Beška z Beškova Hradeckým z roku 1509
- Obr. č. 4** Listina Viléma z Pernštejna z roku 1513, kterou povoluje Hradeckým lámat kámen na Kunětické hoře
- Obr. č. 5** Pečeť Čenka z Pařízku
- Obr. č. 6** Pečeť Ctibora z Pařízku
- Obr. č. 7a** Časová osa – první část
- Obr. č. 7b** Časová osa – druhá část
- Obr. č. 8** Rodokmen Dohalských z Dohalic
- Obr. č. 9** Mapa z knihy Augusta Sedláčka Hrady, zámky a tvrze Království českého 5, Podkrkonoší
- Obr. č. 10** Výseč předešlé mapy použitá k vytvoření rekonstrukční mapy majetků Dohalských
- Obr. č. 11** Polský erb Wczele
- Obr. č. 12** Erb Dohalských z Dohalic dle Augusta Sedláčka
- Obr. č. 13** Erb Dohalských z Dohalic z Lexikonu české šlechty
- Obr. č. 14** Erb Dohalských z Dohalic z Erbovníku
- Obr. č. 15** Erb Václava Vratislava Bořka Dohalského z Dohalic z roku 1729
- Obr. č. 16** Erb Jana Kryštofa Bořka Dohalského z Dohalic z roku 1764
- Obr. č. 17** Pečeť Bedřicha Bořka nejstaršího z Dohalic
- Obr. č. 18** Pečeť Diviše Boharynského z Hrádku
- Obr. č. 19** Znak města Vysoké Veselí
- Obr. č. 20** Znak obce Dohalice
- Obr. č. 21** Znak obce Slatiny
- Obr. č. 22** Kostel sv. Jana Křtitele v Dohaličkách v roce 1888

- Obr. č. 23** Kostel sv. Jana Křtitele, současná podoba
- Obr. č. 24** Půdorys tvrziště Stračov
- Obr. č. 25** Tvrz v Dohalicích, jižní průčelí
- Obr. č. 26** Tvrz v Dohalicích, roh severního a západního průčelí
- Obr. č. 27** Tvrz v Dohalicích, severní průčelí
- Obr. č. 28** Tvrz v Dohalicích, jižní průčelí
- Obr. č. 29** Tvrz v Dohalicích, východní průčelí, nároží
- Obr. č. 30** Tvrz v Dohalicích, východní průčelí, vchod do tvrze
- Obr. č. 31** Tvrz v Dohalicích, jižní průčelí, vrata do sýpky
- Obr. č. 32** Tvrz v Dohalicích, severní průčelí, detail okna
- Obr. č. 33** Tvrz v Dohalicích, vnitřní prostor 3. patra
- Obr. č. 34** Tvrz v Dohalicích, vnitřní prostor 3. patra, okno
- Obr. č. 35** Tvrz v Dohalicích, vnitřní prostor 2. patra, stahovací lano
- Obr. č. 36** Tvrz v Dohalicích, vnitřní prostor 2. patra, šachta
- Obr. č. 37** Tvrz v Dohalicích, vnitřní prostor 3. patra, nový krov
- Obr. č. 38** Tvrz v Dohalicích, studie venkovního pláště
- Obr. č. 39** Půdorys přízemí v měřítku 1:200
- Obr. č. 40** Návrh expozice v bývalé tvrzi v Dohalicích
- Obr. č. 41** Tvrz v Dohalicích, prohlášení kulturní památkou
- Obr. č. 42** Tvrz Dohalice, vyobrazení obce od F. X. Preitsche
- Obr. č. 43** Katastr nemovitostí, část obce Dohalice s tvrzí